

Міністерство освіти і науки України
Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика

*Збірник наукових праць
здобувачів вищої освіти
і молодих учених*

2020 рік

Міністерство освіти і науки України
Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

**Фінансові аспекти
розвитку економіки України:
теорія, методологія, практика**

**Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти
і молодих учених**

УДК 338:33 (477)
ББК 65.01(4 Укр)

*Рекомендовано до опублікування рішенням Вченої Ради факультету економіки і управління
Хмельницького національного університету
протокол № 3 від 23.11.2020 р.*

*Рекомендовано до опублікування рішенням кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницького національного університету
протокол № 4 від 19.11.2020 р.*

Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених підготовлено за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України», яка проводилася 12 листопада 2020 р. на базі Хмельницького національного університету.

Голова редколегії:

Хрущ Н. А., д.е.н., проф., завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування.

Члени редколегії:

Квасницька Р. С., д.е.н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування;

Форкун І. В., к.т.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування;

Ларіонова К. Л., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування;

Доценко І. О., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування;

Матвійчук Л. О., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування;

Пристапа Л. А., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування;

Донченко Т. В., к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування.

Технічний секретар редколегії:

Доценко І. О., к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування.

Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол.: Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та ін. (відп. ред. Н. А. Хрущ). Хмельницький : ХНУ, 2020. 104 с.

У збірнику подано статті, що відображають результати наукових досліджень молодих учених, здобувачів вищої освіти за напрямками: стратегічні напрями розвитку інновацій в фінансовому управлінні суб'єктами господарювання в процесі євроінтеграції; інноваційне забезпечення розвитку різних сегментів національного та світового фінансового ринків; фінансове забезпечення інноваційного розвитку державного сектору економіки; фінансове забезпечення інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу в умовах євроінтеграції; фінанси домогосподарств у забезпеченні інноваційного розвитку різних сфер економіки в умовах дії євроінтеграційних процесів; загальні проблеми інноваційного розвитку економіки в умовах євроінтеграції.

Автори погоджуються з правом розміщення статей у збірнику наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених в електронному вигляді на офіційному сайті кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету, за адресою: <https://fbs.khnu.km.ua/>

Зміст

1. Стратегічні напрями розвитку інновацій у фінансовому управлінні суб'єктами господарювання в процесі євроінтеграції

Алдин М. В., Хрущ Н. А. ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ ТА ХАРАКТЕРИСТИК ПОНЯТТЯ «ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА»	7
Балалаєв Д. О., Сачинська Л. В. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	10
Бернацький В. О., Доценко І. О. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	12
Завальна С. О., Ларіонова К. Л. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ, ЇХ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА МІСЦЕ У ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ	14
Петрищева К. Г. СУБ'ЄКТ-ОБ'ЄКТНІ ВІДНОСИНИ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ З УРАХУВАННЯМ КРИТЕРІЮ ФІНАНСОВОГО РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ.....	16
Фурдела Н. Ю., Сержанов В. В. ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	19
Шадюк І. М., Матвійчук Л. О. ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У ПРОЦЕСІ СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВ.....	22

2. Інноваційне забезпечення розвитку різних сегментів національного та світового фінансових ринків

Антонець М. П., Доценко І. О. СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ	24
Антонюк О. В., Квасницька Р. С. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ	26
Блажівська А. С., Матвійчук Л. О. ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.....	28

Гудович Р. Б., Григорук П. М. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	31
Гусак І. В., Донченко Т. В. БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ	33
Дячук Д. І., Квасницька Р. С. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ІНЖИНІРИНГУ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ.....	36
Манзюк А. Б., Олійник А. В. ЕТИМОЛОГІЯ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКУ» ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЙОГО ЗМІСТОВНОЇ СУТНОСТІ	39
Осауленко А. А., Донченко Т. В. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ РЕСУРСАМИ БАНКУ	43
Павленко О. П. ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	46
Паршивлюк Б. С., Матвійчук Л. О. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ БАНКОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	48
Сидорчук Н. М., Форкун І. В. БАНК В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ	51
Федорчук М. П., Балакціонова Д. О., Приступа Л. А. ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПРЯМІВ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ	52
Хмиз О. М., Ларіонова К. Л. ОЦІНКА РІВНЯ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	56
Шевчук Р. А., Ларіонова К. Л. ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	59
Шуляк О. Ю., Квасницька Р. С. ВИДИ ТА АКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ	61
Якубовський О. Р., Олійник А. В. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ БАНКОМ».....	64
Яремчук І. В., Блажівська А. С., Приступа Л. А. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ БАНКІВСЬКО-СТРАХОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ.....	66

**3. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку
державного сектору економіки**

Годлевська В. О., Сачинська Л. В.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ..... 70

Кудрик Н. В., Гордєєва Т. А.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ..... 72

Струк Ю. Ю., Струк Б. О., Форкун І. В.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я..... 75

**4. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку
малого та середнього бізнесу в умовах євроінтеграції**

Королюк Т. С., Хрущ Н. А.

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ І ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ
МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ 78

Мельникова Н. В.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ
ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА
ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ «1С: ПІДПРИЄМСТВО 8.3»..... 81

Святенко Т. С., Остапенко Л. О., Онісіфорова В. Ю.

СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ 83

**5. Фінанси домогосподарств у забезпеченні інноваційного розвитку
різних сфер економіки в умовах дії євроінтеграційних процесів**

Мейш В. О., Мороз С. В.

ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ТА РОЛЬ ФІНАНСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ
У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ КРАЇНИ..... 85

**6. Загальні проблеми інноваційного розвитку економіки
в умовах євроінтеграції**

Бочуля Н. В., Мейш А. В.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА – СИСТЕМНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ
ЛЮДИНИ, СУСПІЛЬСТВА, ДЕРЖАВИ 88

Возовик І. А., Кудрик Н. В., Приступа Л. А.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 90

Дичок Х. Г., Мантур-Чубата О. С.

ЗНАЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО ІМІДЖУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ..... 93

Іванченко А. В., Хачатрян В. В. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ	95
Коротя О. Ю., Водолазська О. А. ДІДЖИТАЛ-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК НОВІТНІЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	97
Максименко П. К., Водолазська О. А. ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ «DUE DILIGENCE» ДЛЯ БІЗНЕСОВИХ СТРУКТУР В УКРАЇНІ.....	98
Надейко М. М. МОНІТОРИНГ РЕЙТИНГІВ У ПРОЦЕСІ АНАЛІЗУ МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	100
Остапенко Л. О., Святенко Т. С., Онісіфорова В. Ю. КОРПОРАТИВНЕ МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНСТРУМЕНТ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ	103

**1. Стратегічні напрями розвитку інновацій
у фінансовому управлінні суб'єктами господарювання в процесі євроінтеграції**

Алдин М. В., Хрущ Н. А.
**Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький**

**ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ
ТА ХАРАКТЕРИСТИК ПОНЯТТЯ «ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА»**

Актуальність дослідження. Ефективний розвиток будь-якого суб'єкта господарювання залежить від його потенціалу. Потенціал підприємства виступає системою можливостей досягнення окреслених цілей розвитку в межах функцій, які визначені структурою підприємства. Поняття «потенціал підприємства» використовується в економічній науці, а за останні роки з'явилося чимало підходів до його трактування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Процеси формування потенціалу підприємств висвітлені у наукових роботах таких фахівців, як: І. Ажаман, Я. Барібіна, І. Бабій, Н. Василик, Р. Квасницька, Л. Коваль, Н. Кубіній, О. Кузьмін, В. Мікловда, Н. Навроцький, І. Плікус, Б. Райан, Т. Романчик, Т. Ружицька, Й. Шумпетер, Н. Якеменко-Терещенко та багато інших. Однак, єдиної думки щодо трактування змісту та характеристик поняття «потенціал підприємства» не існує, що обумовлює продовження дослідження цього питання.

Метою статті є дослідження процесів формування потенціалу підприємств, зокрема трактування його змісту та характеристик.

Виклад основного матеріалу. Потенціал підприємства досліджується досить широко в економічній літературі. Особливої популярності дане поняття набувало серед науковців ще початку століття. Так, Й. Шумпетер у 1911 р. у роботі «Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу» зазначає, що одним зі складників потенціалу підприємства є креативність та інновативність [16].

Потенціал підприємства є одним із ключових аспектів господарської діяльності суб'єктів господарювання, який забезпечує не тільки поточні фінансові результати, а й визначає майбутні перспективи розвитку.

О. Малик [9, с. 468] наголошує, що у сучасних ринкових умовах, де існує значна нестабільність попиту і пропозиції, цін на товари і фактори виробництва, жорстока конкуренція та інші макроекономічні та мікроекономічні фактори, одним із першочергових завдань керівництва підприємства є формування та оцінка поточних і перспективних можливостей, тобто потенціалу підприємства.

Отже, успіх функціонування підприємства на ринку та перспективи його подальшого функціонування залежать від значного спектра чинників і визначаються його потенціалом. При цьому потенціал відображає можливості підприємства у різних сферах функціонування, які можуть бути реалізованими або ж нереалізованими [8, с. 155].

Потенціал як економічна категорія знайшов своє відображення в економічній думці зарубіжних та вітчизняних авторів і спочатку вивчався як чинник розвитку економіки на державному рівні, а з розвитком економічних відносин став розглядатися на мікрорівні. Така тенденція спричинена переходом до масового виробництва та зростаючим інтересом до нових підходів до забезпечення сталого розвитку підприємництва [6].

В. Мікловда зазначає, що «потенціал» в перекладі з латинської означає силу, яка може бути використана для досягнення певної цілі. Подальше використання цього терміну трансформувало його значення в сторону латентності. Це означає, що потенціал містить приховану силу, приховані здатності та можливості, які будуть проявлені за певних умов [10, с. 6].

Трактування змісту поняття «потенціал підприємства» наведено у табл. 1. Аналіз літературних джерел свідчить, що поняття «потенціал підприємства» визначається як: систему, силу, сукупність та наявність прихованих можливостей.

Таблиця 1

Трактування змісту поняття «потенціал підприємства»

Автор	Потенціал підприємства – це:
Кубіній Н. [7, с. 137–138]	... сила , яка буде задіяна в процесі діяльності носія потенціалу; потужності, які мають певний запас і будуть використані в певних умовах для досягнення конкретних цілей; можливості, якими володіє носій потенціалу і які можуть бути реалізовані у майбутньому
Мікловда В. [10, с. 6]	... сукупність явних та латентних можливостей , що залучені у виробництво в конкретних соціально-економічних умовах і визначають обсяги та якісне формування потреб країни
Романчик Т., Павленко Є. [14, с. 136]	... наявність у кого-небудь (будь-то окремо взята людина, первинний робочий колектив, суспільство в цілому) прихованих можливостей , що ще не проявилися, але можуть бути застосовані
Якименко- Терещенко Н. [17, с. 33]	... система матеріальних та трудових факторів або умов , які забезпечують досягнення мети виробництва
Райан Б. [13]	...реальна або ймовірна здатність підприємства виконувати цілеспрямовану роботу
Ружицька Т. [15]	... сукупність наявних ресурсів, можливостей , які будуть використані для задоволення потреб користувачів, за умов оптимального використання наявних ресурсів та сприятливих макроекономічних умов господарювання
Барібіна Я. [3]	... сукупність природних умов і ресурсів, можливостей, запасів і цінностей , що можуть бути використані для досягнення певних цілей
Плікус І. [12]	...сума ресурсного і діючого потенціалів. Ресурсний потенціал містить активи , що перебувають у власності підприємства (включаючи майнові права), та джерела формування активів (власний і позиковий капітал). Наявний ресурсний потенціал є діючим потенціалом, результатом якого є певна величина прибутку або збитку
Навроцький Н. [11]	... сукупність наявних видів ресурсів , пов'язаних між використання яких сприяє досягненню стійкого розвитку підприємства
Квасницька Р. [5]	... структура основних складників потенціалу підприємства (фінансовий, інвестиційний, виробничий, трудовий, інноваційний та ринковий потенціали) та другорядних, що знаходяться у постійному взаємозв'язку та формують певний рівень загального потенціалу
Василик Н. [4]	... сукупність ресурсів , які є у його розпорядженні або можуть бути залучені до його господарської діяльності для створення товарів, виконання робіт чи надання послуг із метою максимального задоволення потреб споживачів та підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку
Ажаман І. [1]	... спроможність, здатність сприяти задоволенню потреб суспільства розвиватися у визначеному напрямі, досягати поставлених цілей за умов максимальної ефективності, отримувати заплановані результати, підвищувати конкурентоспроможність за рахунок сформованої у певний момент часу сукупності структурованих ресурсів, які використовуються у мовах дії чинників зовнішнього середовища

Потенціал також трактують, як: здатність підприємства виконувати цілеспрямовану роботу; сукупність природних умов і ресурсів, можливостей, запасів і цінностей; спроможність, здатність сприяти задоволенню потреб суспільства.

Аналіз наведених трактувань дає підстави говорити, що визначення сутності даного поняття зводяться до трьох основних напрямів: ресурсного, цільового та системного. Ресурсний підхід

обґрунтовує можливість ефективного функціонування підприємства за умови вірно сформованої системи розподілу всіх наявних ресурсів. Цільовий (результативний) підхід передбачає ототожнення потенціалу зі здатністю підприємства досягнути певної мети, тому включає стратегічний та конкурентний потенціали. Системний підхід передбачає охоплення всіх процесів підприємства та віднесення їх до певного виду потенціалу. Слід зазначити, що у табл. 1 окремі автори при трактуванні зазначають не лише сутність даного поняття, а наводять його складові чи характеристики.

На підтримуємо думку, що у структурі потенціалу підприємства доречно сформувати шість основних складових, за допомогою яких підприємство матиме змогу посилити свої конкурентні позиції та забезпечити високий конкурентний статус у довгостроковій перспективі: виробничий; управлінський; маркетинговий; інноваційний; ресурсний (охоплює фінансовий, інформаційний та трудовий (кадровий) потенціали); інтелектуальний (творчий) потенціал, що набуває особливого значення в сучасних умовах розвитку економіки [2, с. 132].

Висновки. Проведене дослідження свідчить про багатогранність поняття «потенціал підприємства» та необхідність його подальшого детального розгляду. Можна стверджувати, що рівень потенціалу підприємства залежить від розвитку функціональної структури підприємства. У той же час, незалежно від виду діяльності підприємств, форми їх власності чи розміру суб'єктів господарювання, окремі складові потенціалу підприємств є спільними для усіх організаційних структур. Окремі види потенціалу можуть бути властиві виключно конкретним підприємствам. Ця різниця у складових потенціалу підприємств, як правило, визначає вектори і інтенсивність та ефективність розвитку підприємств, їх конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість.

Література

1. Ажаман І. А. Сутність та структура економічного потенціалу підприємства. *Економіка та держава*. 2018. № 4. С. 22–25.
2. Бабій І. В. Теоретичні аспекти розвитку конкурентного потенціалу кластерів в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2017. Вип. 2. Т. 2. С. 130–135.
3. Барібіна Я. О. Підходи до визначення сутності поняття «потенціал» у категоріальному апараті». *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2011. № 6 (51). Ч. 2. С. 48–53.
4. Василик Н. М. Оцінка ефективності управління ресурсним потенціалом підприємства. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28. № 3. С. 154–161.
5. Квасницька Р., Тарасюк М. Структуризація потенціалу підприємства. *Вісник КНТЕУ*. 2017. № 1. С. 73–82.
6. Коваль Л. В. Економічний потенціал підприємства: сутність та структура. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 690. С. 59–65.
7. Кубіній Н. Ю., Возняк Р. С., Магада Я. В., Мучичка М. О. Теоретичні основи потенціалу розвитку підприємства в сучасних умовах господарювання. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2014. Вип. 1 (46). С. 132–142.
8. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Діагностика потенціалу підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. Вип. 1. С. 155–166.
9. Малик О. В., Стахова М. В. Конкурентний потенціал як основа формування конкурентоспроможності підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 16. С. 468–473.
10. Мікловда В. П., Шандор Ф. Ф., Кубіній Н. Ю., Мошак С. М., Шеверя М. Ю. Стратегічний потенціал економічної системи: інноваційні та інституціональні механізми його активізації. Ужгород. 2014. 420 с.
11. Навроцький Н. О. Оцінка ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства. *Інтернаука*. 2017. 1 (23). С. 97–101.
12. Плікус І. Й. Потенціал підприємства, його оцінка й трансформація: економічна та бухгалтерська інтерпретація. *Фінанси України*. 2012. № 4. С. 91–105.

13. Райан Б. Стратегический учет для руководителя / пер. с англ. под ред. В.А. Микрюкова. Москва : Аудит; ЮНИТИ, 1998. С. 61.
14. Романчик Т. В., Павленко Є. В. Конкурентний потенціал підприємства: сутність поняття [Електронний ресурс]. «Е-Економіка». 2017. Вип. 1(1). URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/36734/4/2017_Romanchyk_Konkurentnyi_potentsial.pdf
15. Ружицька Т. Д. Сутність та складові елементи поняття «економічний потенціал підприємства». *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. Т. 2. № 9. С. 178–181.
16. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. Київ : Києво-Могилянська академія. 2011. 242 с.
17. Якименко-Терещенко Н. В., Ніколаєш Я. Р. Сутність та принципи розвитку конкурентного потенціалу економічної системи. *Економіка та держава*. 2018. Вип. 2. С. 32–35.

Балалаєв Д. О., Сачинська Л. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність дослідження. Управління фінансами підприємств потребує якісної та кількісної оцінки фінансової складової діяльності, яка характеризує не тільки досягнутий рівень, а і їх фінансові перспективи. Оцінка фінансового потенціалу може стати ключовим фактором для вирішення проблем. Використання та вплив сучасних підходів на формування та розвиток фінансового потенціалу є необхідною умовою ефективного фінансового забезпечення економічного розвитку та конкурентоспроможності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. «Розвиток промисловості визначає спосіб життя, і перспективи більшої частини населення» [1], що особливо актуально для України, оскільки основою її економіки є крупні промислові підприємства. Саме від їх ефективної і стабільної роботи залежить розвиток економіки і суспільства в цілому зараз.

Перехід до ринкової економіки диктує жорсткі умови існування підприємств, одним з яких є конкуренція. Саме неконкурентоспроможність української продукції висунула проблему їх переходу на інтенсивний шлях розвитку, який припускає виявлення і ефективного використання ресурсів підприємства. Крім того, «більшість українських підприємств мають застарілі, як у фізичному, так і в моральному плані устаткування, ... і недостатній об'єм грошових коштів для оновлення основних фондів» [2]. Рішення даних проблем здійснюється за допомогою економічного аналізу.

Фінансова сторона діяльності підприємства має важливе значення, тому аналіз фінансового потенціалу і його ефективне використання є невід'ємною частиною економічного аналізу.

Розробкою методик аналізу фінансового потенціалу підприємства займаються такі учені як Грищенко О. В., Лосева С. А., Зубкова В. І., Накивайло А. В., Фомін П. А., Старовойтов М. К., Шеремет А. Д., Стоянова Е. С., Соколов А. В., Кучерова Е. В., Поварич І. П. та ін. Проте, аналіз літератури за цією темою виявив відсутність єдиного методу проведення оцінки фінансового потенціалу, а також недостатнє опрацювання існуючих методів. Таким чином, проблема ефективного аналізу і діагностики фінансового потенціалу залишається актуальною. Що свідчить про необхідність пошуку рішення даної задачі.

Мета статті. Для здійснення викладеного необхідно, по-перше, конкретизувати поняття фінансового потенціалу, а по-друге, проаналізувати існуючі методи його оцінки і виявити їх загальні риси.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий потенціал є дуже важливим для підприємства, бо це обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, а достатній обсяг фінансових ресурсів, їх ефективне використання визначають стійкий фінансовий стан: платоспроможність, фінансову стійкість, ліквідність. У цьому зв'язку найважливішим завданням

підприємств є пошук резервів збільшення власних фінансових ресурсів і найбільш ефективно їх використання з метою підвищення ефективності роботи підприємства загалом.

Існує декілька визначень фінансового потенціалу, які різні за його трактуванням, але схожі за суттю.

До фінансового потенціалу можна застосувати визначення, наведене у Великій Радянській Енциклопедії, де «потенціал» визначається як «...засоби, запаси, джерела, що є в наявності і що можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певної мети, здійснення плану; рішення будь-якої задачі; можливості окремої особи, суспільства, держави в певній області».

Фомин П. А. і Старовойтов М. К. дають сучасніше трактування: «Фінансовий потенціал підприємства – це відносини, що виникають на підприємстві з приводу досягнення максимально можливого фінансового результату». Також його можна визначити як «... характеристику фінансової незалежності підприємства, його фінансової стійкості і кредитоспроможності» [2].

Крім того, якщо виходити з методики оцінки, «фінансовий потенціал: потенційні фінансові показники виробництва (прибутковість, ліквідність, платоспроможність), потенційні інвестиційні можливості» [3].

У зв'язку з викладеним, фінансовий потенціал можна визначити як фінансові ресурси, з приводу яких виникають відносини на підприємстві з метою досягнення його ефективного функціонування (високих показників ліквідності, прибутковості, платоспроможності, стійкості і інших фінансових показників).

Аналіз різних трактувань фінансового потенціалу дозволяє визначити основну мету його оцінки: визначення не використовуваних ресурсів і їх застосування для досягнення максимально можливого ефективного рівня функціонування підприємства.

Як уже було відмічено, на даний момент немає єдиної методики аналізу і діагностики фінансового потенціалу підприємства, тому був проведений аналіз декількох запропонованих методик. В результаті були виявлені загальні риси, які дозволять надалі створити єдину методику оцінки фінансового потенціалу. Загальні риси методик аналізу фінансового потенціалу:

- основне джерело фінансової інформації – бухгалтерський звіт;
- робиться розрахунок і аналіз основних фінансових показників: прибутковість, ліквідність, стійкість та інші;
- порівняння отриманих результатів з даними минулого періоду або інших підприємств.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок, що викладені етапи аналізу фінансового потенціалу є основою більшості методик, отже, існує можливість створення єдиної методики. Проте, слід відмітити, що при аналізі методик було виявлено багато відмінностей між ними.

Відмінності досліджених методик:

- використання одного або набору показників;
- застосування різних методів розрахунку;
- наявність або відсутність ділення підприємства на підсистеми при аналізі та ін.

В результаті, можна зробити висновок, що кожна методика носить індивідуальний характер. Таким чином, при розробці загальної методики аналізу фінансового потенціалу слід спиратися на загальні риси і враховувати відмінності, тому що таким чином буде можливість враховувати індивідуальність роботи окремого підприємства і мети, що переслідуються при проведенні аналізу.

Література

1. Фомин П. А., Старовойтов М. К. Особенности оценки производственного потенциала промышленных предприятий: Библиотека экономиста: бизнес планирование, бюджет. URL: www.cis/2000.ru/1/37_1_1.shtml-81k
2. Лосева С. А., Зубкова В. И., Накивайло А. В. Финансово-инвестиционный потенциал предприятия и его влияние на управление инвестициями. URL: www.cci.zp.ua/invest/article/knp20_7.doc
3. Стоянова Е. С. Практикум по финансовому менеджменту. М.: Перспектива, 2005. 253 с.

4. Теоретичні аспекти щодо сутності фінансового потенціалу підприємства. URL: http://www.rusnauka.com/9_KPSN_2011/Economics/10_83803.doc.htm

5. Філімоненко О. С Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Ельга, Ніка-Центр, 2002. 360 с.

Бернацький В. О., Доценко І. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність дослідження. Особливістю управління підприємством в умовах пандемії, є те, що суб'єкти підприємницької діяльності змушені здійснювати діяльність в умовах відсутності чітко визначених пріоритетів політики, низької адаптивності до нестабільних умов функціонування чи потреб ринку, невизначеності суспільних і політичних орієнтирів. Все це відображається на рівні забезпечення фінансової безпеки підприємства. Разом з цим, в зазначених умовах ефективна діяльність суб'єктів господарювання можлива за рахунок забезпечення належного рівня платоспроможності. Таким чином, особливості управління платоспроможністю в системі забезпечення фінансової безпеки підприємства зосереджене в зоні найбільшої уваги та є вкрай актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам забезпечення платоспроможності підприємства у сфері реалізації фінансової безпеки приділяли увагу такі вчені як: І. Бланк, Ф. Бутинець, В. Галасюк, Ю. Журавльова, А. Поддєрьогін, І. Пономарьов, Д. Солодухін, М. Рибченко, Ю. Тютюнник, А. Шеремет.

Метою статті є дослідження теоретичних основ управління платоспроможністю підприємства в умова забезпечення його фінансової безпеки.

Виклад основного матеріалу. Ефективність діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, а відповідно і забезпечення його фінансової безпеки, в першу чергу залежить від швидкості та якості здійснення ним розрахунків за своїми зобов'язаннями перед контрагентами. Необхідність підтримки її на високому рівні в короткостроковій та довгостроковій перспективі забезпечують нормальний ритм фінансово-господарської діяльності підприємства. Виходячи із зазначеного, запорукою виживання і основою стабільності підприємства служить забезпечення його фінансової безпеки, тобто забезпечення такого стану фінансів, який гарантує суб'єкту підприємницької діяльності постійну платоспроможність.

Платоспроможність, як економічна категорія, характеризується наступним [1]:

– стан платоспроможності обумовлюється наявним розміром грошових активів, але не обмежується ним;

– платоспроможність – це не тільки здатність термінового погашення зобов'язань в момент оцінки за рахунок наявних грошей, а й здатність підприємства забезпечувати генерування (утворення) грошових потоків, які за обсягами та термінами відповідають зобов'язанням та платіжним потребам підприємства;

– платоспроможність не слід ототожнювати лише з можливістю повернення боргів, оскільки платоспроможність передбачає можливість здійснення усіх платіжних потреб, які необхідні для нормального процесу господарської діяльності;

– виконання платіжних зобов'язань та потреб може здійснюватися за рахунок не тільки власних, але й позикових коштів. Використання останніх не є свідченням неплатоспроможності підприємства, якщо воно має потенційні можливості обслуговування та повернення позикових коштів.

Надійний захист фінансової безпеки підприємства можливий лише за комплексного і системного підходу до її організації. Через це в економіці існує таке поняття, як система економічної безпеки підприємства, що забезпечує можливість оцінити перспективи зростання підприємства, розробити тактику і стратегію його розвитку. Система економічної безпеки кожного підприємства є індивідуальною, її повнота і дієвість залежать від чинної в державі законодавчої бази, від обсягу

матеріально-технічних і фінансових ресурсів, виділених керівниками підприємств, від розуміння кожним з працівників важливості гарантування безпеки бізнесу, а також від досвіду роботи керівників служб безпеки підприємств [2].

При забезпеченні фінансової безпеки підприємства потрібно орієнтуватися на досягнення безпеки фінансових ресурсів підприємства, які забезпечують можливості виробничо-господарської діяльності суб'єкта господарювання. Тоді, в процесі забезпечення фінансової безпеки підприємства необхідно здійснювати управління платоспроможністю та фінансовою незалежністю.

Управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємства варто розглядати як сукупність заходів, які спрямовані на виявлення, діагностику, аналіз та подолання будь-якого прояву фінансової неплатоспроможності, яка загрожує його фінансовій незалежності.

При управлінні платоспроможністю підприємства, необхідно здійснювати її аналіз. Одним із методів аналізу платоспроможності підприємства є коефіцієнтний аналіз, який передбачає, у першу чергу, розрахунок коефіцієнтів платоспроможності. Однак для управління платоспроможністю при забезпеченні фінансової безпеки підприємства необхідно здійснювати аналіз та оцінку інших показників, таких як коефіцієнт автономії, маневреності власного капіталу, фінансового ризику. Дані коефіцієнти можуть дати комплексну оцінку усіх сторін діяльності підприємства, від яких залежить рівень його платоспроможності та фінансової безпеки.

Вивчаючи сутність платоспроможності підприємства ряд вчених визначають її як спроможність погашати свої зобов'язання, при цьому умовою даної спроможності визначають наявність у підприємства активів, які мають різний рівень ліквідності. Виходячи з зазначеного, необхідною умовою забезпечення платоспроможності та фінансової безпеки підприємства є наявність та забезпечення ліквідності активів підприємства. Тому при управлінні платоспроможністю підприємства, необхідно також здійснювати аналіз та оцінку ліквідності підприємства як на основі балансу, так і коефіцієнтів ліквідності.

В процесі вивчення умов забезпечення платоспроможності, важливого значення, з точки зору ліквідності коштів набуває наявність у підприємства задовільної структури балансу. Визначення якої пов'язано з розрахунком двох показників: коефіцієнта загальної ліквідності та коефіцієнта забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами. Вказані показники являються критеріями оцінювання структури балансу підприємства.

На основі викладеного, фінансову безпеку підприємства слід розглядати за рівнями його платоспроможності:

– максимальна (показники платоспроможності підприємства суттєво перевищують нормативні значення і підприємство має в наявності значну кількість фінансових ресурсів для свого розвитку). В такому разі необхідно стежити за динамікою рівня фінансової безпеки підприємства, прогнозуванні можливих змін, які можуть спричинити відхилення від стану рівноваги;

– висока платоспроможність підприємства (поточний платоспроможність характеризується високим рівнем показників). В такому разі необхідно зосередити увагу на підтриманні стабільності фінансової діяльності, розробленні сценаріїв переходу до нового рівноважного стану, який би відповідав фінансовим інтересам підприємства;

– допустима платоспроможність підприємства (поточна платоспроможність характеризується допустимим за нормами рівнем). Необхідно вжити заходів для повернення до стану рівноваги, реалізації превентивних захисних заходів щодо негативного впливу внутрішніх та зовнішніх загроз;

– низька платоспроможність підприємства (поточна платоспроможність характеризується низьким рівнем показників). Необхідно здійснювати вплив на об'єкти безпеки для стабілізації ситуації, зменшенні втрат та поверненні до рівноваги.

Висновки. Збалансована структура джерел формування капіталу є беззаперечною запорукою забезпечення довгострокової платоспроможності для забезпечення фінансової безпеки підприємства. Формування достатньої частки власного капіталу у складі джерел фінансування є гарантом постійної можливості підприємства погашати свої зобов'язання та забезпечувати високий рівень фінансової безпеки.

Література

1. Солотва В. Сутність платоспроможності підприємства. *Фінанси України*. 2010. № 1. С. 116–120.
2. Ортинський В. Л., Керницький І. С. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навч. посіб. Київ : Правова єдність, 2009. 544 с.
3. Крейдич І. М., Харченко О. С., Наконечна О. С. Умови забезпечення платоспроможності підприємств у контексті їх фінансової безпеки. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2015. № 12. С. 190–198.

Завальна С. О., Ларіонова К. Л.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

**ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ,
ЇХ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА МІСЦЕ У ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ**

Актуальність дослідження. Сучасний стан фінансового ринку характеризується підвищенням вимог до банківської системи, яка повинна сприяти стійкому економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності господарського комплексу в умовах поступової інтеграції у європейський та світовий економічний простір. Це зумовлено особливою роллю банків як основних фінансових посередників, що забезпечують переміщення фінансових ресурсів між окремими регіонами, галузями господарства та суб'єктами економіки з метою задоволення їх потреб у вільних грошових ресурсах.

Достатня за обсягом та належним чином збалансована ресурсна база банків є важливою передумовою їх прибутковості, підтримки достатньої ліквідності та довіри з боку всіх учасників фінансового ринку. Зміцнення ресурсної бази сприяє підвищенню можливостей банків у задоволенні поточних та інвестиційних потреб суб'єктів господарювання та домогосподарств у додаткових фінансових ресурсах. Необхідність прискорення розвитку виробництва та обмеженість фондового ринку спричинили надто високий попит на банківські кредити, що, в свою чергу, вимагає прискореного нарощування банківських ресурсів. Однак низький рівень монетизації економіки, низька ефективність виробництва, недостатній життєвий рівень населення та слабка довіра до банківської системи істотно ускладнюють вирішення цього завдання. Тобто у сучасних умовах в Україні помітно загострилися проблеми формування та використання фінансових ресурсів банків, що й зумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням сутності «банківських ресурсів» займалися багато як українських учених, таких як: М. Алексеєнко, О. Вовчак, Г. Возняк, І. Гиленко, А. Загородний, О. Кириченко, В. Колесников, Л. Кроливецький, Т. Смовженко, А. Ятченко, так і зарубіжних, таких як: Д. Полфреман, Е. Рід, Дж.Ф. Синки, Ф. Форд та ін.

Водночас в економічній літературі немає єдиного чіткого підходу до визначення сутності фінансових ресурсів банку, що обумовлено складністю структури та їх різноманітністю. У своїх працях науковці окреслюють поняття «ресурси банку», або «банківські ресурси», проте дефініція «фінансові ресурси» практично не спостерігається, в той час як вагомого значення набуває вивчення саме їх сутності з метою вдосконалення системи управління ними. Це, у свою чергу, зумовлює потребу вирішення проблеми понятійного наповнення процесу управління ресурсами банків і, відповідно, реалізацію його механізму.

Мета статті: здійснити аналіз наукових тверджень щодо визначення сутності фінансових ресурсів банку, а також встановити їх значення у забезпеченні стабільності та ліквідності банку.

Виклад основного матеріалу. Трактують банківських фінансових ресурсів визначається специфікою діяльності банківських установ, які з одного боку виступають як фінансові інститути, що беруть участь у перерозподілі фінансових ресурсів. А з іншого – як суб'єкти господарювання, які використовують фінансові ресурси у своїй діяльності. Разом з тим, фінансові ресурси відіграють в

діяльності банківських установ визначальну роль, бо саме від їхнього стану залежить успішність банківської діяльності та розвиток банківської системи України в цілому.

В економічній літературі не існує єдиного підходу до визначення суті фінансових ресурсів. Деякі вчені ототожнюють «банківські ресурси», «фінансові ресурси банку», тому розглянемо більш детально ці поняття і їх відмінності.

Термін «банківські ресурси» є найбільш загальним і охоплює, крім фінансових, матеріальні, трудові й інформаційні ресурси. Дане дослідження стосується винятково фінансових ресурсів, які формуються як на рівні держави (макрорівень), так і на рівні суб'єктів господарювання (мікрорівень).

Разом з високим рівнем досліджень проблематики банківської діяльності у науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення фінансових ресурсів банку. Особлива полярність поглядів спостерігається в українських та західних вчених.

Значний внесок у дослідження сутності і механізмів формування банківських фінансових ресурсів зробили такі зарубіжні економісти, як Айленбергер Г., Бартрон Кріс Дж, Мак Нотон, Полфреман Д., Форд Ф., Рід Е., Коттер Р., Гілл Е., Роуз П., Сміт Р., Сінкі Дж., Кох І. Т. Вони розглядають ресурсні проблеми у двох відокремлених аспектах: управління банківським капіталом та управління зобов'язаннями банку, при цьому поняття «ресурси банку» як самостійний термін відсутній.

Азаренкова Г. М. зазначає, що банківські ресурси за своєю суттю є фінансовими ресурсами [1]. Як бачимо, вона ототожнює банківські та фінансові ресурси, наголошуючи, що в ієрархічній структурі ресурсного потенціалу першочергова роль відводиться саме фінансовим ресурсам, оскільки інші види ресурсів можуть бути придбані при достатньому обсязі фінансових ресурсів. Однак ми не погоджуємося з тим, що ці поняття синоніми, і вважаємо, що поняття «банківські ресурси» є більш ширшим ніж поняття «фінансові ресурси».

У російській та вітчизняній науковій літературі навпаки широко використовується поняття «фінансові банківські ресурси», але необхідно зазначити, що мають місце різні підходи до трактування його сутності. О. І. Лаврушин [2], А. М. Герасимович [3], визначають поняття банківських ресурсів, аналізуючи пасивні операції: «За допомогою пасивних операцій банки формують свої ресурси».

Провідні українські науковці А. Н. Мороз, М. І. Савлук тлумачать фінансові ресурси банку як сукупність грошових коштів, що перебувають у його розпорядженні та використовуються для виконання активних операцій [4]. Таке визначення є доволі лаконічним і певною мірою має багато спільного з визначенням фінансових ресурсів підприємств, але тут не вказано на джерела формування та напрямки використання фінансових ресурсів банку.

Вивчивши різні точки зору вчених-економістів, зазначимо, що найбільш повним і обґрунтованим є визначення, яке запропонували О. В. Васюренко, Г. М. Азаренкова й І. М. Федосік. Воно вигідно відрізняється від інших конкретизацією джерел формування та мети використання, і, що важливо, у ньому наголошено на праві банку розпоряджатися ними. На думку згаданих вчених, фінансові ресурси банку – це сукупність власних, залучених і цільових коштів банку, що перебувають у безпосередньому його розпорядженні й використовуються ним для здійснення визначеної банківської діяльності [5; 6]. Такий підхід до тлумачення фінансових ресурсів дає змогу розглядати їх у контексті не лише формування, а й використання коштів, що перебувають у безпосередньому розпорядженні банку [7].

Дослідивши концептуальні підходи до тлумачення поняття «фінансові ресурси банку», що існують у вітчизняній, російській та західній фінансовій науці, доходимо висновку, що сьогодні не існує єдиного усталеного визначення його суті. Проте аналіз та узагальнення різних точок зору, які часто на альтернативних позиціях розкривають зміст поняття «фінансові ресурси банку», дають змогу констатувати, що воно є багатограним. Враховуючи напрацювання провідних вчених-економістів та висловлюючи власне бачення, вважаємо, що, розкриваючи економічний зміст фінансових ресурсів банку, необхідно враховувати такі аспекти: джерела формування; матеріальний вияв фінансових відносин; право користування; мету використання.

Висновки. З огляду на зазначене, вважаємо, що найбільш науково виваженим у сучасних умовах є розглядати поняття банківських ресурсів у вузькому і широкому розумінні. У вузькому розумінні: це сукупність грошових та не грошових ресурсів, які є в розпорядженні банку на засадах власності та тимчасового користування (залучені і позичені) і спрямовуються на забезпечення всіх напрямків його діяльності – отримання прибутку, забезпечення ліквідності, розвиток матеріально-технічної бази, зміцнення позицій на грошовому ринку тощо. В управлінській практиці банків їх ресурси існують у двох виразах: як сукупність джерел їх формування (пасиви) і як сукупність напрямів та об'єктів їх розміщення (активи). Залежно від конкретних засад управління ресурсами може використовуватися пасивна форма їх виразу, або активна.

Банківські ресурси у широкому розумінні – це сукупність всіх наявних ресурсів банківської системи в цілому та потенційних ресурсів, які можуть бути створені банківською системою в конкретних умовах певного економічного періоду, яка може бути використана в цьому періоді для фінансування потреб реального і споживчого секторів економіки, потреб держави та самих банків без загрози стабільності грошового ринку країни.

Література

1. Азаренкова Г. М. Фінансові ресурси та фінансові потоки (теоретичний аналіз) : монографія. Харків : ПП Яковлева, 2003. 103 с.
2. Банковское дело. Экспресс-курс : учеб. пособ. / кол. авт. ; под ред. О. И. Лаврушина. – 3-е изд., перераб. и доп. М. : КНОРУС, 2009. 352 с.
3. Аналіз банківської діяльності : підручник / А. М. Герасимович та ін. Київ : КНЕУ, 2003. 599 с.
4. Банківські операції : підручник. – 2-ге вид., випр. і доп. / А. М. Мороз та ін. ; за ред. А. М. Мороза. Київ : КНЕУ, 2002. 438 с.
5. Васюренко О. В., Азаренкова Г. М. Фінансове управління потребує точного визначення окремих понять. *Фінанси України*. 2003. № 1. С. 28–31.
6. Васюренко Л. Ф., Федосік І. М. Ресурси комерційного банку: теоретичний та прикладний аналіз: монографія. Харків : ПП Яковлева, 2003. 88 с.
7. Коваль С. Теоретичні аспекти фінансових ресурсів банку. *Світ фінансів*. 2011. № 2. С. 82–91.

Петрищева К. Г.

**Донбаська державна машинобудівна академія,
м. Краматорськ**

СУБ'ЄКТ-ОБ'ЄКТНІ ВІДНОСИНИ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ З УРАХУВАННЯМ КРИТЕРІЮ ФІНАНСОВОГО РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ

Актуальність дослідження. Сучасні умови зовнішнього середовища, наявність ризиків та загроз діяльності суб'єктів господарювання є причиною об'єктивної необхідності створення та підтримки механізму економічної безпеки. В умовах обмеженої кількості ресурсів завжди гостро постає питання раціонального їх використання, особливо вразливою щодо зовнішніх загроз є сфера фінансових відносин, розподілу та використання фінансових ресурсів, тому створення механізму фінансової складової економічної безпеки з позиції фінансового ресурсозбереження для кожного суб'єкта господарювання є передумовою їх подальшого функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження в галузі суб'єкт-об'єктних відносин механізму фінансової безпеки здійснено такими авторами, як: Тимошенко К. С. [1], Малик О. В. [2], Владімірова Н. П. [3], Полтініна О. П. [4], Кім Ю. Г. [5], Фучеджи В. І. [6], Сусіденко О. В. [7], Малиш Д. О. [8], Ареф'єва О. В. [10]. Аналіз фінансово-економічної літератури дозволяє визначити, що серед авторів відсутня єдність щодо вказаного питання.

Метою статті є визначення суб'єкта та об'єкта фінансової складової економічної безпеки з урахуванням критерію фінансового ресурсозбереження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Побудова механізму фінансової складової економічної безпеки передбачає наявність суб'єкта та об'єкта фінансових відносин. Розглядаючи погляди різних авторів стосовно вказаного питання слід відмітити, що Тимощенко К. С. [1, с. 136] відносить до рівня 1 суб'єкта фінансових відносин: раду директорів та топ-менеджмент; до рівня 2 – PR-службу, зовнішній аудит, внутрішній аудит, аналітичну службу, 3 рівня – фінансовий відділ та бухгалтерію. На нашу думку, утримування PR-служби, зовнішнього аудиту, внутрішнього аудиту та аналітичної служби вимагає значних витрат та є зовсім нераціональним. Відповідно до Малик О. В. [2, с. 167] перший рівень суб'єкта фінансової безпеки: керівники підприємства, фінансовий директор, головний бухгалтер, а також інші органи управління підприємством; другий рівень: фінансові управління, фінансові відділи; третій рівень: аналітичний відділ, відділ фінансового планування, бухгалтерія; четвертий рівень: фінансові менеджери, фінансові аналітики, бухгалтери. Вказаний Малик О. В. підхід щодо визначення суб'єкта фінансової безпеки теж потребує оптимізації: аналітичний відділ та відділ фінансового планування можуть бути об'єднані в один структурний підрозділ, фінансові управління та фінансові відділи за своєю сутністю є одним відділом.

Владімірова Н. П., досліджуючи реформування державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання, зазначає, що: «... діюче законодавство в рамках реформування державного фінансового контролю ще не містить у собі вимоги обов'язково створювати відділи внутрішнього контролю чи аудиту. Тому створення таких структурних підрозділів є або бажанням керівництва, або, як у випадку з акціонерними товариствами, наглядової ради, яка може прийняти рішення щодо запровадження в товаристві посади внутрішнього аудитора (створення служби внутрішнього аудиту)» [3, с. 142]. Погоджуємося з думкою автора та зауважуємо, що найчастіше на підприємствах (акціонерних товариствах) вказану функцію виконує служба економічної безпеки.

Полтнініна О. П. вважає за необхідне створити забезпечення фінансової безпеки на засадах контролінгу, тому до суб'єкта ФБСП (фінансова безпека суб'єкта підприємництва) відносить власників, керівників, кадровий склад, службу безпеки суб'єкта підприємництва, фінансову службу, службу контролінгу [4, с. 7]. Служба контролінгу може слугувати ефективності діяльності підприємств, але в деяких випадках її створення може вимагати значних витрат.

Кім Ю. Г. вважає, що функції суб'єкта фінансової безпеки повинні виконувати керівник підприємства, професіонал з економічної безпеки, аналітик з економічної безпеки [5, с. 9], але в деяких випадках необхідна спільна співпраця декількох служб, тому вважаємо недоцільним виконання всіх обов'язків щодо забезпечення ФБП запропонованими автором фахівцями.

Фучеджи В. І. вперше здійснює поділ суб'єкта фінансової безпеки на зовнішніх (державних та місцевих) та внутрішніх [6, с. 7].

Сусіденко О. В.: «Суб'єктами фінансової безпеки підприємства є ті особи, підрозділи, служби, органи, відомства, установи, що безпосередньо забезпечують фінансову безпеку» [7, с. 158]. Вказаний підхід щодо суб'єкта ФБП є найбільш узагальненим та потребує подальшого уточнення.

Малиш Д. О. вважає що суб'єктом фінансової безпеки є «стейкхолдери підприємства» [8, с. 33]. Не погоджуємося з думкою автора, оскільки «стейкхолдери» виконують у більшому ступені контрольну функцію, а виконання досліджень стосовно стану діяльності підприємства забезпечується працівниками окремих служб підприємства.

Відповідно до Малик О. В., об'єктом ФБП є «фінансова діяльність підприємства в цілому, її окремі елементи (прибуток, джерела формування фінансових ресурсів, структура капіталу, обсяги та інтенсивність грошових потоків, фінансові інвестиції, фінансові інновації тощо) та сукупність фінансових ризиків, що впливають на фінансову діяльність підприємства» [2, с. 168], Тимощенко К. С. – фінансова діяльність підприємства в цілому, [1, с. 135], Кім Ю. Г. – фінансову діяльність підприємства, прибуток, активи, капітал, зобов'язання [5, с. 9], Фучеджи В. І. – фінансова діяльність, фінансовий менеджмент, ризики, інвестиційні потоки, інформаційні ресурси, активи та пасиви, ліквідність, платоспроможність, фінансовий стан [6, с. 7]. Однак, відповідно до [9]: «Фінансова діяльність – це

діяльність, яка спричиняє зміни розміру та складу власного і запозиченого капіталу суб'єкта господарювання», що звужує сферу впливу фінансової безпеки підприємства, тому на нашу думку, більш точним є погляд Ареф'євої О. В. «...об'єктом управління фінансової безпеки підприємства мають бути насамперед фінансові ресурси, а ключовими завданнями – забезпечення їх захисту, через нейтралізацію та недопущення розвитку викликів, загроз та ризиків, для досягнення фінансових інтересів підприємства» [10]. Сусіденко О. В вважає, що: «Об'єктом, відповідно, виступає все те, на що спрямовані зусилля щодо забезпечення фінансової безпеки, а саме – процеси, що її забезпечують та основні фінансові інтереси підприємства» [7, с. 159], вказаний підхід найбільш узагальненим та потребує конкретизації. Малиш Д. О. доводить, що об'єктом фінансової безпеки є «структура капіталу підприємства» [8, с. 33], не погоджуємося із думкою автора, оскільки в даному випадку не враховуються фінансові відносини.

Суб'єкт-об'єктні відносини механізму фінансової безпеки з урахуванням критерію фінансового ресурсозбереження наведено на рис. 1.

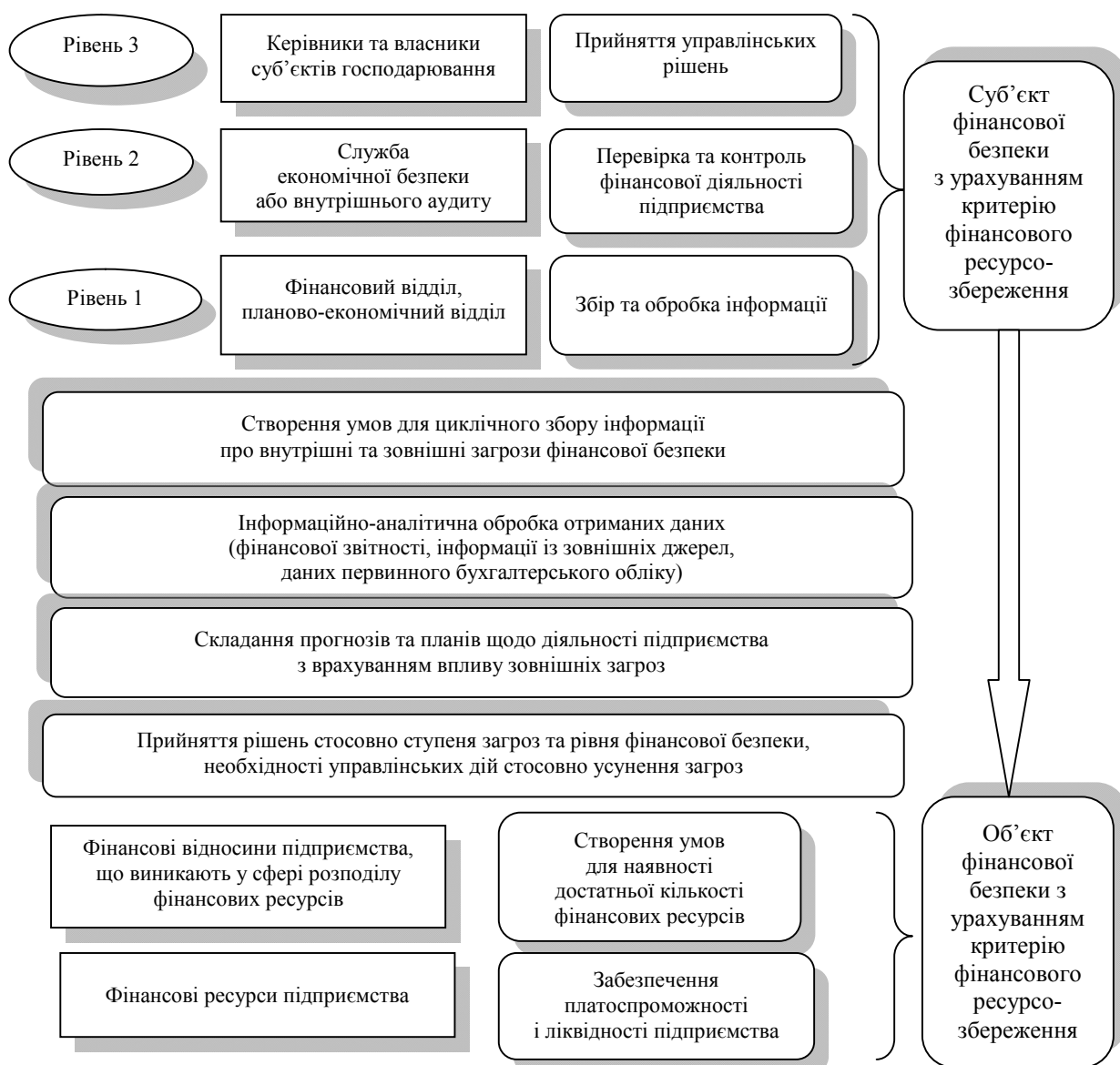

Рис. 1. Суб'єкт-об'єктні відносини механізму фінансової складової економічної безпеки з позиції фінансового ресурсозбереження*

* розроблено автором на основі [1–5]

Висновки. У дослідженні з метою створення механізму фінансової складової економічної безпеки підприємства з урахуванням критерію фінансового ресурсозбереження виділено три рівні суб'єкта ФБП. Рівень 1 – фінансовий відділ, планово-економічний відділ, до їх функцій належить наступні: збір та обробка інформації; рівень 2 – служба економічної безпеки або внутрішнього аудиту – перевірка та контроль фінансової діяльності підприємства; рівень 3 – керівники та власники суб'єктів господарювання – прийняття управлінських рішень, а об'єктом будемо вважати: фінансові відносини підприємства, що виникають у сфері розподілу фінансових ресурсів та фінансові ресурси підприємства.

Література

1. Тимошенко К. С. Фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єктів підприємництва : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Дніпропетровськ, 2015. 310 с.
2. Малик О. В. Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Хмельницький, 2015. 263 с.
3. Владімірова Н. П. Реформування державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Харків, 2017. 324 с.
4. Полтініна О. П. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Харків, 2013. 21 с.
5. Кім Ю. Г. Управління системою фінансової безпеки підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 21.04.02. Київ, 2009. 21 с.
6. Фучеджи В. І. Управління фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08. Одеса, 2014. 22 с.
7. Сусіденко О. В. Формування системи забезпечення фінансової безпеки підприємства : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Хмельницький, 2015. 220 с.
8. Малиш Д. О. Фінансова безпека підприємств під впливом нестабільності фінансового сектору України : дис... канд. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2019. 272 с.
9. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів». URL: http://minfin.kmu.gov.ua/document/92421/МСБО_7.pdf (дата звернення: 12.11.2016).
10. Ареф'єва О. В. Фінансова безпека підприємства: методичні особливості забезпечення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2015. Вип. 25.3. С. 187–192.

Фурдела Н. Ю., Сержанов В. В.
Ужгородський національний університет,
м. Ужгород

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Актуальність дослідження. Прискорення процесів глобалізації і становлення постіндустріальних суспільств в Європейському Союзі, до членства в якому прагне наша країна, безпосередньо пов'язані з якісними змінами в розвитку промислового виробництва. Щоб увійти в число економічно розвинених країн Європи, Україна обов'язково повинна враховувати основні глобальні тенденції при формуванні власної промислової політики. Так досягнення високого рівня споживання і якості життя можливо лише на основі нової, постіндустріальної цивілізації, найважливішою ознакою якої є інноваційний розвиток. Тому активізація інноваційної діяльності визначена як ключова, пріоритетна умова модернізації промислових підприємств України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інноваційної діяльності підприємств розглянуті у працях таких вчених, як: О. Амоша [1], Ю. Барташевська [2], І. Бураковський, О. Гончар [5], Л. Калініченко [6], Ж. Крисько, М. Данько, П. Микитюк [7], А. Нікіфоров, О. Овсянюк-Бердадіна [7],

Саломатіна [1], Е. Саліхова, С. Скочилас [7], В. Соловійов, В. Точилин та ін. Проблеми промислової політики досліджувались в роботах О. Білобрової [3], Ю. Голей [4], В. Дикань, М. Зверякова, В. Мазур, П. Перерви [8] та ін.

Метою статті є висвітлення особливостей інноваційного розвитку промислових підприємств в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Прагнення України щодо набуття статусу повноправного члена європейської спільноти і вибір євроінтеграційного вектора розвитку зумовили загострення конкуренції з боку європейських виробників і викликали необхідність структурної перебудови вітчизняної економіки в напрямку формування конкурентоспроможної економічної інфраструктури, здатної гідно представити нашу країну на європейській арені. Вирішення цього завдання зумовлює необхідність впровадження інноваційної моделі розвитку національної економіки, яка б, по-перше, враховувала провідний зарубіжний досвід і кращі практики реалізації інноваційної діяльності; по-друге, підкріплювалася відповідною нормативно-правовою базою, що інтегрує «соціальні» (громадські) інтереси з економічними, по-третє, відчувала на собі регулюючу роль і підтримку держави. Пріоритетами вказаної моделі є впровадження освітньої, наукової та науково-технічної діяльності, удосконалення інноваційного розвитку макроекономічної системи, міжгалузевих комплексів, окремих галузей, суб'єктів господарювання, в т.ч. промислових підприємств.

З огляду на проголошений державою курс на європейську інтеграцію, одним з можливих шляхів розвитку інноваційної діяльності в Україні є її реалізація на основі моделі, яка б базувалася одночасно на ідеології економіки ринкового типу європейського характеру і сучасних менеджмент орієнтованих концепціях, підходах, моделях, зокрема проектних і мережевих (кластерних). Саме останні як специфічна форма об'єднань промислових підприємств різних форм власності можуть стати основним важелем розвитку інноваційної системи держави [6; 7].

Відмітимо, що промисловість, здійснюючи ключовий вплив на рівень розвитку продуктивних сил, являється одним з визначальних чинників становлення економіки інноваційного типу. Збільшення частки вітчизняних виробників на внутрішньому і європейському ринках несировинної продукції вимагає значного зростання рівня їх конкурентоспроможності. Найважливішим драйвером її підвищення виступає організація та ведення інноваційної діяльності.

Спроможність суб'єктів господарювання до інноваційної діяльності передбачає використання науково-інноваційного потенціалу, яким володіє держава. Застосування науково-інноваційного потенціалу в промисловому комплексі сприяє удосконаленню організаційної структури підприємства та зміцненню їх корпоративних зв'язків, створенню інноваційних продуктів нематеріального характеру (ідеї, ноу-хау, кваліфікація, патенти, проекти, інформація), яких потребує європейський ринок [4].

Аналіз промислових підприємств, які успішно провадять інноваційну діяльність, показує, що основним спонукальним мотивом для розробки інновацій є бажання і прагнення керівництва вести стратегічну діяльність взагалі і здійснювати інноваційну зокрема. Іншими словами, на кожному підприємстві повинен бути лідер-новатор, який готовий виділяти ресурси на розробку нової продукції і постійно зацікавлювати в інноваціях весь персонал [2; 5; 8].

Необхідно відзначити, що у вітчизняній промисловості існують технології, які можуть стати джерелом якісного економічного зростання і довготривалого утримування лідируючих позицій на ринку. Маються на увазі авіаційні, космічні, суднобудівні, приладобудівні і електронні технології переважно з оборонної галузі, а також технології енергетичного машинобудування, багато технологій виробництва металообробного обладнання, хімічного і нафтового машинобудування, автомобілебудування, підшипникової та електротехнічної промисловості. Всі вони сприяють створенню конкурентоспроможної військової продукції, виробів подвійного призначення, добувної, переробної та обробної техніки [1; 3]. У зв'язку з цим виникає необхідність реформування вітчизняних промислових підприємств.

Основними напрямками технологічної перебудови повинні стати:

- перетворення структури виробництва з урахуванням ринкових відносин;
- реформування найбільших структуроутворюючих промислових підприємств з метою підвищення їх фінансової стійкості, зниження витрат, збільшення завантаження потужностей;

- модернізація потужностей, що забезпечує їх відповідність європейським вимогам;
- прискорення темпів оновлення та виведення основних фондів, і перш за все незатребуваних ринком машин і устаткування;
- впровадження нових технологій, в першу чергу енерго- та ресурсозберігаючих, що сприяють нарощуванню випуску конкурентоспроможної продукції;
- розвиток дилерської і товаропровідної мережі, що допомагає скороченню витрат виробництва і просування продукції на ринки з подальшим їх гарантійним обслуговуванням.

Для успішного реформування вітчизняної промисловості, Україні доцільно приєднатися до процесу створення глобальних мереж інноваційної діяльності, серед яких провідне місце займає Європейська бізнес-мережа (European business network – EBN). На базі вже існуючих українських компаній, що мають міжнародний досвід роботи на ринках високотехнологічної продукції, доцільно створити великі інноваційно-маркетингові центри для просування вітчизняної продукції. Ці центри разом з державними органами, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю, повинні розробити механізми розширення присутності такої продукції країни на європейських ринках, включаючи заходи державного лобювання.

З нашої точки зору, ключовими елементами нової системи інституційних, інфраструктурних та економічних засад інноваційних перетворень в промисловості повинні стати: створення рівних умов конкуренції; захист прав власності; активізація людського капіталу; приведення системи стандартизації у відповідність до вимог міжнародних організацій, забезпечення переходу від системи обов'язкової сертифікації до системи оцінки відповідності за вимогами європейських стандартів.

Висновки. Таким чином, на сьогодні все більшого значення набуває інноваційний розвиток промислових підприємств, що обумовлено декількома причинами. По-перше, глобалізація викликає загострення міжнародної конкуренції, а інновації служать важливим фактором підтримки і підвищення конкурентоспроможності. По-друге, інновації якісно змінилися. З дискретного процесу вони перетворилися в постійний процес. Сучасні інновації переплітаються з усіма основними напрямками державної політики та економічної діяльності на макро- і мікрорівні. По-третє, відбулося усвідомлення значення інноваційної діяльності на політичному рівні. Створення державних та приватних інститутів інноваційної спрямованості стало характерною рисою розвитку інтеграційної економіки.

Література

1. Амоша О. І., Саломатіна Л. М. Інноваційний розвиток промислових підприємств у регіонах: проблеми та перспективи. *Науковий журнал «Економіка України»*. 2017. № 3 (664). С. 20–34.
 2. Барташевська Ю. М. Аналіз інноваційного розвитку машинобудування України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 5 (2). С. 15–17.
 3. Білоброва О. В. Інноваційний розвиток промислових підприємств за умови посилення євроінтеграційних процесів в Україні. *Економічний вісник ДВНЗ УДХТУ*. 2015. № 2 (2). С. 17–20.
 4. Голей Ю. М. Стан та проблеми інноваційного розвитку промислових підприємств України. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2015. Вип. 4. С. 35–42.
 5. Гончар О. Розробка стратегії розвитку потенціалу підприємства за умов глобалізації та євроінтеграції. *Економіст*. 2015. № 1. С. 49–52.
 6. Калініченко Л. Л. Інноваційна модель розвитку України в умовах євроінтеграційних процесів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 6, ч. 1. С. 139–143.
 7. Микитюк П. П., Крисько Ж. Л., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Скочиляс С. М. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посіб. Тернопіль : ПП «Принтер Інформ», 2015. 224 с.
- Перерва П. Г. Комплаєнс-програма промислового підприємства: сутність и задачи. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. 2017. № 24 (1246). С. 153–158.

Шадюк І. М., Матвійчук Л. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У ПРОЦЕСІ СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку вітчизняні підприємства потерпають від значних фінансово-економічних проблем, вирішення яких вимагає нагальної розробки нових і вдосконалення вже існуючих методів, інструментів і прийомів управління, спрямованих на забезпечення стійкого розвитку підприємств в умовах невизначеності та ризику. Саме тому особливо актуальним є питання прийняття обґрунтованих та ефективних управлінських рішень щодо зменшення негативного прояву фінансових ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою ризик-менеджменту та управління фінансовими ризиками займається низка вітчизняних і іноземних науковців. Істотний внесок здійснений у розроблення проблеми управління фінансовим ризиком В. В. Вітлінським, Г. О. Крамаренком, М. Г. Лапустою, О. В. Тараном, Н. Г. Шаршуковою та ін. Віддаючи належне науковому доробку вчених варто зазначити, що питання страхового захисту підприємств від фінансових ризиків у сучасних економічних умовах потребують подальшого дослідження.

Метою статті є визначення особливостей страхового захисту підприємств від фінансових ризиків у сучасних економічних умовах.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий ризик є об'єктивним явищем функціонуванні будь-якого підприємства та супроводжує практично всі види фінансових операцій, всі напрямки його фінансово-господарської діяльності.

Особливістю фінансового ризику є те, що він неодмінно впливає на рух фінансових потоків та зміну структури фінансових активів підприємства. Тобто в результаті виникнення будь-якого виду економічного ризику неминуче призведе до появи фінансових ризиків. До того ж застосування будь-якого методу мінімізації економічного ризику змінює рівень та структуру фінансових ризиків діяльності підприємства. Іншою важливою особливістю фінансового ризику є те, що він виникає на усіх без винятку етапах виробничо-господарської діяльності підприємства. Прояви такого ризику є абсолютно різними – починаючи із відсоткового при кредитуванні діяльності підприємства, закінчуючи ризиком платоспроможності при збуті продукції [1, с. 24].

Природа прояву фінансового ризику залишається незмінною, хоча ряд його параметрів залежать від суб'єктивних управлінських рішень.

Процес прийняття управлінських рішень має певну чітку послідовність етапів та процедур.

1. Етап підготовки – проведення економічного аналізу ситуації на мікро- і макрорівнях, що включає пошук, накопичення, оброблення інформації, виявлення і формування проблем, що потребують вирішення та ретельне вивчення чинників, що їх обумовили.

2. Етап прийняття – охоплює розроблення й оцінювання альтернативних рішень, визначення критеріїв вибору оптимального рішення, вибір і прийняття рішення. Важливим елементом процесу прийняття управлінських рішень є оцінювання дій на різних його етапах. Так, на етапі діагностики проблеми – це оцінювання меж, масштабів та рівня поширення проблеми; на етапі обґрунтування – оцінювання різних варіантів запропонованих для вирішення проблеми, на етапі прийняття рішення – оцінювання очікуваних наслідків від його реалізації.

3. Етап реалізації – розроблення заходів для конкретизації рішення і доведення його до виконавців; здійснення контролю за його виконанням; внесення необхідних коректив; оцінювання результату, отриманого внаслідок реалізації рішення [2, с. 155]. Кожне управлінське рішення має свій конкретний результат, тому метою управлінської діяльності є знаходження таких форм, методів, засобів та інструментів, які могли б сприяти досягненню оптимального результату в конкретних умовах і обставинах.

Враховуючи те, що інструментарій менеджменту та ризик-менеджменту істотно відрізняються в управлінні внутрішнім і зовнішнім середовищем будь-якого суб'єкта господарювання, для формування уніфікованої карти ризику необхідно усі ризики розділити на внутрішні та зовнішні. Поділ фінансових ризиків на зовнішні та внутрішні зумовлюється домінуючими чинниками у творенні цих ризиків. Зокрема, якщо зовнішні чинники домінують у виникненні ризиків, значить, такі ризики належать до зовнішніх і навпаки.

До зовнішніх фінансових ризиків доцільно зарахувати: інфляційні, дефляційні, валютні, депозитні, податкові.

Серед внутрішніх ризиків доцільно виокремлювати: інвестиційні (портфельні, процентні, кредитні, дивідендні), бізнес-процесів (ліквідності, прибутковості (рентабельності), оборотності, фінансової стійкості), інші (структурний, ризик невикористаних можливостей, емісійний) [1, с. 25].

Страховання фінансових ризиків – вид майнового страхування, яке за своєю суттю є страхуванням ризику втрати прибутку чи неотримання доходу внаслідок різних причин. Страховання фінансових ризиків регламентується Законом України «Про страхування», але ніякого визначення і класифікації фінансових ризиків у чинному законодавстві немає. Більшість страховиків трактують «фінансові ризики» як невиконання з певних причин страхувальником чи його контрагентом договірних зобов'язань за укладеними між ними угодами.

Щодо основних форм страхування фінансових ризиків, то виділяють дві – обов'язкову та добровільну. До обов'язкового страхування належить страхування активів державних підприємств, що входять до складу основних виробничих фондів (з віднесенням страхових платежів на собівартість продукції). У добровільному страхуванні виділяють: страхування активів недержавних підприємств у формі основних фондів; страхування нематеріальних активів; страхування фінансових інвестицій; страхування реальних інвестицій; страхування прибутку; страхування фінансових гарантій; депозитне страхування; страхування емісії цінних паперів та страхування інших фінансових ризиків. Слід зазначити, що розвиток системного страхового захисту від фінансових ризиків в багатьох випадках гальмується через проблему відсутності загального корпоративного страхування. І це, в першу чергу, стосується сфери страхування фінансових ризиків. В той час, коли в ринково му середовищі існує велика потреба у такому страховому захисті, ми стикаємося із відсутністю диференційованих підходів до тарифікації вартості страхових послуг, з недосконалістю нормативно-правових документів, з жорсткими регламентними вимогами до підприємств-страхувальників, висунутими страховими компаніями [3, с. 49].

Висновки. Таким чином, фінансова діяльність підприємства у всіх її формах пов'язана з численними ризиками, ступінь впливу яких на результати цієї діяльності істотно зростає в сучасних умовах господарювання. Фінансовий ризик представляє собою одну з найбільш складних категорій, пов'язану із здійсненням господарської діяльності.

Література

1. Диба М. І. Суть та види фінансових ризиків у системі ризик-менеджменту підприємства. *Вісник національного університету «Львівська політехніка». Серія «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку».* 2008. № 635. С. 22–28.
2. Стадник В. В. Менеджмент. Київ : Академвидав, 2003. 464 с.
3. Семіколенова С. В. Особливості страхового захисту підприємства від фінансових ризиків. *Економіка. Фінанси. Право.* 2013. № 3. С. 47–50.

2. Інноваційне забезпечення розвитку різних сегментів національного та світового фінансових ринків

Антонець М. П, Доценко І. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

Актуальність дослідження. В умовах сьогодення актуальним напрямом досліджень вважається забезпечення фінансової безпеки діяльності банку, що є запорукою стабільного розвитку банку. Комплексне вирішення проблеми забезпечення фінансової безпеки діяльності комерційного банку неможливе без формування дієвої системи її забезпечення. Тому дослідження методів та інструментів забезпечення фінансової безпеки банку є ключовим завданням стабільності функціонування банківської установи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєві напрацювання з проблем забезпечення фінансової безпеки банку здійснили такі вчені як: О. Барановський, З. Васильченко, В. Коваленко, О. Костюченко, Я. Петрушко, О. Лінников, Д. Шиян.

Мета статті полягає у вивченні проблемних аспектів забезпечення фінансової безпеки діяльності комерційного банку.

Виклад основного матеріалу. Проблема забезпечення фінансової безпеки комерційного банку в нестійкому економічному середовищі є найбільш важливою і складною. В сучасних літературних джерелах [1, 2] система забезпечення фінансової безпеки банківських установ розглядається як сукупність елементів, підсистем, фінансових інструментів, важелів, методів та заходів, спрямованих на своєчасне виявлення і нейтралізацію ризиків та загроз, забезпечення стабільної й ефективної діяльності, а її основними структурними елементами мають бути: фінансова діагностика, інформаційне забезпечення, управління фінансовими ризиками, підсистема фінансових методів і важелів забезпечення фінансової безпеки, контроль та оцінка результатів.

О. Барановський розглядає забезпечення фінансової безпеки комерційного банку як «діяльність банківських установ і груп, центробанку, саморегульованих професійних організацій, держави і всього суспільства, спрямовану на захист національних фінансових інтересів, на запобігання і ліквідацію загроз розвитку і зміцненню добробуту громадян, фінансового стану суб'єктів господарювання, окремих банків, банківської системи загалом, регіонів, держави» [3, с. 334].

Д. Шиян під забезпеченням фінансової безпеки банківської системи розуміє «сукупність економічних відносин, що складаються з приводу формування такої здатності в умовах обмеженості трудових, фінансових, матеріальних ресурсів, а його механізмом – сукупність способів організації економічних відносин, застосовуваних суб'єктами забезпечення фінансової безпеки з метою захисту банківської системи від зовнішніх та внутрішніх загроз в умовах обмеженості ресурсів» [4, с. 159].

Таким чином, на нашу думку, система забезпечення фінансової безпеки банківської діяльності – це цілісність визначених завдань, суб'єктів та об'єктів, принципів, фінансових методів та інструментів, важелів, індикаторів для захисту діяльності банку від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз з врахуванням інтересів учасників ринку банківських послуг.

Основними завданнями системи забезпечення фінансової безпеки банку є: забезпечення його фінансової стійкості, рентабельності, фінансової стабільності, надійності та конкурентоспроможності, а також підвищення рівня капіталізації і ринкової вартості банку.

Одним з ключових компонентів системи забезпечення фінансової безпеки банку є визначення суб'єктів, об'єктів забезпечення безпеки. На основі вивчення фахової літератури [1–4] ми дійшли висновку, що об'єктами забезпечення фінансової безпеки банківської установи є фінансові ресурси,

грошові потоки, доходи і витрати, фінансовий потенціал, валютні цінності. Тоді як суб'єкти забезпечення фінансової безпеки банківської установи, доцільно розмежувати на зовнішніх суб'єктів, які створюють безпосереднє інституційне середовище функціонування комерційної установи та внутрішніх суб'єктів, якими є власники банківської установи, топ-менеджери та персонал.

Ефективність системи забезпечення фінансової безпеки банківської установи ґрунтується на принципах, які є основою управління фінансовою безпекою. В. Коваленко виділяє принципи комплексності, своєчасності, безперервності, активності, законності, обґрунтованості, економічної доцільності, взаємодії та координації, удосконалення, централізації управління, що, на думку вченого, є однією з концептуальних основ формування системи безпеки діяльності комерційного банку [5, с. 57]. В свою чергу О. Костюченко акцентує увагу на принципах: обґрунтованості та науковості, економічності, системності, достатності, оперативності (своєчасності), гнучкості, безперервності, плановості, поєднання гласності та конфіденційності, компетентності [6].

На основі проведеного аналізу нами узагальнено принципи забезпечення фінансової безпеки банківської установи, з виокремленням наступних принципів: системності, цілісності, своєчасності, безперервності, оптимальності, конфіденційності, відповідальності. Щоб вчасно виявити та відреагувати на існуючі потенційні загрози фінансовій безпеці банку необхідно виокремити відповідні індикатори та здійснювати постійний аналіз і контроль, з метою нейтралізації зазначених загроз.

Вчасно відреагувати на проблеми фінансової безпеки банку, можна використовуючи в аналітичній роботі наступні показники:

- частка проблемних кредитів у обсязі чистих активів банку (свідчить про ризикованість кредитної політики банку);
- співвідношення високоліквідних коштів і поточних пасивів банку (відображає ступінь захищеності діяльності банку від ризику відкриття коштів одночасно усіма клієнтами);
- співвідношення власних і залучених коштів (відображає рівень надійності діяльності банку в довгостроковій перспективі, слугуючи оцінкою його спроможності покрити власними коштами обсяг зобов'язань перед клієнтами);
- частка високоліквідних коштів у обсязі чистих активів банку (відображає середньостроковий рівень ліквідності);
- рентабельність чистих активів.

Необхідно відмітити, що система забезпечення фінансової безпеки банківської установи має підтримуватися державою на основі законодавчих, виконавчих, регуляторних і судових органів, що дозволить підвищити рівень фінансової безпеки банку, його клієнтів та стейкхолдерів.

Висновки. Таким чином, системи забезпечення фінансової безпеки банківської установи є сукупністю пов'язаних між собою цілей і завдань, об'єктів і суб'єктів, методів, фінансових інструментів, важелів, індикаторів, принципів, стратегії для захисту фінансової стабільності банку від впливу зовнішніх і внутрішніх загроз.

Література

1. Чеберяко О. В. Економіко-теоретична сутність системи забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Економіка і держава*. 2015. № 11. С. 94–98.
2. Чеберяко О. В., Кривовяз М. А. Структурні елементи системи забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 10.
3. Барановський О. І. Філософія безпеки : монографія в 2 т. Т. 2. Безпека фінансових інститутів. Київ : УБС НБУ, 2014. 716 с.
4. Шиян Д. В. Організаційно-методичні аспекти формування механізму фінансової безпеки банківської системи. *Фінансовий простір*. 2014. № 2. С. 158–163.
5. Коваленко В. В. Концептуальні основи формування системи безпеки банківської діяльності. *Економічний часопис – XXI*. 2013. № 1–2 (1). С. 56–59.
6. Костюченко О. Є. Механізм адміністративно-правового регулювання фінансової безпеки в Україні: теоретико-інструментальний аналіз : монографія. Київ : УБС НБУ, 2013. 371 с.

Антонюк О. В., Квасницька Р. С.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕПОЗИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКУ

Актуальність дослідження. В умовах ринкової економіки однією з найважливіших функцій банків є мобілізація тимчасово вільних грошових коштів з метою їх подальшого перетворення на капітал. Саме тому провідну роль у забезпеченні стабільного та ефективного функціонування банків відіграє формування депозитної політики, яка визначає пріоритетні напрямки розвитку і вдосконалення банківської діяльності в процесі залучення й акумулювання ресурсів, розвиток депозитних операцій та підвищення їх ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування ефективної депозитної політики банків присвячені дослідження таких економістів як Т. Кларк, О. В. Дзюблюк, Р. В. Лавров, В. Рудан та ін. Хоча є багато робіт із питань вказаної проблематики, однак більшість з них носять дискусійний характер, тому потребують подальших наукових досліджень та передусім практичної апробації.

Метою статті є виявлення шляхів підвищення ефективності депозитної політики, які забезпечать розвиток банківської установи.

Виклад основного матеріалу. Головною метою діяльності банківських установ є встановлення ціни на свої депозитні послуги таким чином, щоб залучати нові кошти та отримувати прибуток від їх подальшого використання. Керівництво стикається зі складним сценарієм прийняття рішень, оскільки доводиться балансувати між потребами установи у виплаті достатньо високих відсотків, щоб залучити та утримувати кошти клієнтів, водночас уникаючи сплати процентної ставки, настільки дорогої, що занадто знижуватиме будь-який потенційний прибуток.

З метою розширення можливостей банків щодо залучення депозитних ресурсів, забезпечення оптимальної структури, обсягів та рівня витрат за депозитними зобов'язаннями використовують цінові та нецінові методи управління депозитами (рис. 1).

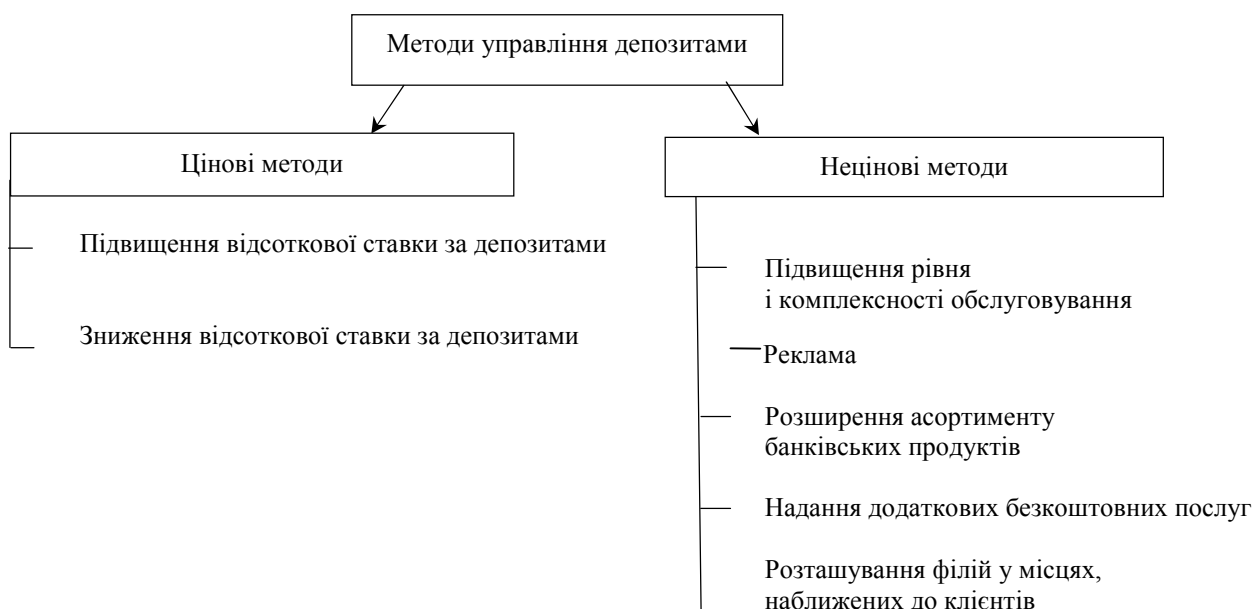

Рис. 1. Методи управління депозитами*

* побудовано авторами на основі [3, с. 182–187]

Як показано на рисунку, сутність цінових методів полягає у використанні відсоткової ставки за депозитами як головного важеля в конкурентній боротьбі за вільні грошові кошти фізичних і юридичних осіб.

Підвищення пропонованої банком відсоткової ставки дозволяє залучити додаткові ресурси, тоді як утримання або зниження депозитної ставки доцільне за умови перенасичення банку ресурсами чи відсутності прибуткових напрямів їх розміщення.

Для нецінових методів депозитної політики банку характерним є застосування різноманітних прийомів заохочення клієнтів, які прямо не пов'язані зі зміною депозитних ставок, зокрема різноманітні маркетингові інструменти (див. рис. 1).

На сьогодні банкам доцільно надавати перевагу неціновим методам, адже вони включають підвищення якості банківських продуктів, поліпшення рівня обслуговування клієнтів, розвиток асортименту банківських продуктів.

Українські банки пропонують різноманітні види вкладів. Великі банки, які традиційно орієнтуються на обслуговування населення, відкривають більшість із розповсюджених в Україні видів депозитів: «Строковий», «Поточний», «Накопичувальний», «Пенсійний», «Авансовий», «Святковий», «Дитячий» та інші. Загальні обсяги залучених депозитів банками України за 2015–2019 роки наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз депозитів, залучених банками України за 2015–2019 роки, млн грн*

Показник	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Депозити в національній валюті	391 911	426 418	490 971	540 683	642 711
Депозити в іноземній валюті	324 817	367 057	407 873	392 284	428 955
Депозити всього	716 728	793 475	898 844	932 967	1 071 666
Частка депозитів в іноземній валюті, %	45,3	46,3	45,4	42	40
Приріст депозитів, %	7,2	8,8	15,1	10,1	18,9

* складено авторами на підставі [4]

Як видно з табл. 1, розмір залучених депозитів протягом аналізованого періоду щорічно зростає, що свідчить про здійснення ефективної депозитної політики банків.

Стандартні банківські продукти в Україні – це депозити, які залучаються в розмірі певної суми на встановлений термін під фіксовану ставку без можливості поповнення або зняття грошових коштів. В сучасних умовах розвитку грошових ринків, стандартні депозити повинні поступатися місцем продуктам, які передбачають самостійний вибір клієнтом умов розміщення своїх тимчасово вільних грошових коштів або навіть надають можливість змінювати умови протягом строку розміщення депозиту. Тому українським банкам варто звернути увагу на такі перспективні інструменти реалізації депозитної політики як нові форми депозитів, що допоможуть суттєво розширити клієнтську базу при залученні ресурсів:

– now-рахунки (negotiable order of withdrawal) – поєднують у собі принципи зберігання і використання термінових вкладів та вкладів до запитання [1, с. 45]. Вигода для клієнтів полягає в тому, що вони, як і вклади до запитання, дають змогу проводити розрахунки за допомогою документа, що є засобом платежу, а також, як і термінові вклади, дають право отримувати відповідний дохід. Для банку ж now-рахунки привабливі тим, що кошти на них зберігаються протягом конкретно визначеного часу і тому можуть бути використані для довготермінових вкладень;

– supernow-рахунки – кошти з витратно-прибуткової частини депозиту через визначений короткий термін автоматично переводяться у строково-накопичувальну, після чого на них нараховують проценти, які знов додаються до витратно-прибуткової частини вкладу [5, с. 220]. Клієнт має право в будь-який час повністю або ж частково зняти нараховані за процентами кошти, а також додати на рахунок будь-яку суму;

– рахунки «зв'язаних коштів» – об'єднують в єдине ціле різні опції: виписування чеків, безкоштовне чекове обслуговування, надання кредитних карток клієнтам, скорочення процентних нарахувань за окремими видами споживчого кредиту тощо [2, с. 184];

– структуровані депозити – наприкінці терміну вкладники отримують 100 % від основної суми вкладу, але прибуток за депозитом залежить від того, як зростає або спадає один зі світових біржових індексів, курс акцій або валютний курс, до яких прив'язаний прибуток за депозитом [5, с. 221]. Вони забезпечують надійні вкладення грошей та водночас дають можливість заробити більше, ніж у випадку традиційних депозитів.

Роль депозитної політики банку на макрорівні важлива для забезпечення стабільності та стійкості банку, його рентабельності, ліквідності та надійності, а також адекватності його діяльності потребам клієнтів.

Висновки. Ефективна депозитна політика надзвичайно важлива для кожного банку. Дієвими шляхами підвищення ефективності депозитної політики банку є: активне використання процентної політики задля стимулювання клієнтів до розміщення коштів, залучення нових форм депозитів, розробка комплексу заходів, що складається не лише з фінансових, а й з маркетингових інструментів, який буде направлений на досягнення більшої ефективності управління депозитним портфелем.

Отже, застосування як цінових, так і нецінових методів управління депозитами сприяє процесу залучення грошових коштів клієнтів та забезпечує конкурентоспроможність і фінансову стійкість банку.

Література

1. Clark T., Dick A., Hirtle B., Williams R. The Role of Retail Banking in the U. S. Banking Industry: risk, return, and industry structure. *FRBNY Economic Policy Review*. 2017. № 12. P. 39–56.
2. Дзюблюк О. В. Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання : монографія / за ред. О. В. Дзюблюка. Тернопіль : ТНЕУ, 2010. 384 с.
3. Лавров Р. В. Депозитна політика банку в сучасних умовах. *Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління*. 2010. № 4 (8). С. 182–187.
4. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>
5. Рудан В. Особливості формування депозитної бази вітчизняних банків та її вплив на ліквідність банківської системи. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2015. № 16. С. 218–228.

Блажівська А. С., Матвійчук Л. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Актуальність дослідження. Пандемія COVID-19 стала іспитом для українського страхового ринку. Під час такого важкого кризового періоду, ринок фінансових послуг зазнає значних змін. Страхові компанії вимушені швидко пристосовуватися до кризи та змін у можливостях і запитах клієнтів. В умовах пандемії утворюються нові загрози для успішного функціонування страхових компаній, проте, і виникають можливості для їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження страхового ринку здійснили такі вчені, як: А. Л. Баранов, В. Д. Базилевич, О. О. Гаманкова, О. В. Козьменко, В. О. Пасічний, Н. В. Фесенко та ін. Віддаючи належне науковому доробку вчених варто зазначити, що у сучасних дослідженнях дуже мало уваги приділялось функціонуванню страхових компаній у кризовий період, зокрема в часи пандемії.

Мета статті є дослідження проблем функціонування страхового ринку України, узагальнення змін функціонування страхових компаній в умовах пандемії коронавірусу та виявлення нових можливостей для страхового ринку України.

Виклад основного матеріалу. Перед пандемією сучасний страховий ринок набув певного рівня розвитку, але не став достатньо стабільним і за своїми характеристиками не відповідає сучасним завданням розвитку економіки України та вимогам світових страхових ринків у процесі глобалізації. Так, кількість страхових компаній (СК) станом на 31.03.2020 становила 225, з яких 22 СК зі страхування життя (СК "Life") та 203 СК, що здійснювали види страхування, інші, ніж страхування життя (СК "non-Life"). Станом на 31.03.2020 порівняно з аналогічним періодом 2019 р. кількість страхових компаній зменшилась на 40 СК (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість страхових компаній*

Кількість страхових компаній	Станом на 31.12.2018	Станом на 31.12.2019	На кінець кварталу	
			I кв. 2019	I кв. 2020
Загальна кількість	281	210	265	225
В т.ч. СК "non-Life"	251	210	238	203
В т.ч. СК "Life"	30	23	27	22

* підсумки діяльності страхових компаній за I квартал 2020 р. [18]

Страхові компанії зберегли темпи зростання майже в усіх сегментах страхового ринку, а саме:

- чисті премії з медичного страхування зросли на 31 % і перевищили 4,26 млрд грн, а премії зі страхування медичних витрат зросли на 53,4 %, до 1,969 млрд грн;
- чисті премії зі страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ збільшилися на 13,5 %, до 2,2 млрд грн;
- премії зі страхування життя – на 18,4 %, до 4,6 млрд грн;
- в автострахованні, що включає у себе КАСКО, ОСЦПВ та «Зелену картку», платежі збільшилися на 17,8 %, до 13,8 млрд грн;
- премії зі страхування майна зросли на 9,2 %, до 3,5 млрд грн.

Автостраховання лишається так званим «локомотивом» страхового ринку. Саме на КАСКО, ОСЦПВ та «Зелену карту» припадає 34,9 % загальних страхових зборів. Втім, час покаже, чи буде так і надалі. Адже нині ринок нових та вживаних авто завмер через обмеження. І через це можна очікувати падіння, як мінімум, показників ринку КАСКО. А от сфера добровільного медичного страхування, навпаки, переживає підйом і має шанс вийти на перші позиції.

Криза змушує усіх швидко реагувати на зміни, пристосовуватись до обмежень, змінювати бізнес-моделі та плани на поточний і наступні роки. Ситуація з коронавірусом спричинила багато проблем, але в той же час, змусила зосередитись на сильних сторонах страхового бізнесу. Спалах хвороби привернув увагу всього світу до питань охорони здоров'я. Зріс інтерес до полісів добровільного медичного страхування (ДМС). На ринку почали з'являтися спеціалізовані програми, що покривають ризик COVID-19 (табл. 2).

Також значного розвитку набирає діджитал-страхування, впровадження нових технологій та даних у бізнес-процеси страхової компанії з метою підвищення ефективності його діяльності. Факторами, які сприяють поширенню та розвитку діджитал-страхування, є: розвиток нових технологій; необхідність зниження витрат; посилення конкуренції; підвищення вимог споживачів страхових послуг.

Діджиталізація у страхуванні відіграє велику роль, адже слугує своєрідним каталізатором для розвитку страхового ринку, стимулює страховиків до впровадження новацій. Крім того, перехід бізнесу на цифровий формат має низку переваг для суб'єктів страхового ринку, а саме:

- розвиток нових каналів просування страхових послуг;
- скорочення частки ручної праці та автоматизація управління бізнес-процесами;
- підвищення швидкості виконання операцій, у тому числі і врегулювання претензій;
- можливість обробки значних масивів даних;

- зниження витрат;
- підвищення якості обслуговування клієнтів;
- удосконалення та підвищення якості страхових послуг;
- спроба завоювати лояльність споживачів;
- підвищення безпеки страхових операцій [2, с. 23].

Таблиця 2.

Програми медичного страхування (які забезпечують фінансову підтримку у випадку захворювання COVID-19) страхових компаній України*

Страхова компанія	Назва страхової програми	Умови страхування		
		Страхова сума	Страховий платіж	Строк дії договору
СК «Провідна»	СТОП.КОРОНАВІРУС	До 50 тис. грн	Від 225 грн	6 місяців
ПрАТ «СК «Універсальна»	Захист від COVID-19	5–100 тис. грн	Від 300 грн	3/6 місяців
АТ «СК «ІНГО»	Короназахист+	30–100 тис. грн	Від 400 грн	6 місяців
СК «Вусо»	Страхування у разі коронавірусу COVID-19	70 тис. грн	Від 936 грн	6 місяців
СК «Альфа Страхування»	Страхування від коронавірус+у	50 тис. грн	500/700 грн	3/6 місяців
СК «Країна»	Захист від Covid-19	10–50 тис. грн	Від 300 грн	6 місяців
СК «ПУМБ»	Антивірус	10–200 тис. грн	Від 113 грн	3/6 місяців
СК «Місто»	ВІРУС-STOP	10–40 тис. грн	Від 200 грн	3/6 місяців

* узагальнено авторами на основі аналізу вебсайтів страхових компаній

Висновки. Отже, на основі проведених досліджень виявили, що в умовах пандемії для страхового ринку України створені нові умови функціонування, які як спричиняють загрози, так і надають можливості. Всі види дистанційних сервісів, зокрема, це використання електронних договорів страхування і дистанційних форм їх укладення, зараз почали користуватися величезною популярністю. Також українськими страховими компаніями розроблені нові програми страхування, а саме медичне страхування, яке передбачає фінансову підтримку у разі захворювання на COVID-19.

На даний момент ефективне функціонування страхового ринку України під час пандемії гальмується відсутністю єдиної державної стратегії щодо розвитку ринку страхових послуг в державі, нестабільністю економічної ситуації в державі, низьким рівнем страхової культури та фінансової освіченості учасників страхового ринку, браком ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів, низьким рівнем капіталізації вітчизняних страховиків (недокапіталізованість страхових компаній унеможливорює страхування масштабних ризиків в енергетичній, екологічній, фінансовій сферах), зволіканням із упровадженням обов'язкового медичного, аграрного та пенсійного страхування за участю страховиків, низьким рівнем якості послуг, що надаються окремими страховиками тощо.

Література

1. Підсумки діяльності страхових компаній за I квартал 2020 року URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy.html>
2. Моташко Т. П. Розвиток світового ринку страхування в умовах діджиталізації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2016. Вип. 5. С. 18–24.

Гудович Р. Б., Григорук П. М.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. Банківська система є елементом фінансової системи країни. Через банківську систему діє механізм розподілу фінансових ресурсів та грошових коштів, відбувається їх мобілізація та залучення в економічний обіг. Сьогодні політична та військова нестабільність, значна інфляція і загальна економічна дестабілізація негативно вплинули на банківський сектор, зокрема на показники діяльності банків, які працюють на території України. Стійкість і стабільність банківського сектору України є однією з найголовніших передумов досягнення сталого розвитку національної економіки, натомість недостатній їх рівень може призвести до негативних (кризових) явищ усередині країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості розвитку банківської системи в Україні на сьогодні є актуальною темою дослідження у працях багатьох українських вчених – О. І. Барановський, О. Д. Вовчак, Н. П. Погороленко, А. Ю. Маслової, В. В. Павленко та інші. Також згадані питання є темою обговорення багатьох фахівців та експертів банківської сфери. Але проблема результативності діяльності банківського сектору залишається актуальною та потребує детального вивчення та аналізу.

Метою статті є проведення аналізу результатів та ефективності діяльності банківської системи України.

Виклад основного матеріалу. Важливою та необхідною передумовою реалізації позитивного впливу банківських установ на розвиток національної економіки України є досягнення ними ефективності своєї діяльності, це перетворює підвищення ефективності банківського сектору України у стратегічну макроекономічну ціль, один із основних напрямів забезпечення ефективного функціонування всієї економічної системи. Основні показники діяльності банківської системи України відображені у табл. 1.

Таблиця 1

Показники діяльності банківського сектору України*

Показник	Рік						Темп приросту, %	
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	До 2014 р.	До 2018 р.
Кількість діючих банків	163	117	96	82	77	75	-53,99	-2,60
Чисті активи, млрд грн	1316,85	1254,38	1256,3	1336,35	1359,70	1494,46	13,49	9,91
Кредитний портфель, млрд грн	1006,36	965,1	1005,92	1042,79	1118,86	1033,54	2,70	-7,63
Капітал, млрд грн	148,02	103,71	123,78	163,59	154,96	200,85	35,69	29,61
Із нього: статутний капітал, млрд грн	180,15	206,39	414,68	495,37	465,53	470,71	161,29	1,11
Зобов'язання, млрд грн	1168,83	1150,67	1132,52	1172,76	1204,74	1293,61	10,68	7,38
Доходи, млрд грн	210,2	199,19	190,69	178,23	204,55	244,40	16,27	19,48
Витрати, млрд грн	263,16	268,79	350,08	202,59	182,22	184,77	-29,79	1,40
Результат діяльності, млрд грн	-52,96	-66,6	-159,39	-24,36	21,73	59,63	188,81	174,41
Рентабельність активів, %	-4,07	-5,46	-12,6	-1,94	1,69	4,35	193,56	157,40
Рентабельність капіталу, %	-30,46	-51,91	-116,74	-15,96	14,67	34,18	189,12	132,99

* складено та розраховано за [1]

У 2019 р. ефективність діяльності банківської системи України значно підвищилась. Платоспроможні банки у 2019 році отримали рекордний прибуток – 59,63 млрд грн чистого прибутку.

Аналіз показників діяльності банківського сектору України свідчить, що протягом 2014-2019 років кількість діючих банків скоротилась на 53,99 % та у 2019 році складала 75 одиниць. Слід вказати на позитивну тенденцію щодо збільшення чистих активів банків в порівнянні із 2014 роком на 13,49 %, а з 2018 роком на 9,91 %. За підсумками 2019 року чисті активи банківської системи України збільшились. Їх обсяг станом на 01.01.2020 р. склав 1494,5 млрд. грн. проти 1359,7 млрд. грн. на початок 2019 року (+ 9,9 %). Темп приросту чистих активів БСУ до 2014 року склав 13,49 %, а до 2018 року – 9,9 %. За даними НБУ, у 2019 році активи банківського сектору в гривневому еквіваленті збільшились на 9,9 %, однак слід враховувати, що за цей період гривня укріпилася із 27,69 грн/USD до 23,69 грн/USD. Тому варто розглядати основні балансові показники не консолідовано, а з точки зору курсів національної та іноземної валют.

Збільшилась величина кредитного портфеля порівняно з 2014 р. на 2,70 %, а порівняно з 2018 р. величина кредитного портфеля зменшилась на 7,63 %. Спостерігається збільшення доходів банків порівняно з 2014 р. на 16,27 %, а з 2018 р. – на 19,48 %. Слід зазначити, що витрати банків порівняно з 2014 р. зменшились на 29,79 %, їх зростання порівняно з 2018 р. незначне – 1,40 %.

У 2019 р. рентабельність активів банків склала 4,35 %, зростання порівняно з 2018 р. складає 157,40 %, порівняно з 2014 р. – 193,56 %. Рентабельність капіталу склала 34,18 %, зростання порівняно з 2018 р. складає 132,99 %, порівняно з 2014 р. – 189,12 %. Динаміка чистого прибутку (збитку) банківської системи України у 2013–2019 рр. відображена на рис. 1.

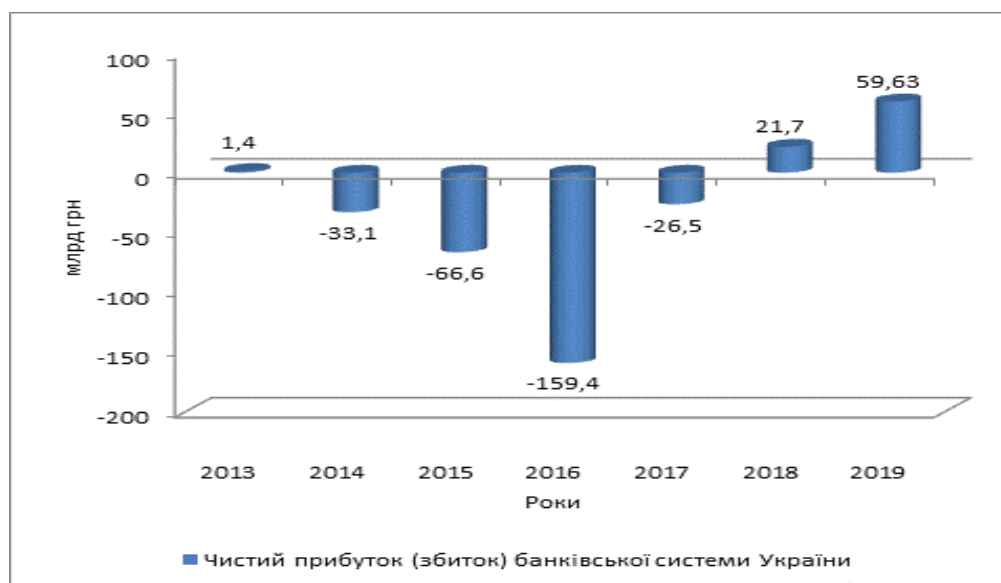

Рис. 1. Динаміка чистого прибутку (збитку) банківської системи України*

* побудовано за даними [1]

Результатом діяльності банківського сектору України у 2019 р. є прибуток в розмірі 59,63 млрд грн. Темп приросту прибутку до 2014 року склав 188,81 %, а до 2018 року – 174,41 %. Слід зазначити, що більше половини прибутку всієї банківської системи України згенерував націоналізований АТ КБ «ПриватБанк», який заробив майже 33 млрд грн. Заробіток найближчого переслідувача АТ КБ «ПриватБанк» АТ «Райффайзен Банку Аваль» у 7 разів скромніший, а саме 4,7 млрд грн. Прибутки решти українських банків удвічі менші за результати АТ «Райффайзен Банку Аваль».

Станом на 1 січня 2020 року обсяг коштів фізичних осіб у національній валюті в банках України склав 314,8 млрд грн. Роком раніше гривневий депозитний портфель фізичних осіб становив 267,6 млрд грн. Отже, спостерігаємо досить солідне річне зростання – в 17,6 %. Найактивніше кошти вкладників у гривні залучав АТ КБ «ПриватБанк» (+16,2 млрд грн), на другому місці державний

АТ «Ощадбанк» (+ 6,7 млрд грн). В цілому, обсяг коштів населення суттєво збільшився у ресурсній базі банківських установ незважаючи на постійне зниження банками відсоткових ставок за депозитами. Це може бути свідченням зростання довіри населення до вітчизняних банків. , на тлі значного притоку клієнтських коштів до банківського сектору у 2019 р., відмічаємо чергове зменшення обсягів кредитування бізнесу. Отже, оновлена банківська система України так і не спромоглася відновити повноцінне кредитування економіки, незважаючи на регулярне зниження НБУ облікової ставки.

Результати аналізу свідчать, що наразі банківська система України є відносно стабільною та прибутковою. Виходячи із проведеного дослідження, можна зробити висновок, що із метою підвищення ефективності її функціонування доцільно [2, 3]:

- удосконалювати організаційну структуру БСУ;
- підвищувати капіталізацію банківського сектору і конкурентоспроможність вітчизняних банківських установ порівняно з іноземними фінансовими установами;
- розробляти комунікаційні стратегії з метою впровадження ефективної маркетингової комунікаційної політики банків із його клієнтами;
- забезпечити ефективну законодавчу діяльність задля подальшого підвищення стійкості і прибутковості БСУ;
- проводити заходи націлені на сприяння підвищення довіри населення та бізнесу до банківських установ

Висновки. Для забезпечення функціонування банківської системи в Україні розроблено нормативну базу, впроваджено принципи діяльності банків, методи та інструменти грошово-кредитної політики, тощо. Однак швидкий і, переважно, непередбачуваний розвиток економічних процесів ставить перед банківською системою держави щоразу більше загроз та нові завдань, які потребують вирішення. Результати проведеного аналізу стану та тенденцій розвитку банківської сфери виступають фундаментом для розробки комплексу управлінських рішень, націлених на стабілізацію та сталий розвиток БСУ.

Література

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=74208 (дата звернення 10.10.2020).
2. Нові пріоритети у комунікаціях НБУ: нова стратегія, створення Експертної платформи та розвиток бренду. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/novi-prioriteti-u-komunikatsiyah-nbu-novastrategiya-/stvorennya-ekspertnoyi-platformi-ta-rozvitok-brendu> (дата звернення 10.10.2020).
3. Огляд банківської системи: Швидше, вище, сильніше. URL: <https://www.business.ua/finances/4860-ohliad-bankivskoi-systemy-shvydshe-vyshche-sylnishe> (дата звернення 12.10.2020).

Гусак І. В., Донченко Т. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність дослідження. В сучасних умовах можливості фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємств обмежені та ускладнені впливом пандемії, що значно сповільнюють інноваційний розвиток України. Інноваційний етап розвитку нерозривно пов'язаний з пошуком джерел фінансування та підвищенням ефективності використання фінансових важелів. Зважаючи на дефіцит фінансових ресурсів, який притаманний нинішній економічній ситуації в Україні, питання ролі банківського кредитування у фінансовому забезпеченні інноваційної діяльності підприємств є дуже актуальними і потребують подальших досліджень. Тому особливу

увагу необхідно зосередити на теоретичному обґрунтуванні та визначення ролі банківського кредитування у фінансуванні інноваційного розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми фінансування інноваційної діяльності та підвищення її активності протягом останнього десятиліття широко досліджується сучасними науковцями. Це питання розкривається у працях таких науковців: Алімова О. М., Амоші О. І., Андрос С. В., Возняк Г. В., Гальчинського А. Р., Гейця В. М., Зимовець В. В., Ільїної К. І., Кабанова А. І., Колодзєва О. М., Крупки М. І., Майорової Т. В., Міщенко В. І., Новікової Н. І., Федулової І. В. та ін. Не зважаючи на існуючі напрацювання науковців у сфері теорії і практики фінансування інновацій, окремі питання дослідження інвестування в інноваційні проекти та кредитування як основний метод фінансування залишаються недостатньо розкритими.

Метою статті є дослідження та висвітлення ролі банківського кредитування як джерела фінансування інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Інноваційна діяльність має на меті досягнення конкурентоспроможності на мікро-, мезо- та макрорівнях, забезпечення позитивних структурних змін в економіці, надання поштовху до стабільного економічного розвитку, підвищення прибутковості та ефективності діяльності економічних систем у цілому.

Для підсилення інноваційної активності та інноваційно-інвестиційної привабливості урядом була розроблена Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. Проте, як показало дослідження, інноваційні процеси в економіці не набули вагомих масштабів, а кількість підприємств, що впроваджують інновації, продовжує зменшуватися з кожним роком (зараз їх частка становить 16,2 % [2], що менше в 3–4 рази, ніж в інноваційно-розвинутих країнах), тому головна мета Стратегії має конкретне кількісне визначення: підвищити до 2020 року вплив інновацій на економічне зростання України в 1,5–2 рази [3].

Обов'язковими складовими інноваційної діяльності є проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт; створення інновації; комерціалізація інновації. Упровадження кожної з них обумовлює наявність фінансових, трудових, матеріальних, виробничих, технологічних ресурсів. Часто саме відсутність належного фінансового забезпечення не дозволяє реалізувати на практиці цікаві інноваційні ідеї. Джерелами інвестування інноваційних проектів (рис. 1) можуть бути: власні фінансові кошти організації та її внутрішньогосподарські резерви; позикові фінансові кошти; залучені фінансові кошти від продажу акцій або одержані у вигляді пайових та інших внесків членів трудових колективів, громадян, юридичних осіб; кошти, що перебувають у централізованому володінні об'єднань підприємств; кошти позабюджетних фондів; кошти Державного бюджету; кошти іноземних інвесторів [4, с. 32–33].

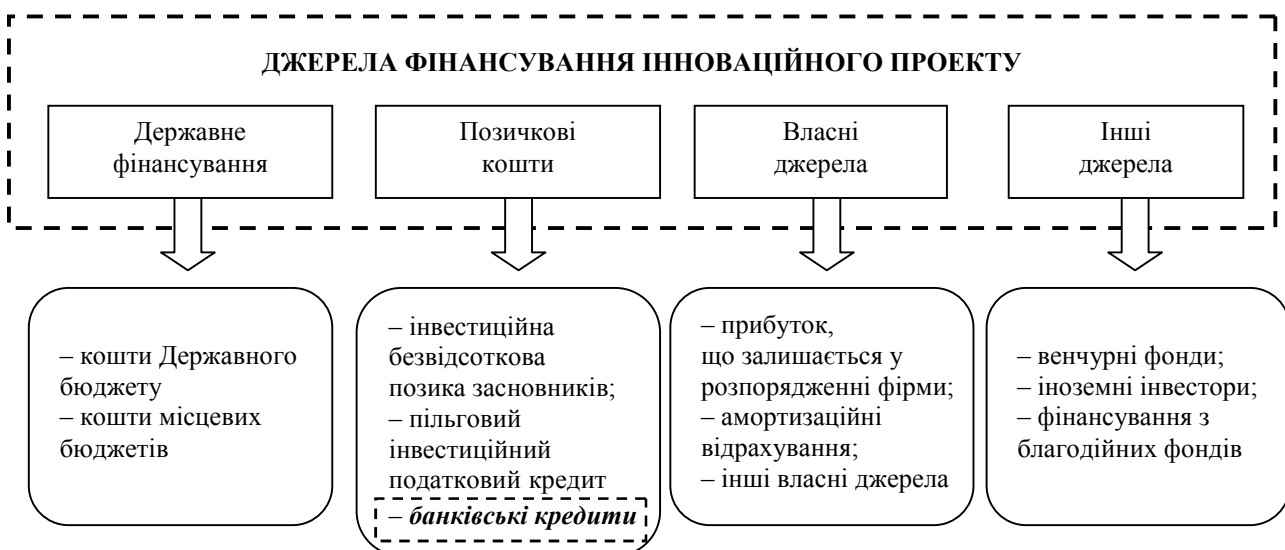

Рис. 1. Джерела фінансування інноваційних проектів

Відомо, що «фінансове забезпечення наукової і науково-технічної діяльності в Україні здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, коштів установ, організацій та підприємств, вітчизняних та іноземних замовників робіт, грантів, інших джерел, не заборонених законом» [5]. При цьому для розвинених країн Європи та США характерна комбінована модель фінансового забезпечення, яка включає приблизно однаковий обсяг фінансових ресурсів як з державних, так і з приватно-комерційних джерел [6].

Аналіз джерел фінансування свідчить, що до 2015 р. істотно зростала частка фінансування інновацій за рахунок власних коштів, після чого спостерігалось поступове зменшення власного фінансування промисловими підприємствами України своєї інноваційної діяльності. Щодо фінансування інноваційної діяльності за рахунок коштів Державного бюджету, то цей рівень продовжує залишатися дуже низьким.

На нашу думку, в умовах обмеженості власних ресурсів та недостатнього фінансування інновацій з боку держави особливу увагу варто звернути на банківське кредитування. Успішність економічної діяльності підприємств в інноваційній сфері останнім часом дедалі тісніше ставиться у залежність від ступеня залучення кредитних ресурсів банківських установ до системи фінансового забезпечення відтворювальних процесів. Таким чином, банки стають одним із учасників інноваційного процесу, забезпечуючи не тільки його фінансування, а й зв'язок між всіма учасниками – державою, інвестиційно-інноваційними фондами, науково-технічними установами та споживачами [4, с. 76].

Як свідчить світовий досвід, саме комерційні банки в умовах розвинутої ринкової економіки мають виступати в ролі організаторів та фінансових ініціаторів здійснення інвестиційних та інноваційних проектів. Лише комерційні банки здатні відігравати вирішальну роль у мобілізації фінансових інвестиційних ресурсів, виступаючи як провідники, а в ряді випадків – як фінансові гаранті вживаних інвестиційних заходів. Мобілізуючи ресурси для фінансування інвестиційних та інноваційних проектів, комерційні банки мають можливість прямого виходу на світовий фінансовий ринок із метою масового залучення іноземного капіталу для реалізації проектів. Вони можуть брати безпосередню участь у розробці пілотних проектів, інноваційних та інвестиційних програм, здійснюваних за участю іноземного капіталу, виконуючи функції одного із фінансових агентів уряду, щоб забезпечити ефективне та надійне розміщення зарубіжних інвестицій у національну економіку. Саме банки є тією ключовою ланкою між промисловими підприємствами та інвесторами, як інституціональними, так і індивідуальними, через ефективну політику мобілізації інвестицій у реальний сектор економіки як за рахунок внутрішніх, так і зовнішніх джерел.

Періоди економічних криз характеризуються посиленням ролі держави в інвестиційних процесах, в тому числі і співпраці з кредитними інститутами. Досвід розвинених країн переконливо свідчить про те, що вирішення стратегічних завдань національної економіки шляхом активізації інвестиційної діяльності кредитних інститутів вимагає дієвої участі держави. Ступінь цієї участі багато в чому визначається сформованістю ринкових механізмів, форми і методи участі – особливостями конкретної економічної ситуації. Ефективність тісної взаємодії держави, банків, нефінансових підприємств, необхідної для досягнення спільних національних інтересів, особливо важлива на етапах виходу з економічної кризи.

Одним з таких прикладів співпраці держави і банків стала впроваджена у 2020 році урядова програма «Доступні кредити 5–7–9 %» розроблена відповідно до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам мікропідприємництва та малого підприємництва. Дана програма була розроблена з метою реалізації інвестиційних проектів для збільшення обсягів виробництва, експорту, імпортозаміщення, високотехнологічного виробництва, енергоефективності, впровадження інновацій, а також сприяння а нових робочих місць та поверненню трудових мігрантів в Україну. Крім того були прийняті зміни відповідно до подій 2020 року щодо фінансової підтримки малого та середнього підприємництва, а також суб'єктів господарювання сфери культури, креативних індустрій, туризму, діяльність яких знаходиться під впливом запроваджених обмежень та/або заборон, пов'язаних із поширенням коронавірусної хвороби COVID-19.

Державну програму «Доступні кредити 5–7–9 %» уряд започаткував у кінці лютого 2020 року. Пільговий кредит терміном до 5 років під 5 %, 7 % або 9 % річних може бути спрямований на

інвестиційну діяльність – будівництво, придбання або реконструкцію нерухомості, обладнання, техніки тощо. За даними Мінфіну, на середину вересня 2020 року, з моменту старту програми, уповноважені банки видали 3238 позик на загальну суму в 7,813 млрд грн. З них 6,334 млрд грн – на рефінансування раніше отриманих позик, 1,255 млрд грн – на капітальні інвестиції і 223,87 млн грн – на поповнення оборотних коштів.

Одним з уроків української кризи є усвідомлення необхідності посилення ролі держави в економіці, важливості державної підтримки промисловості для забезпечення її виходу з сучасного кризового стану і вжиття заходів, спрямованих на активізацію участі банків у розв'язанні цієї проблеми.

Висновки. Виходячи з викладеного, вважаємо, що фінансування інновацій в Україні потребує координації зусиль як з боку банківського сектору, так і держави. В першу чергу, це вимагає розробки належної нормативно-законодавчої бази та визначення місця комерційних банків в даному процесі. Досвід розвинених країн переконує, що саме з правового регулювання досягаються масштаби та результативність діяльності таких фінансових інститутів в економічному розвитку. Доцільним, на наш погляд, є пошук нових ефективних інструментів фінансового забезпечення інновацій, впровадження принципово нових джерел, форм, нетрадиційних методів кредитування та побудова багатокомпонентної ієрархічної моделі банківського кредитування інноваційного розвитку підприємств.

Література

1. Васильєва Т. А. Банківське фінансування інноваційної діяльності: монографія. Суми : Ділові перспективи, 2006. 60 с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» № 2632-VI. 21.10.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2632-17>
4. Стадник В. В., М. А Йохна. Інноваційний менеджмент. Київ : Академвидав, 2006. 464 с.
5. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України № 848-VIII. 26.11.2015. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-19>
6. Руденко І. В., Постольна Н. О., Голованова О. М. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності в Україні. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва* : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. Харків : ХНАДУ, 2018. С. 158–160.
7. Державна програма Доступні кредити 5–7–9 % (рефінансування кредиту) URL: https://sme.gov.ua/support_programs/derzhavna-programa-dostupni-kredyty-5-7-9-refinance-credytu/

Дячук Д. І., Квасницька Р.С
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ІНЖИНІРИНГУ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Актуальність дослідження. Сучасний стан вітчизняної економіки вимагає зростання вимог до банківської системи, що покликана сприяти стійкому економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності господарського комплексу в умовах поступової інтеграції у європейський та світовий економічний простір. Адже, саме банківські установи виступають провідними фінансовими посередниками у переміщенні фінансових ресурсів між окремими суб'єктами підприємництва, галузями господарства та секторами економіки. Звичайно, задоволення потреб економіки у постійному її ресурсному забезпеченні вимагає від банків адекватного нарощування обсягів, оптимізації структури та вдосконалення організації їх ресурсної бази.

Достатня за обсягом та належним чином збалансована ресурсна база банків є важливою передумовою їх прибутковості, підтримки достатньої ліквідності та довіри з боку учасників ринку. Однак, сьогодні помітно загострились проблеми формування та використання ресурсної бази банків України. Вирішення зазначених проблем вимагає вдосконалення підходів до пошуку додаткових джерел формування банківських ресурсів серед яких провідне місце відводиться методам фінансового інжинірингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним аспектам фінансового інжинірингу присвячували значну увагу у своїх працях такі українські та зарубіжні науковці, як: О. В. Абакуменко, Ф. Блек, Р. Брейлі, Ю. І. Капелінський, М. П. Крітцман, С. Майєрс, Ю. С. Масленченков, А. М. Мороз, С. Росс, О. М. Сохацька, Д. А. Тімошин, Дж. Фіннерти. Проте, економічна сутність фінансового інжинірингу, дієвість його інструментів та методів, визначення сфер застосування є недостатньо теоретично обґрунтованими.

Мета статті: визначення суті поняття «фінансовий інжиніринг», теоретичне обґрунтування ролі фінансового інжинірингу в модернізації банківської системи.

Виклад основного матеріалу. Оптимізація руху фінансових ресурсів, розширення горизонтів фінансової політики у різних сферах діяльності банку сьогодні забезпечується через застосування інструментів фінансового інжинірингу, полягає у вирішенні складних проблем при проведенні фінансових операцій, розробці варіантів інвестиційних програм, модернізації політики у сфері акціонерного капіталу. Однак, розглядаючи сутність фінансового інжинірингу, визначальним є те, що в економічній літературі не має єдиного підходу до трактування цього поняття. Так, Ю. С. Масленченков зазначав, що фінансовий інжиніринг – це фінансове забезпечення клієнта з використанням різних банківських продуктів, у тому числі власних банківських фінансових технологій і фінансових інструментів ринку, яке відповідає потребам як клієнта, так і інтересам банку [1, с. 214].

Більш поширене визначення фінансового інжинірингу належить Дж. Фіннерті, який вважав, що фінансовий інжиніринг – це розробка, проектування та реалізація інноваційних фінансових інструментів та процесів, а також творчий пошук нових підходів до вирішення проблем в галузі фінансів [2, с. 459].

Розкриваючи особливості саме фінансового інжинірингу у банківській сфері, можна стверджувати, що економічна сутність фінансового інжинірингу сфері полягає у створенні інноваційних банківських продуктів і послуг, які застосовуються банками для перерозподілу фінансових ресурсів, ризиків, ліквідності, прибутковості та інформації відповідно з власними інтересами, специфічними потребами контрагентів і змінами в макро- і мікросередовищі банку.

Фінансовий інжиніринг можна охарактеризувати такими ознаками:

- підконтрольність потребам споживачів (перед появою нового продукту (послуги) на ринку, необхідний сформований набір факторів, які формують попит споживачів);
- динамічність (фінансовий інжиніринг являється поєднанням різноманітних фінансових інструментів та створенням на їх основі нових);
- зростання інтенсивності (для ефективного функціонування та розвитку, сучасна економічна система потребує появи нових інноваційних фінансових інструментів);
- наслідувальний зв'язок (кожен фінансовий інструмент є продуктом фінансового інжинірингу).

Фінансовий інжиніринг охоплює різні сфери життєдіяльності. Однак, найбільша його роль проявляється на ринку банківських послуг, на ринку цінних паперів та на строковому ринку деривативів. В банківській системі фінансовий інжиніринг використовується з метою отримання додаткових прибутків від підвищення ефективності банківських продуктів через створення інноваційних фінансових інструментів, які втілюють в собі оптимальне співвідношення між ліквідністю, ризикованістю та прибутковістю.

В основі банківського інжинірингу лежить розробка та реалізація інноваційних банківських інструментів, бізнес-процесів та продуктів, що формують ефективну систему перерозподілу доходів, фінансових ресурсів, ліквідності та інформаційних потоків шляхом застосування системного підходу.

Основною перевагою застосування банківського інжинірингу є його спроможність використання на свою користь «вузьких місць» фінансового ринку шляхом оптимізації показників ефективності.

Параметри новітнього банківського продукту формуються під впливом потреб емітента та інвестора, тобто він повинен генерувати максимально можливий грошовий потік, з одного боку, та задовольняти потреби інвестора, забезпечуючи йому максимально можливий рівень ліквідності та дохідності при справедливому рівні ризику [3, с. 395].

Для розуміння сутності продуктів фінансового інжинірингу необхідно розглянути основні методи фінансового інжинірингу. На основі узагальнення підходів до групування методів фінансового інжинірингу, було виокремлено чотири основні методи, які показані на рис. 1 [4, с. 34].

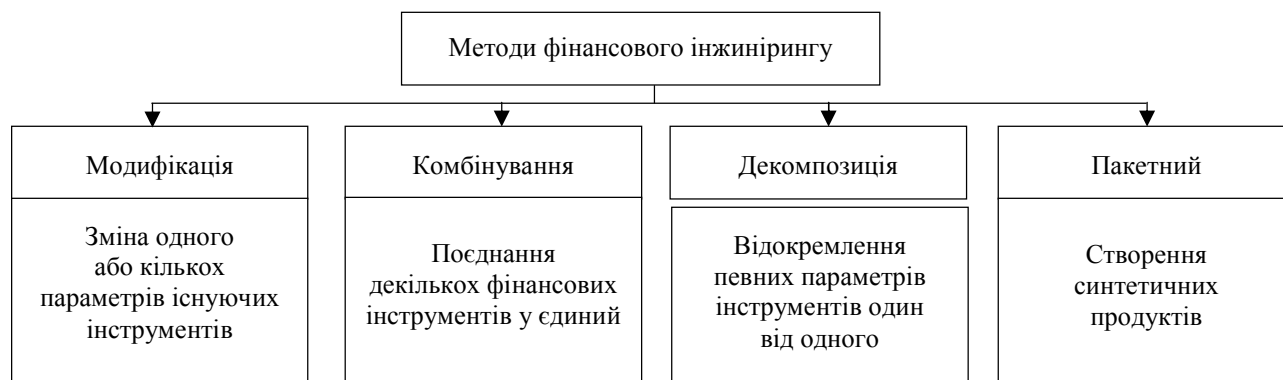

Рис. 1. Основні методи фінансового інжинірингу

Розвиток фінансового інжинірингу зумовлений низкою факторів, які умовно можна поділити на дві групи: екзогенні, що діють ззовні, та ендогенні, що є внутрішніми відносно неї і які вона частково може контролювати [5, с. 139].

Впровадження фінансового інжинірингу в банку є досить тривалим і для формування ефективної системи фінансового інжинірингу банківських процесів у банку має відбуватися структуровано. Гарантією формування ефективної системи фінансового інжинірингу в банку є адаптована до умов трансформаційних умов розвитку банківського бізнес-середовища методологія, яка передбачає його розгляд як процесу, що послідовно проходить усі необхідні етапи, як це показано в табл. 1 [5, с. 140].

Таблиця 1

Методологія банківського інжинірингу

Етап	Характеристика
1. Розробка цільових завдань банку	Цільові установки згідно зі стратегією розвитку банку
2. Оцінка специфічних інтересів і потреб потенційних контрагентів	Вивчення ринкової ситуації: основних банківських продуктів, тенденцій, переваг потенційних банківських партнерів
3. Розробка і тестування концепції	Оцінка рівня ризику для банку і контрагентів
4. Підбір альтернативного банківського інструментарію	Правове, нормативне, інформаційне забезпечення
5. Оцінка системних якостей	– відповідність зовнішньої і внутрішньої нормативної бази банку; – відповідність системі контролю і коригування управління ризиковими позиціями
6. Оцінка фінансових показників	Співвідношення ризику, прибутковості, ліквідності та альтернативних витрат при виборі необхідного банківського інструментарію
7. Сценарний аналіз впровадження	Сценарний аналіз впровадження під впливом волатильності фінансового ринку
8. Оцінка підсумків здійсненого аналізу	Остаточний відбір напрямлення розвитку банку
9. Впровадження системи в організаційно-функціональну структуру банку	– навчання персоналу, тестування маркетингу, виділення фінансових і трудових ресурсів; – делегування повноважень і розподіл відповідальності між підрозділами банку
10. Супроводження, підтримка та контроль	Фінансовий аналіз, коригування та контроль

Кожен з перерахованих етапів виконує певні завдання і функції та сукупно формують методологію банківського інжинірингу.

Таким чином, використання фінансового інжинірингу в банківській системі уможливило отримання додаткових прибутків від підвищення ефективності банківських продуктів через створення інноваційних фінансових інструментів, які втілюють в собі оптимальне співвідношення між ліквідністю, ризикованістю та прибутковістю. Саме такий підхід забезпечуватиме максимально можливу інвестиційну привабливість новій банківській продукції, що, в свою чергу, забезпечить ефективне зростання ресурсної бази банку та стійкий його розвиток [6, с. 66].

Висновки. Підсумовуючи все зазначене, можна зробити висновок про те, що в умовах жорсткої конкуренції банківські установи повинні максимально зосередити свої зусилля на збереженні наявних та залученні потенційних клієнтів шляхом розробки та застосування нових банківських продуктів на основі концепції фінансового інжинірингу.

Методологія банківського інжинірингу передбачає його розгляд як процесу, який послідовно проходить етапи розробки цільових завдань банку, оцінки специфічних інтересів і потреб потенційних контрагентів.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці практичних рекомендацій щодо втілення їх у процес фінансового інжинірингу банківських процесів.

Література

1. Масленченков Ю. С. Фінансовий менеджмент в комерційному банку: Технологія фінансового менеджменту клієнта. – М. : Перспектива, 2007. 221 с.
2. Фіннерті Дж. І., Лі Ч. Ф. Фінанси корпорацій: теорія, методи і практика. М. : ІНФРА-М, 2000. 686 с.
3. Іванілова О. А. Фінансовий інжиніринг як інструмент формування банківських новацій. *Наукові записки. Серія: Економіка*. 2011. Вип. 18. С. 392–397.
4. Буй Т. Фінансовий інжиніринг на ринку корпоративних боргових цінних паперів України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2009. Вип. 116. С. 33–38.
5. Андрєєва, Я. С., Величко, Г. О., Ропотан, І. В. Теоретичні аспекти фінансового інжинірингу в комерційному банку. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. пр. ; за ред. М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2018. № 1 (65). С. 135–143.
6. Квасницька Р. С., Старостенко Г. Г. Фінансовий інжиніринг як інструмент забезпечення розвитку банку. *Proceedings of XXVII International scientific conference. New step in science*. Morrisville: Lulu Press., 2018. P. 62–66.

Манзюк А. Б., Олійник А. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ЕТИМОЛОГІЯ ПОНЯТТЯ «ФІНАНSOVA БЕЗПЕКА БАНКУ» ТА ЕВОЛЮЦІЯ ЙОГО ЗМІСТОВНОЇ СУТНОСТІ

Актуальність дослідження. Зростаюча відкритість національної економіки та посилення інтеграційних процесів у банківському секторі потенційно підвищують імовірність виникнення кризових ситуацій, пов'язаних зі збільшенням ризиків у вітчизняній банківській системі. На розвиток банківської діяльності здійснюють вплив такі чинники, як: нестабільна політична та соціально-економічна ситуація в країні, недосконалість законодавства, низький рівень довіри населення до банків, зростаючі показники злочинності в банківській сфері, недобросовісна конкуренція, непрофесійність діяльності працівників банків тощо. Усе це загострює проблему забезпечення фінансової безпеки банків.

Інтеграційні процеси вітчизняних банків у світовий фінансовий простір зумовили існування додаткових можливостей для залучення дешевших ресурсів, запозичення світового досвіду ведення банківської справи та впровадження сучасних інформаційних технологій. У той же час дані процеси призвели до зростання залежності від кон'юнктури світових фінансових ринків та зумовили підвищення рівня банківських ризиків, що потребує додаткових досліджень сутності фінансової безпеки банку в системі забезпечення їх стабільного функціонування в умовах посилення нестабільності на фінансових ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняних та зарубіжних публікаціях з банківської справи накопичено значний досвід дослідження наукових проблем, пов'язаних із забезпеченням фінансової безпеки банків. Як показав аналіз наукової економічної літератури, проблемам дослідження сутності та забезпечення фінансової безпеки банків приділяли увагу такі науковці, як: О. І. Барановський, Т. М. Болгар, Ю. О. Голобородько, С. О. Дмитров, Н. В. Зачосова, О. І. Хитрін та ін.

Відаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних та зарубіжних дослідників, на наш погляд, питання управління фінансовою безпекою банку залишаються недостатньо розробленими як у теоретичному, так і в практичному аспектах. Першочергового вирішення потребують питання систематизації підходів до визначення сутності поняття «фінансова безпека банку».

Метою статті є аналіз теоретичних підходів до визначення поняття «фінансова безпека банку» та їх систематизація в еволюції його змістовної сутності.

Виклад основного матеріалу. Як показує аналіз, у наукових дослідженнях, простежуються різні підходи до визначення сутності поняття «фінансова безпека банку». Найчастіше науковці розглядають фінансову безпеку банку як складову економічної безпеки банківської установи. Більшість науковців розглядають фінансову безпеку банків як певний стан, зокрема фінансовий, динамічний, збалансованості та стійкості.

В економічній літературі фінансова безпека банку визначається як: стан стійкої життєдіяльності, за якого забезпечується реалізація мети банку та основних його інтересів, захист від внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих чинників незалежно від умов функціонування; властивість своєчасно й адекватно реагувати на всі негативні прояви внутрішнього і зовнішнього середовища банку; здатність не просто протистояти, а протидіяти різним загрозам нормальній діяльності та створювати ефективний захист від внутрішніх і зовнішніх загроз; стан захищеності банку від внутрішніх і зовнішніх загроз; система заходів, які забезпечують захищеність інтересів банку. Так, Зачосова Н. В. визначає фінансову безпеку банку, як такий його фінансовий стан, який характеризується збалансованістю системи фінансових показників, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, що дозволяє своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, а також забезпечує ефективний розвиток банку в поточному та наступних періодах [1, с. 77]. Хоча акцент робиться на фінансовому стані у той же час пояснюється, що стан цей характеризується збалансованістю показників. Ми вважаємо, що забезпечення такого фінансового стану – це завдання банківського менеджменту, що має достатньо функцій для забезпечення ефективної діяльності і фінансового стану.

На думку О. І. Хитріна, фінансову безпеку банку можна визначити як динамічний стан, при якому він: юридично і технічно здатний виконувати і реально виконує властиві йому функції; забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, господарюючих суб'єктів, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз; володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має в своєму розпорядженні механізми для реалізації даного потенціалу [2, с. 119].

Недоліком наведеного визначення є твердження автора про те, що юридичні та технічні характеристики безпеки банку входять у поняття фінансової безпеки банку, тому що дані характеристики повинні розглядатися з точки зору організаційно-правових основ безпеки банків.

На думку Т. М. Болгар ключовими характеристиками фінансової безпеки банку є: забезпечення рівноважного і стійкого стану банку; сприяння ефективній діяльності банку; протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам; нейтралізувати кризи і запобігати банкрутствам тощо. Також Т. М. Болгар

наводить сутнісну характеристику поняття «фінансова безпека банків» як стану банківських установ, що характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку [3]. На її думку, основою системи фінансової безпеки банків є три підсистеми: фінансової діагностики; фінансових важелів і методів забезпечення фінансової безпеки; контролю і аналізу результатів (табл. 1).

Таблиця 1

Систематизація підходів до визначення сутності поняття «фінансова безпека банку»

Автор, джерело	Визначення поняття
Фінансова безпека банку як фінансовий стан	
Зачосова Н. В. [1, с. 77]	... який характеризується збалансованістю системи фінансових показників, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, що дозволяє своєчасно та в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов'язання, а також забезпечує ефективний розвиток банку в поточному та наступних періодах
Фінансова безпека банку як динамічний стан	
Хитрін О. І. [2, с. 119]	... при якому він: юридично і технічно здатний виконувати і реально виконує властиві йому функції; забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, господарюючих суб'єктів, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз; володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має в своєму розпорядженні механізм для реалізації даного потенціалу
Фінансова безпека банку як стан, який характеризується збалансованістю і стійкістю	
Болгар Т. М. [3, с. 9]	... до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку
Фінансова безпека банку як стан, який характеризується оптимальним рівнем залучення і розміщення ресурсів при мінімізації загроз	
Голобородько Ю. О. [4, с. 196]	... та негативних явищ і характеризує здатність банків до саморозвитку, підвищення ефективності та конкурентоздатності
Фінансова безпека банку як захист інтересів банку	
Дмитров С. О. [5, с. 13]	... його фінансової стійкості і середовища, в якому він функціонує
Фінансова безпека банку як попередження та нейтралізація загроз	
Барановський О.І. [6, с. 12–13]	Фінансова безпека комерційного банку – це сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційного банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкодити досягненням банком статутних цілей; стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує

Водночас, Ю. О. Голобородько, під фінансовою безпекою банку розуміє стан, який характеризується оптимальним рівнем залучення і розміщення ресурсів при мінімізації загроз та негативних явищ і характеризує здатність банків до саморозвитку, підвищення ефективності та конкурентоздатності [4, с. 196]. Проте створення такого стану у банківській діяльності є завданням менеджменту, зокрема в сфері управління активами та пасивами банку.

Деякі науковці абсолютно точно стверджують, що банківська безпека банку – це захист його інтересів. Так С. О. Дмитров, визначає, що фінансова безпека банку – це захист фінансових інтересів банку його фінансової стійкості і середовища, в якому він функціонує [5, с. 13].

Ми вважаємо, що точніше поняття «фінансова безпека банку» визначає І. О. Барановський: «Фінансова безпека банку – це: сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового

стану комерційного банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкодити досягненням банком статутних цілей; стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує» [6].

Із наведеного визначення видно, що автор пов'язує фінансову безпеку з фінансовою стійкістю банку, але при цьому акцентує увагу на нейтралізації перешкод та загроз, які заважають його діяльності, менеджменту тощо.

Фінансова безпека банків тлумачиться вченими як певний стан, що характеризується забезпеченням фінансової стабільності банків; запобіганням загрозам та усуненням збитків; здатність інститутів влади і банківської системи загалом забезпечувати стійкий розвиток банківського бізнесу і ефективне виконання банками їх економічних функцій.

Отже, на основі аналізу та систематизації розглянутих підходів пропонуємо наступне уточнення визначення поняття «фінансова безпека банку»: «Це такий стан банку, що характеризується здатністю протидіяти зовнішнім та внутрішнім загрозам банківської діяльності для забезпечення нормального функціонування та здійснення менеджменту в умовах дестабілізуючих чинників та захищеності фінансових інтересів банку» [7]. Зазначимо, що метою фінансової безпеки банку є забезпечення конкурентоспроможності банку на ринку банківських послуг та недопущення можливості отримання збитків або втрати частини прибутків внаслідок реалізації внутрішніх та зовнішніх загроз.

Висновки. Отже, в умовах посилення нестабільності на фінансових ринках, зростання зовнішніх та внутрішніх загроз фінансова безпека банку є важливим інструментом реалізації його інтересів та пріоритетних цілей, нарощування фінансового потенціалу для кількісного та якісного зростання, зміцнення позицій на ринку банківських послуг, забезпечення стійкого динамічного розвитку. Систематизація та уточнення сутності поняття «фінансова безпека банку» дозволить комплексно та системно визначити та описати загальні вимоги до протидії вітчизняних банків загрозам, які виникають на світових фінансових ринках та в умовах національної економіки військового стану.

Систематизація наукових підходів до визначення поняття «фінансова безпека банку» дає підстави стверджувати, що сутнісні характеристики фінансової безпеки банку можуть бути представлені наступним чином: фінансова безпека є одним із основних елементів економічної безпеки банку; фінансова безпека банку зосереджує свої зусилля на забезпеченні фінансової стійкості та фінансової незалежності банку; фінансова безпека може бути охарактеризована за допомогою фінансових показників; фінансова безпека банку повинна забезпечувати його розвиток та досягнення мети; фінансова безпека забезпечує насамперед захист фінансових ресурсів банку.

Виходячи із змісту поняття фінансової безпеки банку, наданого у численних поглядах науковців, ми встановили, що система управління фінансовою безпекою банківських установ має виконувати наступні завдання: контроль процедур формування та використання фінансових ресурсів банку; профілактика та попередження несанкціонованого, незаконного, неефективного використання коштів та скритого їх витоку з банку; протидія втягуванню банку в незаконну фінансову діяльність; фінансова розвідка з метою виявлення сприятливих умов для залучення та вкладання коштів банку; моніторинг загроз фінансовим ресурсам банку, виявлення злочинних та недобросовісних конкурентів та інших суб'єктів, якими може бути порушена фінансова стійкість банку.

Таким чином, система управління фінансовою безпекою банку має знаходитися у постійному розвитку та постійно адаптуватися до змін зовнішнього і внутрішнього середовища для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних банків, стійкість та стабільність роботи яких визначають фінансову рівновагу в цілому банківської системи.

Література

1. Зачосова Н. В. Особливості забезпечення фінансової безпеки комерційних банків в Україні. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2011. № 4. С. 74–78.

2. Хитрін О. І. Фінансова безпека комерційних банків. *Фінанси України*. 2004. № 11. С. 118–124.
3. Болгар Т. М. Фінансова безпека банків в умовах ринкової трансформації економіки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 / Т. М. Болгар. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 22 с.
4. Голобородько Ю. О. Теоретичні підходи до розкриття сутності та складових фінансової безпеки банківських установ. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.12. С. 194–198.
5. Дмитров С. О. Управління фінансовою безпекою комерційного банку. *Фінансовий простір*. 2012. № 2 (6). С. 11–15.
6. Барановський О. І. Природа економічної безпеки комерційного банку. *Вісник національного банку України*. 2014. № 7. С. 12–19.
7. Михайловська І. М., Олійник А. В. Банківські операції. Кредитно-модульний курс: навчальний посібник. Львів : «Магнолія – 2006», 2011. 646 с.

Осауленко А. А., Донченко Т. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ РЕСУРСАМИ БАНКУ

Актуальність дослідження. Ринок депозитів знаходиться у постійному русі, тому банк повинен аналізувати економічні явища, процеси, а також фактори, які впливають на можливість залучити максимальний обсяг вільних грошових коштів фізичних та юридичних осіб. При цьому необхідно розуміти, що пасивні операції банків, як і активні, безпосередньо впливають на рівень дохідності, а тому активи і зобов'язання слід розглядати як загальний портфель банківських ресурсів, управління яким має бути достатньою мірою скоординовано.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розроблення теоретичних і методичних основ та практики формування депозитних ресурсів банків зробили такі провідні вітчизняні та зарубіжні вчені, як А. Азриліян, М. Алексеєнко, О. Бартош, О. Васюренко, І. Вядрова, А. Грязнова, В. Колесников, Р. Коцовська, О. Лаврушин, А. Мороз, С. Мочерний, О. Петрук, С. Роуз, Р. Тиркало та інші. Незважаючи на вагомість існуючих наукових розробок зазначених вище та інших вчених, необхідним є поглиблення науково-методичного забезпечення процесу управління депозитними ресурсами банку, основу якої формує вибір підходу до управління.

Метою статті є поглиблення науково-методичного забезпечення процесу управління депозитними ресурсами банку, основу якої формує вибір підходу до управління.

Виклад основного матеріалу. Критичний огляд та формалізація науково-методичних підходів до управління депозитними ресурсами банку сформував основу для вибору системного підходу, оскільки він забезпечує узгодження та координацію управлінських впливів не лише з позиції залучення ресурсів, а й у контексті контролю за ризиками депозитної діяльності, у процесі якого відбувається взаємодія різних підсистем банку з метою узгодження усіх параметрів та досягнення цільових значень ключових показників діяльності.

Система управління депозитними ресурсами банку (СУДРБ) поєднує в собі об'єкт управління, суб'єкт управління, механізм управління і процес управління. Застосування комплексного підходу до управління депозитними ресурсами банку можливе лише за умови чіткої взаємодії всіх згаданих вище елементів у процесі поетапної реалізації всіх функцій фінансового менеджменту. Для більш глибокого розуміння та наукового обґрунтування формування системи управління необхідно розглянути детальніше кожний елемент.

Мету управління депозитними ресурсами банку визначають у забезпеченні залучення достатнього обсягу тимчасово вільних грошових коштів клієнтів для здійснення активних операцій на вигідних

для банку умовах в обсязі та порядку, визначених чинним законодавством [1]. В процесі формування депозитних ресурсів менеджмент банку має врахувати низку параметрів управління – вартість залучених коштів, їх обсяг, депозитний ризик також їх вплив на ліквідність, дохідність та витратність.

Об'єктом управління в системі управління залученими ресурсами виступають депозитні ресурси та їх різновиди. З огляду на об'єкт дослідження та базуючись на системному підході, варто виділити основні функції об'єкту управління (депозитних ресурсів): відтворювальну (передбачає ефективне відтворення залучених депозитних ресурсів через подальше їх використання та забезпечення безперервності життєдіяльності) та контрольну (моніторинг, ефективне регулювання і оперативне реагування на економічні зміни умов функціонування банківської установи).

Суб'єктами управління в системі управління депозитними ресурсами банку виступають всі ланки та рівні організаційної структури банку, на які покладено відповідальність за формування цих ресурсів. Управління депозитними ресурсами відбувається на трьох рівнях управління: стратегічний рівень; тактичний рівень; оперативний рівень.

Основною метою впровадження СУДРБ повинна бути організація депозитної діяльності, спрямована на оптимізацію ресурсної бази банку та підвищення ефективності функціонування, враховуючи стратегічні цілі та завдання. З позицій теорії менеджменту та на основі процесного підходу пропонуємо під управлінням депозитними ресурсами розуміти процес підготовки, прийняття та реалізації рішень щодо залучення тимчасово вільних грошових коштів клієнтів та утворення на цій основі кредитних ресурсів з врахуванням оптимального співвідношення між прибутковістю, ліквідністю та ризиком, яке на відміну від інших враховує джерела формування, напрями використання та окреслює фактори, які є визначальними для досягнення цілей банку та оцінки його фінансової стійкості і надійності.

Процес управління депозитними ресурсами банку визначено як сукупність етапів управлінського процесу, що передбачає впорядковану послідовність дій з формування та розміщення депозитних ресурсів із застосуванням методичного інструментарію управління. Кожен з етапів безпосередньо пов'язаний з іншими і є обов'язковим для формування оптимальної депозитної політики і правильної організації депозитного процесу.

Управління депозитними ресурсами банку запропоновано розглядати як послідовність низки етапів (див. рис. 1): постановка системи завдань – є сукупністю дій щодо конкретизації оперативних планів з формування та розміщення депозитних ресурсів банку (основне завдання даного етапу – забезпечити розуміння основних завдань стосовно формування та оптимізації ресурсної бази банку, стратегії і тактики їх виконання, а також сформулювати орієнтир щодо кінцевих результатів діяльності та параметрів ризиків, які бере на себе банк); аналіз поточного стану формування та розміщення депозитних ресурсів банку (основне завдання – визначення фактичних значень показників за визначений період часу); оцінка існуючих (поточних) досягнень – передбачає формування цілісної системи результативних значень показників з метою виявлення тенденцій розвитку окремих складових ресурсної бази банку; визначення цільових орієнтирів – встановлення критеріальних значень показників, що дозволить кількісно конкретизувати окремі цілі, яких прагне досягти банк. В межах даного етапу необхідно здійснити порівняння цільових орієнтирів з фактичними показниками, що є основою стратегічного планування депозитної політики банків, ґрунтується на основі розрахунку відхилень значень показників стратегічного і поточного планів і оцінкою намічених цілей банку та реальних досягнень; визначення невикористаних резервів та факторів впливу – дозволяє оцінити потенційні можливості банку щодо нарощування його ресурсного потенціалу та визначити позитивний або негативний вплив окремих факторів і розробити дієві методи управління депозитними ресурсами; контроль і реалізація існуючих та стратегічних можливостей щодо формування і розміщення депозитних ресурсів банку – є підсумковим етапом процесу управління депозитними ресурсами банку, що здійснюється за посередництвом і під керівництвом менеджменту банку.

Традиційні системи управління, що орієнтовані на застосування в умовах стабільного ринку, недостатньо гнучкі та інертні в умовах постійної турбулентності кредитно-інвестиційного простору. Тому використання науково обґрунтованого підходу в організації процесу управління депозитними ресурсами банку, який дозволяє враховувати як внутрішні цілі банку, так і фактори ризику і стан

зовнішнього економічного середовища, вимагає глибокого вивчення теоретичних питань і методичних основ [10].

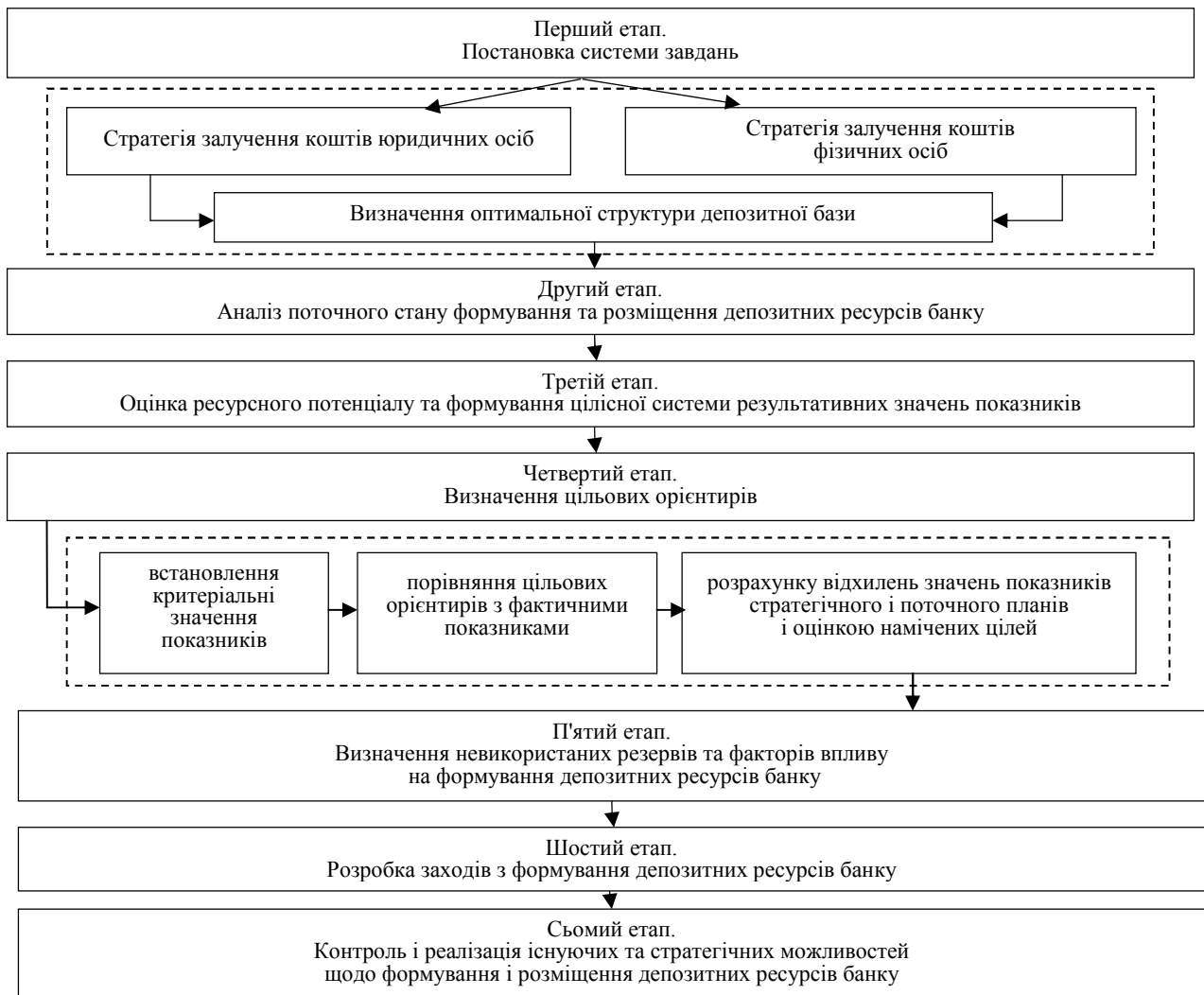

Рис. 1. Основні етапи управління депозитними ресурсами банку*

* розроблено автором

Методичним інструментарієм управління депозитними ресурсами банку є сукупність форм, методів, прийомів, засобів мобілізації ресурсів для досягнення поставлених цілей з врахуванням оптимального співвідношення між прибутковістю, ліквідністю та ризиком, які є визначальними факторами при оцінці фінансової стійкості і надійності банку.

Висновки. Критичний огляд та формалізація науково-методичних підходів до управління депозитними ресурсами банку сформував основу для вибору системного підходу. Застосування комплексного підходу до управління депозитними ресурсами банку можливе лише за умови чіткої взаємодії всіх згаданих елементів у процесі поетапної реалізації всіх функцій фінансового менеджменту. Процес управління депозитними ресурсами банку визначено як сукупність етапів управлінського процесу, що передбачає впорядковану послідовність дій з формування та розміщення депозитних ресурсів із застосуванням методичного інструментарію управління.

Література

1. Рисін В. В. Реалізація ресурсної політики банків в умовах фінансової нестабільності : монографія. Київ : УБС НБУ, 2012. 390 с.
2. Волохата В. Є. Нецінові методи в управлінні залученими ресурсами банку. *Бізнес Інформ*. 2017. № 1. С. 229–234.

Павленко О. П.
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
м. Дніпро

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Актуальність дослідження. Обравши європейський шлях розвитку українська економіка повинна спрямувати свою діяльність на стабілізацію економічних явищ і процесів. Тому роль страхового ринку, особливо в умовах євроінтеграції, значно зростає і потребує подальшого розвитку. Актуальність обраного дослідження обумовлюється численною кількістю невирішених питань в цій сфері, а страхові відносини є важливим сектором фінансового ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема і перспективам розвитку сучасного страхового ринку в Україні присвячено чимало наукових праць та публікацій, в яких розкрито основні питання функціонування страхового захисту в умовах європейської інтеграції. Серед них слід відмітити наступних авторів: Бунін С. В. [1], Крупка І. [2], Попова Ю. М., Пістряк А. С. [4], однак проведення зумовлює необхідність вивчення в економічному і соціальному напрямках, враховуючи євроінтеграційні вектори.

Мета статті. Метою статті є визначення інноваційних аспектів розвитку страхового ринку України в умовах євроінтеграції, а також адаптація національного страхового сектору до вимог світового фінансового ринку.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до діяльності Національної комісії, що здійснює регулювання ринку фінансових послуг в Україні, вдосконалено певні аспекти інноваційного спрямування за напрямками на ринку страхових послуг: посилення вимог до платоспроможності страховиків, уніфіковано підходи до формування страхових резервів та приведення їх у відповідність до найкращих світових практик, забезпечено додаткове розкриття інформації страховиками щодо суттєвих операцій у звітності, запроваджено обов'язковість подання актуарного звіту, запроваджено вимоги до договорів страхування життя, запроваджено ряд типових форм договорів страхування ризиків в аграрному виробництві, запроваджено додаткові відрахування страховиками внесків до централізованих фондів з метою запобігання ризиків неплатоспроможності та на випадок банкрутства.

Також запроваджено нові платформи міжнародного співробітництва та участь в інших проєктах міжнародної технічної допомоги: Проєкт «Аграрні розписки в Україні» Міжнародної фінансової корпорації (IFC), яка входить до Групи Світового банку; USAID «Трансформація фінансового сектору»; GIZ «Консультаційний фонд реформ»; CUTIS «Канадсько-український проєкт підтримки торгівлі та інвестицій». Зокрема, впровадження Проєкту EU-FINREG «Посилення регулювання та нагляду за небанківським фінансовим ринком» сприяє розбудові належного регуляторного середовища для небанківських фінансових послуг. Задіяння Проєкту USAID «Кредитування сільськогосподарських виробників (КЕП)» налає змогу зміцнити потенціал кредитних спілок у розширенні сільськогосподарського кредитування, а приєднання до Міжнародної мережі регуляторів кредитних спілок (ICURN) надає змогу отримати доступ до її інформаційних ресурсів. Проєкт EU-FINSTAR «Технічна допомога за пріоритетними напрямками фінансового сектору в Україні» сприяє запровадженню стандартів для фінансової звітності відповідно до таксономії XBRL, а також здійсненню консолідованого нагляду на основі передового досвіду ЄС.

Стосовно рейтингової оцінки страхових компаній їх загальна кількість в Україні станом на кінець 2019 року скоротилась до 233, з яких СК «life» – 23 та 210 СК ризикових. Страхові компанії в 2019 році зібрали чисті премії на суму 39,6 млрд грн, що на 15 % більше, ніж за аналогічний період 2018 року. Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях склав 74 %. Кількість договорів страхування (крім обов'язкового страхування від нещасного випадку на транспорті) зросла до 80,3 млн. Також збільшилася кількість договорів з фізособами – до 73,4 млн. Обсяг сформованих страхових резервів виріс на 19% – до 29,6 млрд грн. При цьому технічні резерви зросли на 25 % – до

19,3 млрд грн, а резерви зі страхування життя – на 10 %, до 10,3 млрд грн. При збільшенні на 12,6 % (до 63,9 млрд грн) загальних активів страховиків, обсяг активів, визначених законодавством для представлення коштів страхових резервів, виріс на 17,1 % (до 44,6 млрд грн). Обсяг сплачених статутних капіталів скоротився на 7,1 % – до 11,7 млрд. грн. Обсяг валових страхових премій, зібраних українськими страховиками за 2019 рік, склав 53 млрд грн (+ 7,4 %), в т.ч. з ризикового страхування 48,4 млрд грн і зі страхування життя 4,6 млрд грн. Валові страхові виплати зросли на 12,5 % – до 14,3 млрд грн. З ризикового страхування 13,7 млрд грн і за страхуванням життя 576 млн грн. Рівень валових виплат скоротився до 27 %. У 2019 страховики виплатили 14 млрд грн. Чистих страхових виплат (+ 13,7 %), в т.ч. 13,4 млрд грн виплат за ризиковими видами страхування. Рівень чистих виплат скоротився до 31,9 %. зокрема, в автострахованні КАСКО, ОСАГО, «Зелена карта» – на 1,7 млрд грн (18 %), в медичному страхуванні – на 1,028 млрд грн (40,3 %), страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ – на 776,6 млн грн (25,4 %), страхування майна – на 618,1 млн грн (13,7 %), в страхуванні життя – на 552,6 млн грн (20,2 %), страхування медичних витрат – на 546,7 млн грн (58,5 %), вантажів та багажу на 133,4 млн грн (6,5 %) [5].

Таблиця 1

Аналіз показників діяльності страхових компаній на страховому ринку*

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Приріст (+/-, %)	
				2018/2016	2018/2017
Страхових компаній	310	294	281	-29	-13
В т.ч. non-life	271	261	251	-20	-10
life	39	33	30	-9	-3
Активи, млн грн	55 337	56 814	59 468	7,4	4,7
В т.ч. non-life	44 671	45 650	47 719	6,8	4,5
life	10 706	11 164	11 750	9,7	5,2
Страхові платежі, млн грн	24844	31391	34875	40,4	11,1
В т.ч. non-life	22857,0	29369,4	32134,2	40,6	9,4
life	1987,2	2021,7	2741,1	37,9	35,6
Страхові резерви, млн грн	19477	21805	24834	27,5	13,9
В т.ч. non-life	11981	13753	15767	31,6	14,6
life	7496	8052	9067	20,9	12,6
Страхові виплати, млн грн	6271	7375	8755	39,6	18,7
В т.ч. non-life	5972	6961	8218	37,6	18,0
life	299	414	537	79,5	29,8

* дані наведено на кінець кварталу III кожного року [3]

З погляду на ретроспективний аналіз діяльності страхових компаній впродовж 2016–2018 рр. можна зробити висновки, що при скороченні кількості страхових компаній відзначаються помітні темпи приросту як активів (на 7,4 %), так і страхових платежів (на 40,4 %), страхових резервів (на 27,5 %), страхових виплат (на 39,6 %) [3].

Нацкомфінпослуг запроваджено надсилання страховим компаніям (першим за кількістю звернень) комплексних вимог щодо надання інформації про кредиторську заборгованість за договорами страхування перед страхувальниками та особами, що мають право на отримання страхового відшкодування. Також запропоновано спрощення процедур та порядку отримання адміністративних послуг, зокрема: процедуру реєстрації договорів перестрахування, процедуру реєстрації правил страхування та змін до них, реєстрацію відокремлених підрозділів, порядок надання документів для отримання погодження набуття або збільшення істотної участі у фінансовій установі, зменшено перелік документів для видачі ліцензії,

Ключовими стратегіями інноваційного розвитку ринку страхових послуг України на 2019–2022 роки є імплементація директив ЄС:

- 2009/138/ЄС про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховування (Платоспроможність II) ;
- 2009/103/ЄС щодо страхування цивільної відповідальності по відношенню до використання автотранспортних засобів та забезпечення виконання зобов'язань щодо страхування такої відповідальності;
- 2016/97/ЄС про реалізацію страхових продуктів ;
- 2016/2341/ЄС про діяльність установ трудового пенсійного забезпечення та нагляд за ними;
- 2014/49/ЄС щодо схем гарантування депозитів.

Висновки. За результатами вжитих Нацкомфінпослуг заходів нагляду щодо захисту прав споживачів на ринку страхових послуг заявникам виплачені страхові відшкодування в 2016–2018 рр. обсягом понад 290 млн грн. В ході проведеної роботи щодо захисту прав споживачів на ринку страхових послуг вирішено основні проблемні питання: порушення строків виплати страхового відшкодування; зменшення суми страхового відшкодування; безпідставна відмова у виплаті страхового відшкодування. Таким чином, в контексті Програми стратегічного розвитку пропонується створення системи гарантування виплат за договорами страхування життя та системи гарантування вкладів членів кредитних спілок, удосконалення порядку проведення фінансового моніторингу, в тому числі з урахуванням ризикоорієнтованого підходу, проведення секторальної оцінки ризиків.

Література

1. Бунін С. В. Сучасний стан і тенденції світового ринку страхових послуг. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2017. Вип. 6. С. 15–19.
2. Крупка І. Детермінанти розвитку страхового ринку України в умовах глобалізації. С. 243–254. URL: [irbis-nbuv.gov.ua > cgiirbis_64](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis_64).
3. Офіційний портал Нацкомфінпослуг України. Публічний звіт про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2018 рік. – URL: <https://nfp.gov.ua/files/ZVIT/Публічний%20звіт%202018%20-%20на%20сайт.pdf>.
4. Попова Ю. М., Пістряк А. С. Вплив європейської інтеграції на розвиток ринку страхових послуг в Україні. *Економіка і регіон*. ПолтНТУ. 2016. № 2 (57). С. 95–100.
5. Рейтинг страхових компаній України. URL: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife> (дата звернення: 06.11.2020).

Паршивлюк Б. С., Матвійчук Л. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ БАНКОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Глобалізаційні та інтеграційні процеси, що відбуваються в світовій економіці є визначальними факторами, які впливають на всебічну трансформацію господарських та фінансових відносин. Український фінансовий ринок наразі є недостатньо розвиненим для цілкового задоволення потреб споживачів, тому посилення зв'язків між його ланками на основі запровадження прогресивного зарубіжного досвіду, в тому числі і з використанням моделей Bancassurance.

Метою статті є вивчення особливостей розвитку банкострахування в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні банківське страхування лише починає розвиватися. Окремі аспекти розвитку bancassurance висвітлені у працях таких науковців, як Н. Приказюк, В. Кремень, О. Фомичева, В. Волкова, А. Олексин, О. Павлечко. Питання можливості ґрунтовнішого запровадження та використання bancassurance з метою збільшення прибутку для банків і страхових компаній досліджено ще недостатньо та потребує подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Взаємодія банківської та страхової сфери стає більш активна протягом останніх років. Одним з помітних перетворень є глобальні економічні процеси на ринку фінансових послуг, світовому ринку, а також внутрішні чинники, які здійснюють суттєвий вплив на розвиток українського фінансового ринку. Під впливом мінливого економічного середовища та глобальних трендів банківські та страхові ринки з неймовірною швидкістю змінюються. Тому вони змушені розвивати нові канали збуту для того щоб залишатися конкурентоспроможними.

У світі фінансовий ринок зараз достатньо насичений фінансовими ресурсами, а тому потрібно спеціально залучати клієнтів-споживачів це можна зробити за рахунок скорочення витрат, зручності та ефективності наданих послуг, з покращення якості обслуговування.

Банкостраховання – це юридично оформлена угода між банком і страховою компанією щодо задоволення потреб споживачів у страховому захисті через банківські або страхові канали збуту [1].

Сучасний український страховий ринок характеризується особливостями правового поля, де реальною формою найвищої стадії розвитку Bancassurance є створення та спільне володіння системним банком і крупною універсальною страховою компанією. Вони разом утворюють одну фінансову групу, за допомогою якої досягається ефект конвергенції каналів продажів банківсько-страхових продуктів.

Банки для продажу фінансових послуг які потребують більш серйозніших зусиль використовують різні типи моделей Bancassurance. Дані моделі об'єднують в собі банківські та страхові послуги, які класифікуються в залежності від учасників (рис. 1).

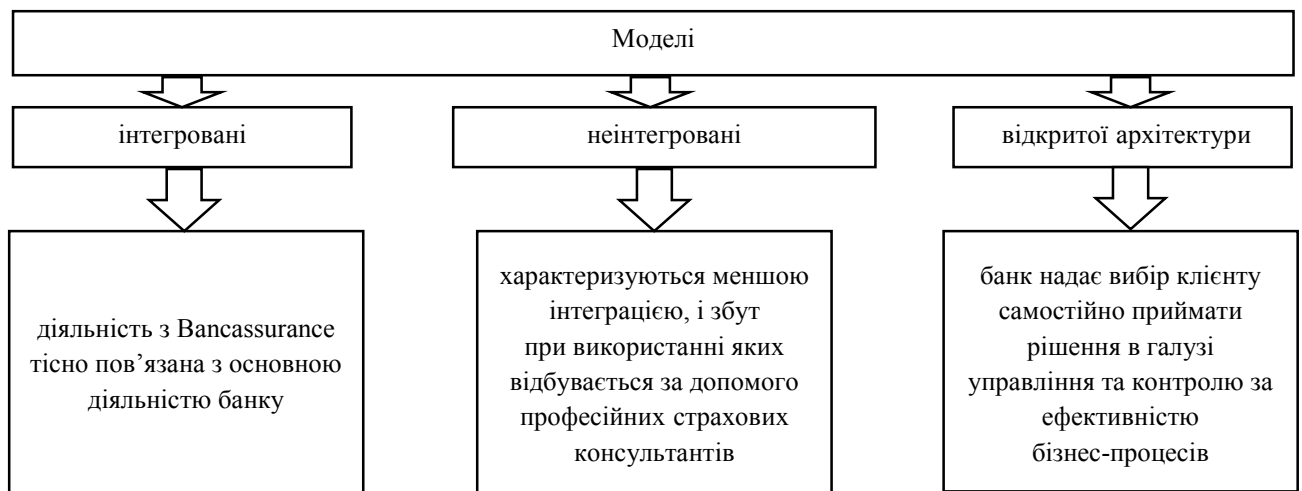

Рис. 1. Основні типи моделей які використовуються в Bancassurance

Інтегровані моделі полягають у повній взаємодії та інтеграції страхової діяльності з банківською. Зазвичай премії збираються банком, списуючись прямо з рахунку клієнтів, які є і страхувальниками. Потоки інформації між банком та страховими компаніями також автоматизуються, як правило, здійснюється дочірньою компанією з управління активами. Такий тип функціонування Bancassurance використовується в Гонконгу, Італії, Іспанії. Україна, як і інші країни Центральної та Східної Європи, також здебільшого притримується цієї моделі, хоча повна інтеграція банків та страхових компаній в Україні заборонена законом [2].

Неінтегровані, за яких продаж деяких страхових продуктів обмежено нормативно-правовою базою, оскільки більшість інвестиційних продуктів можуть продаватися лише визначеними фінансовими посередниками, які отримали ліцензію.

Модель відкритої архітектури. Використовуючи дану модель банк надає вибір клієнту самостійно приймати рішення в галузі управління та контролю за ефективністю процесів. При цьому банк отримує можливість не обмежувати себе вибором деякої визначеної групи партнерів або одного партнера, а також має змогу реалізувати власні продукти через мережу партнерів.

Одним з найбільш популярних продуктів банківського страхування в світі є Bankers Blanket Bonds (BBB) [3]. Дана програма страхування відшкодовує збитки завданні протиправними діями персоналу або іншою стороною, які завдали прямі збитки. За даною програмою договір страхування передбачає набір винятково банківських ризиків, а саме страхування від електронних і комп'ютерних злочинів, нелояльності персоналу, і страхування професійної діяльності банку.

Банки зацікавлені в забезпеченні максимального завантаження мережі відділень банку, диверсифікації своїх традиційних бізнес-напрямків за рахунок надання клієнтам широкого спектру фінансових, у тому числі і страхових послуг

Використання загальної бази клієнтів дає можливість страховій компанії скористатися синергічними можливостями банку та використання бренду або репутації банку як лідера проекту bancassurance.

Страхової компанії, яка має намір успішно брати участь в проекті Bancassurance встановлює високу планку технологічної готовності та корпоративної культури банку.

Корпоративна культура страховика і рівень технологічності просування страхових послуг повинні бути близькими до банківської технології обслуговування транзакцій з клієнтами. Подібна вимога до технологічної готовності страховика є відправною точкою для вироблення критеріїв оцінки потенційного партнера банку в проекті Bancassurance [3].

Страховик повинен володіти новими технологіями з подальшим розвитком та удосконалення самих страхових послуг:

- прості страхові послуги, з яких легко можна сформувати пакети послуг для різних споживачів і різних наборів банківських послуг;

- страховик повинен передати банку, а банк упровадити автоматизовану технологію оформлення страхових полісів або договорів страхування;

- банківський менеджер в особі страховика повинен відповідати всім вимогам компанії, яка пройшла тернистий шлях з удосконалення бізнес-процесів [4].

Стосовно кількості та характеристик страхових компаній, з якими співпрацюють вітчизняні банки, можна також виокремити декілька моделей поведінки. Великі банки, які спеціалізуються на наданні послуг фізичним особам, такі як Приватбанк, Ощадбанк, Ідея Банк, ОТП Банк, мають дуже широкий спектр страховиків партнерів, які поділяються відповідно на лайф та нон-лайф страховиків. Також, вони співпрацюють з успішними страховими компаніями, які лідирують за обсягами страхових премій, таким чином створюючи позитивне ставлення до продуктів, що продаються. Їхніми основними партнерами є АХА страхування, Провідна, Універсальна, Уніка та ін.

Висновки. Перспективи розвитку ринку Bancassurance та зростання обсягів продажів страхових продуктів через банківські установи, на думку експертів, залежать від стратегії, яку проводить банк щодо клієнтської політики. Тому є банки, які суттєву увагу приділяють продажу страхових продуктів. В подальшому значно збільшиться кількість «фінансових супермаркетів», які пропонують повний спектр банківських та страхових послуг. Такі «фінансові супермаркети» ефективно створювати на базі банків. Активність зростає, і особливо в тих банках, які стратегічно націлені на роботу з населенням. Для покращення ситуації необхідно збільшувати фінансову та страхову грамотність населення і змінювати позиціонування банківського страхування на ринку страхових послуг.

Література

1. Приказюк Н. В. Страхова система України: теорія, методологія, практика : монографія. Київ. Логос, 2017. 611 с.

2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення 10.11.2020 р.).

3. Комплексне страхування фінансових і майнових ризиків банку URL: <https://alfaic.ua/page/kompleksnoe-strahovaniefinansovyh-i-imuschestvennyh-riskov-banka-polis-bbb> (дата звернення: 10.11.2020 р.).

4. Огляд ринку Bancassurance: стратегічний напрямок розвитку страхового ринку України, форіншурер, 2017. URL: <https://forinsurer.com/public/04/11/21/1762> (дата звернення: 10.11.2020 р.).

Сидорчук Н. М., Форкун І. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

БАНК В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ

Актуальність дослідження. Пандемія коронавірусу COVID-19 внесла свої корективи у всі сфери суспільного життя. Наслідки поширення вірусу COVID-19 світом прямо чи опосередковано відчувають на національному (тактичному) і глобальному (стратегічному) рівнях державна влада, великий і малий бізнес, громадяни абсолютної більшості країн. Актуальність даного питання не залишає байдужим нікого, в тому числі, і банківську систему України. А тому для Національного банку України та вітчизняної банківської системи важливими залишаються надання якісних фінансових послуг та забезпечення безпеки громадян в умовах особливого режиму функціонування, що зумовлено низкою нових викликів та проблем в умовах поширення COVID-19.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окреслена тематика в силу своєї соціально-економічної значимості перебуває в фокусі наукових досліджень представників економічної та фінансової науки, серед яких: О. Дзюблюк, Ж. Довгань, І. Д'яконова, В. Коваленко, М. Ливдар, І. Лютий, Я. Межирицька, О. Петрик, Я. Петрушко, Л. Федевич та ін. Однак сучасні реалії вимагають більш детального вивчення питань роботи банків в умовах розгортання кризи, викликані епідеміологічною ситуацією в Україні і в світі, та розроблення ефективних заходів запобігання ризиків роботи банків з метою забезпечення безперебійного функціонування економіки.

Мета статті полягає у дослідженні впливу викликів та загроз, пов'язаних з пандемією коронавірусу COVID-19, на фінансову спроможність банків та визначення основних напрямів їх подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Коронавірусу – це, насамперед, загроза здоров'ю та життю наших громадян. Утім, поширення цієї інфекції також може мати негативні наслідки для економіки та фінансової системи України. [1].

Попри карантинні обмеження, банки залишаються одними з небагатьох установ, які продовжують працювати. Однак, пандемія коронавірусу внесла свої корективи в процеси надання фінансових послуг банками, а саме: проведено оптимізацію мережі відділень, посилено заходи безпеки, НБУ розроблено низку рекомендацій банкам для роботи з позичальниками, в т.ч. по реструктуризації кредитів.

З метою вчасного реагувати на економічні проблеми, зумовлені пандемією коронавірусу COVID-19, Національний банк розробив низку рекомендацій комерційним банкам для роботи з позичальниками (встановлення умов «кредитних канікул»), а також тимчасово запровадив особливі правила застосування вимог Положення № 351 «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [2].

Основними принципами та рекомендаціями щодо реструктуризації кредитів є [1]:

– реструктуризації підлягають кредити виключно тим позичальникам, які зазнали фінансових труднощів через обмежувальні заходи, пов'язані з пандемією, та не спроможні вчасно обслуговувати кредити. Умови та строк реструктуризації визначаються банком з урахуванням економічних потреб позичальника. Реструктуризації мають, з одного боку, пом'якшити вплив кризи на фінансовий стан позичальників, а з іншого, – не створювати ризиків втрати банками капіталу;

– ініціювати реструктуризацію кредитів можуть як банки, так і їхні клієнти. Банки отримують від клієнтів-юридичних осіб підтвердження фактів суттєвого тимчасового зниження доходів або ж припинення роботи.

Національний банк спільно з найбільшими банками, на які приходиться більше 50% всієї філіальної мережі в банківській системі України, домовилися про повне покриття послугами всіх регіонів, що забезпечує роботу головних офісів банків, філій з високим рівнем навантаження та відділень у «спальних районах» міст. Маючи достатньо розвинуті сучасні цифрові сервіси, українські

банки значну кількість послуг клієнтам надають в режимі онлайн, що є досить безпечними в умовах пандемії коронавірусу COVID-19.

Серед таких онлайн-сервісів [3]:

- онлайн-банкінг, зокрема, через додаток для смартфона;
- обслуговування через інформаційні центри та кол-центри;
- обслуговування через особистого менеджера (онлайн або телефоном) – для преміум-клієнта;
- використання банківських карток замість зняття готівки тощо.

Попри проведення низки заходів, найбільшою проблемою в Україні залишається постійний брак фінансування та значний обсяг зовнішнього боргу, що власне й зумовлює високу ціну на ресурси.

Висновки. Стан банківської системи країни залежить від процесів, які відбуваються в економіці. Незважаючи на постійні виклики та загрози, пов'язані з пандемією коронавірусу COVID-19, вітчизняні банки мають забезпечувати стабільну діяльність.

Серед ефективних заходів запобігання ризиків роботи банків та з метою забезпечення безперебійного функціонування економіки необхідною умовою є кредитування економіки, насамперед малого і середнього бізнесу. Для цього пропонуємо розробити спеціальні програми лояльності для банків, які кредитують підприємства, що зазнали втрат від пандемії. З метою мінімізації банківських ризиків, процедури кредитування пропонується проводити через державні банки, використовуючи індивідуальний підхід до кожного позичальника з метою уникнення шахрайства і зловживань [4].

Література

1. Національний банк проти коронавірусу [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/covid19>
2. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : постанова : [прийнято Правлінням Національного банку України 30.06.2016 № 351] // Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>
3. Банки, курс і карантин: що змінилося для простого українця URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/banky-kursy-valut-na-karantyni/30509038.html>
4. Маринчак, Л., Масик І. Функціонування банківських установ в Україні в період пандемії. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу* (серія: Економіка та управління в нафтогазовій промисловості). 2020. № 1 (21). С. 174–183.

Федорчук М. П., Балактіонова Д. О., Приступа Л. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПРЯМІВ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Особливе місце в діяльності страхової компанії відводиться маркетингу – методу дослідження страхового ринку і впливу на нього з метою отримання компанією якомога більшого прибутку, де предметом дослідження є попит та пропозиція страхового ринку. Використання інструментів страхового маркетингу позитивно впливає не лише на діяльність страхових компаній, а й на розвиток усього ринку страхових послуг саме через покращення роботи як окремої страхової компанії, так і оптимізацію відносин, що виникають між виробником і споживачем страхових послуг. Зарубіжні страховики активно впроваджують сучасні елементи страхового маркетингу у свою діяльність. Проте, цей процес потребує вивчення та обґрунтування можливостей і доцільності застосування провідних моделей та технологій страхового маркетингу в умовах функціонування вітчизняного страхового ринку.

Метою статті є аналітичне оцінювання стану, наявних проблем та перспектив інноваційного забезпечення розвитку маркетингової діяльності страхових компаній в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Віддаючи належне науково-теоретичним та практичним напрацюванням у галузі страхового маркетингу, що належать вітчизняним вченим-економістам [1–3], на сучасному етапі розвитку національного фінансового ринку, надзвичайної актуальності набувають питання поглиблення досліджень у сфері маркетингової діяльності страховиків із урахуванням стану розвитку та потенційних можливостей впровадження інноваційних концепцій, підходів, методів та моделей.

Виклад основного матеріалу. Страховий ринок є особливою сферою економічних відносин, в межах якої відбувається купівля-продаж специфічного товару – страхової послуги, яка одночасно є і споживчою, і фінансовою. Тому, метою маркетингу страхування як споживчої послуги є задоволення потреби клієнта у страховому захисті. Метою маркетингу страхування як фінансової послуги – є оптимізація руху фінансових ресурсів страховиків та страхувальників.

Дослідження попиту на страховому ринку потребує наявності у структурі страхової компанії спеціалізованої служби маркетингу, котра оцінює контингент потенційних страхувальників та їх потреби у страхових послугах. Маркетингова діяльність страхової компанії охоплює: розробку маркетингової філософії та визначення ринкового сегменту; визначення довгострокових та короткострокових цілей страхової компанії; маркетингові дослідження; розвиток нових продуктів для забезпечення потреб страхувальників; розвиток маркетингових стратегій та реклами страхових продуктів [4]. У процесі маркетингової діяльності страхова компанія використовує набір маркетингових інструментів, або так званий маркетинговий комплекс, який охоплює: страхові послуги, ціни (страхові тарифи), методи розповсюдження та просування страхової послуги та ін. На основі результатів маркетингової діяльності вносяться корективи до стратегічних і тактичних планів, а також проводяться дії оперативного характеру.

Оцінюючи результати діяльності вітчизняних страховиків, необхідно зазначити, що попри скорочення загальної кількості страхових компаній в Україні з 456 у 2010 році до 233 у 2019 (рис. 1), спостерігається зростання загальної кількості укладених договорів та суттєве нарощення обсягів валових страхових премій (до 53 млрд грн у 2019 році), що значно перевищують обсяги валових страхових виплат (14,3 млрд грн за підсумками 2019 року) (рис. 2).

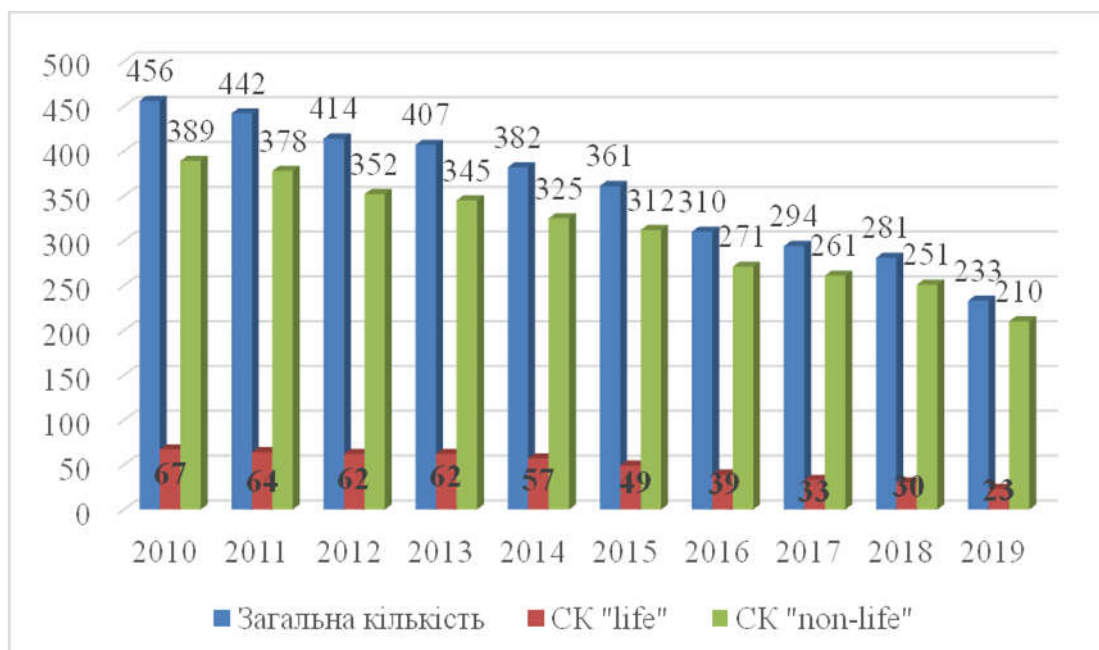

Рис. 1. Динаміка кількості страхових компаній в Україні у 2010–2019 роках*

*складено за даними [5]

Рис. 2. Динаміка валових страхових премій та валових страхових виплат в Україні протягом 2012–2019 років*

*складено за даними [5]

Незважаючи на домінування страхових компаній, на фінансовому ринку України серед небанківських фінансово-кредитних інститутів та описані позитивні зрушення щодо активізації страхового сектору, вітчизняний ринок страхування залишається незначним за обсягом активів та за рівнем споживання страхових послуг. Показник проникнення (Insurance Penetration ratio), що визначається як співвідношення обсягу залучених страхових премій до ВВП, становить 1,4 % (з них «non-life» – 1,3 %). Для порівняння, у Європі – 5,0 %, в середньому у світі – 6,1 %. Лідерами за цим показником страхування у світі є Великобританія, Японія та Франція [6].

Відзначаючи євроінтеграційний вектор розвитку фінансового середовища в Україні, цілком обґрунтованим є очікування збільшення рівня проникнення страхування та нарощення обсягів укладання страхових угод, що водночас актуалізує активне використання страховиками концепції маркетингу відносин. Її сутність полягає у тому, що клієнт користується страховими послугами тієї компанії, до якої він лояльний, страховик успішно функціонує на ринку при формуванні партнерських відносин з іншими суб'єктами ринку, він орієнтується у своїй діяльності на надання максимальної цінності клієнтам. Для того, щоб утримати клієнтів, страхові компанії повинні постійно оцінювати рівень їх задоволеності від співпраці з ними та фактори, які на це впливають через проведення періодичних опитувань, аналіз швидкості відпливу клієнтів, використання технології таємних клієнтів. Головну увагу страхові компанії повинні зосереджувати на прибуткових клієнтах, які часто користуються їх продуктами.

У межах концепції розвитку відносин з клієнтами вагому роль відіграють CRM-системи страхових компаній та активне використання ними інструментів Інтернет-маркетингу. Вони включають у себе комплекс програм стосовно роботи з інформацією, складовими яких є сформована клієнтська база та низка систематизованих методик [7]. CRM-системи передбачають збір, зберігання та аналіз інформації про клієнтів і партнерів страховика (передусім його посередників на ринку), даних про формування взаємовідносин з ними. Сучасні CRM спрямовані на дослідження ринку та індивідуальних потреб клієнтів, на основі зібраної інформації страхові компанії можуть пропонувати нові продукти з метою досягнення своїх цілей.

Практичну цінність для використання вітчизняними страховими компаніями на сучасному етапі становлять три CRM-підходи: оперативний, який спрямований на автоматизацію бізнес-процесів клієнтів, що допомагає працівникам, які працюють з клієнтами, реалізувати визначені

функції; співробітницький, який передбачає, що програма формує взаємодію з клієнтами без будь-якої участі персоналу; аналітичний, що передбачає аналіз інформації стосовно клієнтів з метою реалізації різноманітних цілей [8].

Крім того, ключовим напрямом інноваційного забезпечення маркетингової діяльності страховиків, що орієнтовані на нарощення фінансового потенціалу та покращення конкурентних позицій, є інтернет-маркетинг. Інтернет дозволяє швидко та легко одержати величезний обсяг інформації щодо діяльності страховиків, їх продукції, цін на неї, що дозволяє спростити процес вибору для споживача. В той же час страховики мають змогу здійснювати постійні пасивні маркетингові дослідження, вивчати цільовий сегмент ринку, проводити активні опитування страхувальників, аналізувати попит на страхові продукти та інформацію про них, тощо. Активне застосування інтернет-маркетингу страховиками забезпечуватиме зниження витрат на ведення бізнесу, що в сучасних умовах є вагомим перевагою, адже, працюючи з класичними каналами продажів полісів, страховик повинен утримувати офіси, офісну техніку, меблі, платити оренду, тощо.

Організація віртуального офісу потребує значно менших витрат, до того ж витрати з укладання договорів страхування в Інтернеті є меншими, ніж витрати на обслуговування клієнта безпосередньо в офісі страхової компанії. Отже, зниження витрат на ведення бізнесу за рахунок Інтернет-маркетингу дає страховику змогу підвищити свою платоспроможність й вивільнити час та ресурси на більш якісний супровід своїх клієнтів і оперативне врегулювання страхових випадків.

Висновки. Страхування є важливою складовою фінансово-кредитної системи, проте воно є недостатньо розвиненим в Україні. При цьому ринок страхових послуг є неоднорідним, характерними його ознаками є бурхливі динамічні процеси, наявність нестабільних тенденцій, зростання присутності іноземних страховиків, високі потенційні можливості цього ринку та передбачувана необхідність більшого страхового забезпечення соціально-економічних потреб держави та окремих громадян. До передумов інноваційного забезпечення активного розвитку ринку страхових послуг України, збільшення попиту на них, можна віднести використання страховими компаніями концепції маркетингу відносин. Використання такої концепції маркетингу передбачає підвищення лояльності клієнтів із використанням клієнтоорієнтованого підходу із активним застосуванням CRM-систем та інструментів Інтернет-маркетингу.

Література

1. Пономарьова О. Б., Воробйова Т. Р., Саенко Л. А. Проблеми та перспективи розвитку страхового маркетингу в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 12 (39). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12/201.pdf> (дата звернення: 28.10.2020).
2. «4P» маркетингу страхових компаній : монографія / О. В. Козьменко та ін. / за ред. О. В. Козьменко. Суми, 2014. 432 с.
3. Демидова А. А. Аспекти та особливості розвитку страхового маркетингу в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 6, т. 3. С. 58–60.
4. Мазур Н., Братко О. Внутрішній маркетинг в системі управління персоналом. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/4135/1/%D0%9C%D0%B0%D0%B7%D1%83%D1%80.pdf> (дата звернення: 28.10.2020).
5. Статистика страхового рынка Украины. URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення: 28.10.2020).
6. Біла книга. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_insurance_fin_pr_2020-04-22.pdf (дата звернення: 28.10.2020).
7. Базюк О. Д., Михалевич В. М. Використання CRM-системи для управління взаємовідносинами з клієнтами URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=74955> (дата звернення: 28.10.2020).
8. Білик І.І., Косар Н.С., Кузьо Н.Є. Маркетинг відносин у діяльності страхових компаній на страховому ринку України URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/4_2019/41.pdf (дата звернення: 28.10.2020).

Хмиз О. М., Ларіонова К. Л.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОЦІНКА РІВНЯ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі реформування економіки України спостерігається посилення глобалізаційних процесів, загострення фінансово-економічної кризи, та зростання рівня конкуренції між комерційними банками, що істотно впливають на їхню діяльність та фінансові результати. Одним з визначальних аспектів успішної та прибуткової діяльності комерційного банку є забезпечення його фінансової безпеки, що залежить від обсягу і джерел його ресурсної бази, активності кредитно-інвестиційної та валютної діяльності, політики управління доходами та витратами.

Отже, першочерговими є питання забезпечення фінансової безпеки банку та оцінка рівня фінансової безпеки банківської системи України, яка надає можливість сформулювати уявлення про наявні загрози стабільності функціонування банківської системи та визначити пріоритетні напрями дій щодо запобігання їх деструктивного впливу, ефективна реалізація яких сприятиме підвищенню рівня безпеки банківської системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над аналізом проблематики розвитку банківської безпеки займалися чимало видатних науковців, серед останніх публікацій варто виділити роботи таких авторів, як: І. Я. Кулиняк, М. А. Славкіна, Л. М. Башко, Ю. В. Дятлова, М. І. Зубок, П. В. Каллаур, В. В. Коваленко та ін.

Мета статті. Метою статті є вивчення теоретико-методичних положень й оцінювання безпеки банківської системи України, обґрунтування напрямів підвищення її рівня.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: визначення економічного змісту фінансової безпеки банку, аналіз показників достатності фінансової безпеки банківського сектору в Україні та запропонувати підхід для забезпечення фінансової безпеки банків України.

Виклад основного матеріалу. Банківська система України сьогодні переживає важкі часи, реагуючи, як лакмус, на зміни як в економічному, так і в соціально-політичному середовищі країни. Соціально-політична криза в Україні 2013–2014 рр. спричинила глибоку економічну кризу, яка більше вплинула на банківську сферу, ніж навіть світова криза 2008–2010 рр. Для майбутнього економічного зростання нам конче необхідна стабільна та надійна банківська система.

Банківський сектор характеризується високим рівнем регуляторної складової та впливу на стабільність функціонування, тому для оцінювання рівня безпеки банківської системи України розроблено офіційні підходи, що ґрунтуються на використанні індикаторного та нормативного методів.

У даному дослідженні аналіз та оцінювання рівня безпеки банківської системи України проведено на основі індикативного підходу, наведеного у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджених Наказом Міністерства розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277 [2]. Вихідні дані для розрахунку містяться у табл. 1. За інформацією, наведеною у ній, протягом усього аналізованого періоду для банківської системи України характерний критичний рівень загрози простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України (згідно із Методичними рекомендаціями оптимальним значенням для даного індикатора є 2 %, а критичним 7 %) [2].

Упродовж 2016–2019 рр. найнижчий рівень простроченої заборгованості за кредитами зафіксовано у 2016 р. (30,47 %), а найвищий – у 2017 р. (54,54 %). Протягом чотирьох років, що аналізуються, спостерігається тенденція до зростання даного індикатора з 2016 по 2017 рік, яка свідчить про істотне погіршення якості кредитного портфеля банків, що призводить до зростання їхніх витрат на формування страхових резервів, проте у 2018 році показник зменшився, однак все ж залишає за собою позицію, що перевищує поріг критичного значення.

Відповідно до Методичних рекомендацій індикатор «співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті» є індикатором змішаного типу, тобто його зростання до значення 90 %

є бажаним (таким, що сприяє підвищенню рівня банківської безпеки), а збільшення понад 110 % свідчить про підвищення рівня загроз банківській діяльності [2].

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку індикаторів безпеки банківської системи України (2016–2019 рр.)*

Показник	Рік			
	2016	2017	2018	2019
Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	30,47	54,54	52,85	48,69
Кредити в іноземній валюті, надані резидентам, млн грн	493683,3	446030,5	459136,6	373175,6
Депозити в іноземній валюті, залучені депозитними корпораціями від резидентів, млн грн	367056,2	407872,4	392283,8	406238,8
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	43,3	48,9	56	28,7
Кредити, надані резидентам строком від 1 до 5 років, млн грн	389798	342147,1	336898,4	316019,6
Кредити, надані резидентам строком понад 5 років, млн грн	258409,2	268791,7	244290,1	199596,8
Депозити, залучені від резидентів строком від 1 до 2 років, млн грн	148497	151485,1	125571,4	106927,8
Депозити, залучені від резидентів строком понад 2 років, млн грн	8580,6	34896	28863,1	24651,5
Рентабельність активів, %	-12,6	-1,93	1,69	4,72
Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	92,09	98,37	93,52	94,35
Обсяг активів п'яти найбільших банків за розмірами активів, млн грн	700143,7	804815,1	823528,8	1235032,2
Активи банків, усього, млн грн	1256298,6	1333831	1359703	1493298

* складено та розраховано на основі [4]

Динаміка даного індикатора протягом усього періоду, що аналізується, була нестійкою і справляла, переважно, дестабілізуючий вплив на рівень безпеки банківської системи.

Аналіз динаміки індикатора «частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків» свідчить про те, що більш стійкими до кризи виявилися банки з іноземним капіталом.

У Методичних рекомендаціях даний індикатор також належить до індикаторів змішаного типу. Його оптимальні значення знаходяться в діапазоні від 20 % до 25 %, а задовільні – від 18 % до 20 %, з одного боку, та від 25 % до 30% – з іншого. Проведені розрахунки вказують на те, що упродовж 2016–2019 рр. частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків перевищувала порогове значення, що свідчить про високий рівень залежності вітчизняної банківської системи від іноземного капіталу.

Індикатор «співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів» є стимулятором. Його оптимальне значення 1,0, задовільне – 1,2, незадовільне – 1,8, небезпечне – 2,2, критичне – 3. За проведеними розрахунками значення даного показника протягом 2016–2019 рр. було вищим за критичне. Це вказує на загрозу дефіциту так званих «довгих ресурсів» для задоволення існуючих потреб суб'єктів економічних відносин у кредитах [3].

Важливим індикатором, що характеризує банківську безпеку, є показник рентабельності активів, який згідно із Методичними рекомендаціями є індикатором змішаного типу. Його оптимальне значення має знаходитися в межах від 1,0 % до 1,5 %. Задовільними вважаються значення, з одного боку, 0,5 %, а з іншого – 2,0 %, незадовільними – 0,0 % та 2,5 %, небезпечними – 0,0 % та 3,0 %, критичними – (-1,0 %) та 3,5 %, відповідно. Найоптимальніше значення даного показника спостерігається у 2018 році (1,69 %).

На підставі проведених розрахунків встановлено, що єдиним індикатором банківської безпеки, значення якого упродовж усього аналізованого періоду відповідали задовільному рівню (від 85 % до 100 %) є показник співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань. При цьому, як видно з табл. 1, упродовж 2016–2019 рр. цей показник був в діапазоні оптимального значення. Розрахунок інтегрального індикатора рівня безпеки банківської системи України за період з 2016 р. по 2019 р. наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Розрахунок інтегрального індикатора безпеки банківської системи України (2016–2019 рр.)*

Показник	Ваговий коефіцієнт	Рік			
		2016	2017	2018	2019
Нормовані індикатори:					
Частка у загальному обсязі простроченої заборгованості за кредитами в кредитах, наданих банками резидентам	0,151	0,046	0,026	0,026	0,029
Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті	0,1425	0,71	1,0	0,93	1,0
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків	0,1371	0,367	0,311	0,24	0,852
Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів	0,1487	0,145	0,183	0,16	0,153
Рентабельність активів	0,1496	0	0,079	0,924	0,148
Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань	0,1359	0,893	0,973	0,92	0,92
Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи	0,1351	0,285	0,199	0,198	0,136
Інтегральний індикатор банківської безпеки	–	0,34	0,387	0,483	0,452

* складено та розраховано автором на основі [1]

Проаналізувавши показники, наведені у табл. 2, можна зробити висновок, що починаючи з 2018 р. інтегральний індикатор безпеки банківської системи знаходиться у діапазоні, що відповідає незадовільному рівню, у 2019 р. найбільш проблемними індикаторами залишаються такі індикатори, як: частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України; співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів; рентабельність активів; частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи.

Негативна динаміка останніх трьох індикаторів зумовила, переважно, зниження загального рівня безпеки банківської системи України з 0,483 у 2018 р. до 0,452 – у 2019 р.

Висновки. За результатами оцінювання безпеки банківської системи України було встановлено, що рівень безпеки банківської системи України характеризується як небезпечний, а починаючи з 2018 р. – незадовільний, тому для підвищення його рівня необхідно: вжити заходів щодо запобігання подальшого негативного впливу таких реальних загроз, як: високий рівень (частка) проблемних кредитів; посилення дисбалансу довгострокових кредитів і депозитів; високий ступінь концентрації банківської системи України та зростання частки держави в банківському секторі та зменшити вплив капіталу іноземних фінансових груп.

Література

1. Економічні нормативи / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#2>
2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: затв. наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. №1277. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>
3. Музичка О. М., Журибіда Н. Р., Галько Є. О. Методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки банків. *Бізнес Інформ*. 2019. № 3. С. 32.
4. Статистика. Наглядова статистика. Показники діяльності банків України / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic>

**Шевчук Р. А, Ларіонова К. Л.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький**

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ НА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. У 2020 році банківська система України зіткнулась із доволі складним періодом, пов'язаного із світовою пандемією та як наслідок поширення коронавірусної хвороби. З огляду на поточні тенденції поширення вірусу, фіксацію в деяких країнах другої хвилі захворювань серед населення, сьогодні важливого значення набуває розробка і впровадження принципово нових підходів до антикризового управління в банківському секторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Труднощі діяльності вітчизняних банків в період кризи та в умовах невизначеності досліджували такі вчені: І. Коваленко, В. Д'яконова, Ю. Сіренко, І. Лютий, Д. Давидова та інші. Незважаючи на значну наукову базу, сформовану зазначеними вище та іншими науковцями сучасні реалії вимагають поглибленого дослідження проблем функціонування банківських установ в умовах пандемії коронавірусу.

Метою статті є вивчення впливу негативних наслідків пандемії на діяльність банківської системи України та обґрунтування шляхів виходу з кризової ситуації.

Виклад основного матеріалу. Банківську систему недаремно називають кровоносною системою економіки. Адже саме від швидкості руху коштів, ретельності виконання платежів, надійності банківської системи залежить, так би мовити, «самопочуття» економічного організму. Крім того, саме банки, за умови налагодження ефективного кредитування, можуть стати локомотивами розвитку, виходу на ринок нових товарів і послуг, появи нових підприємств та виробництв [1].

Сучасні тенденції функціонування банківського сектору економіки в світі характеризуються зниженням його капіталомісткості за рахунок погіршення якості кредитного портфеля, відтоку строкових депозитних ресурсів і отриманням значних збитків банківськими установами протягом пандемії COVID-19.

Мільйони споживачів в даний час знаходяться на карантині або в медичних установах. В результаті вони можуть втратити здатність платити за кредит, особливо за іпотеку. Особливо малі і середні підприємства, стикаються з різким колапсом своїх доходів, а отже, труднощами з погашенням своїх зобов'язань по банківським кредитам. Цілі галузі постраждали від карантинних заходів. Наприклад, виробництво і роздрібна торгівля, відчують колосальний спад вже зараз, і можуть сподіватися на зростання активності споживачів тільки тоді, як все повернеться в норму [5, с. 31].

З огляду на поточні тенденції поширення вірусу, фіксацію в деяких країнах другої хвилі захворювань серед населення, сьогодні важливого значення набуває розробка і впровадження принципово нових підходів до антикризового управління в банківському секторі.

Вперше світові економіки стикаються з економічною і фінансовою кризою, яка викликана не помилками і збоями роботи ринкових механізмів, а прямим наслідком уповільнення економічного

зростання, пов'язаного з карантинними заходами викликаними пандемією. Як наслідок цього нового феномена, на сьогоднішній день практично відсутня міжнародна координація, на відміну від подій кризи в 2008 році [3, с. 7].

Національний банк України як регулятор розробив низку антикризових заходів з метою мінімізації ризиків банківської діяльності та підтримки економіки держави під час пандемії.

До 1 червня 2021 року Національним банком України до банків і банківських груп не будуть застосовуватись методи впливу за порушення встановлених вимог щодо достатності капіталу, ліквідності, кредитного ризику, обмеження операцій між банком. Але це рішення діятиме лише у разі, якщо порушення виникли через негативний вплив карантину та обмежувальних заходів.

Національний банк запропонував банкам ввести особливий пільговий період обслуговування кредитів в період дії карантину для населення та бізнесу – кредитні канікули. Пільговий режим за кредитом можуть юридичні та фізичні особи, які мають фінансові труднощі через карантин, тобто усі, хто повністю або частково втратив дохід та роботу. Зокрема, банкам запропоновано декілька варіантів реструктуризації таких кредитів: вони можуть звільнити повністю або частково від сплати тіла кредиту на час карантину з відповідним подовженням кредиту, а також може бути запропонована капіталізація відсоткових нарахувань і сплата їх у майбутньому.

За ініціативою НБУ Верховна Рада України прийняла в цілому проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-2019)», яким, серед іншого, встановлюється тимчасова заборона для українських кредиторів підвищувати процентні ставки за кредитними договорами з українськими позичальниками [2]. Така заборона діятиме в період дії обмежувальних заходів, запроваджених Урядом України для боротьби з коронавірусом COVID-19. Також заборонено застосовувати будь-які види відповідальності (штрафи, пені тощо) за прострочення виконання зобов'язань у період карантину. Банківським установам рекомендовано застосовувати індивідуальний підхід щодо кредитного обслуговування середнього та великого бізнесу. Особливим має бути підхід і до тих галузей, які через карантин повністю втрачають доходи і сьогодні не працюють (наприклад туристичний, ресторанний бізнес), та до громадян, які в результаті карантинних заходів та призупинення роботи окремих компаній тимчасово не працюють. Також банкам слід розрізняти чисто тимчасові явища, які повернуться в норму в найближчий час, так і довгострокові до яких слід привернути увагу керівництву та ризик-менеджерів. Слід привернути увагу до поновлення прогнозної інформації, зокрема, необхідно ретельно проаналізувати спосіб включення нової інформації в параметри ризику, з огляду на особливий характер COVID-19.

Важливо зауважити, що пандемія стала свого роду «каталізатором» розвитку цифрового та мобільного банкінгу: через небезпеку інфікування багато клієнтів, які отримували банківські послуги у відділеннях, перейшли на дистанційне обслуговування.

Однак, в умовах переходу до дистанційного обслуговування банківської системою серйозну стурбованість викликає зростання числа кібератак і шахрайства, оскільки споживачі, підприємства і співробітники тільки адаптуються до нового середовища банківських послуг і не завжди дотримуються заходів безпеки щодо власних грошових операцій. Банки повинні знати про нові типи атак і шахрайства, особливо тому, що при зростанні захворюваності все більше співробітників змушені будуть працювати з дому, а внаслідок відкриваються нові вектори загроз. Існує також ризик того, що життєво важливі члени банківського колективу будуть хворі, недоступні або менш ефективні, тому що вони працюють з дому.

Висновки. Таким чином, можемо констатувати, що у банків, безумовно, є багатоаспектні проблеми функціонування в світлі нового спалаху COVID-19. Позичальники і підприємства стикаються з втратою робочих місць, уповільненням продажів і зниженням прибутку, оскільки вірус продовжує поширюватися по всьому світу. Оскільки, банківський сектор – це найважливіший елемент економіки країни, його ключовим завданням зараз є ефективний перерозподіл фінансових ресурсів між населенням, суб'єктами господарювання та державою з приводу залучення грошових коштів вкладників. Вимушений різкий перехід на віддалену роботу може мати довгострокові наслідки для банківської операційної моделі. Щоб уникнути ризиків функціонування банкам слід

застосовувати весь спектр цифрових можливостей для підвищення залученості клієнтів. Пандемія є каталізатором використання інструментів цифрового банкінгу, а також нових способів взаємодії клієнтів з банками. Банки повинні продовжувати вкладати кошти в розвиток цифрових технологій, переносити інформацію з паперових носіїв на цифрові.

Література

1. Дзюблюк О. Актуальні проблеми розвитку банківської системи України. *Банківська справа*. 2016. № 1. С. 3–32.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 24.06.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text>
3. Didier T., Huneus F., Larrain M., Schmukler S.L. Financing Firms in Hibernation during the COVID-19 Pandemic. *Research & Policy Briefs From the World Bank Chile Center and Malaysia Hub*. 2020. Vol. 30. 7 p.
4. Goodell J.W. COVID-19 and finance: Agendas for future research. *Finance Research Letters*. 2020. Vol. 3. P. 103–105.
5. McIntyre A., Skan J., Abbott M., Gordon F. COVID-19: An Open Letter to Banking CEOs. *Accenture*. 2020. 31 p.

Шуляк О. Ю., Квасницька Р. С.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ВИДИ ТА АКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. Розвиток економіки держави, її ефективне функціонування значною мірою забезпечується наявністю в ній стабільно працюючого розвинутого ринку цінних паперів, який забезпечує акумуляцію та перерозподіл вільних фінансових ресурсів як між різними сферами економіки, так і між різними її інститутами. Адже задоволення потреб національної економіки в інвестиціях реалізується саме на ринку цінних паперів, головним завданням якого і є забезпечення найбільш повної та швидкої перелив трансформації заощаджень (накопичень) в фінансові інвестиції. Важливу роль у ефективному функціонуванні ринку цінних паперів відіграють такі інститути економіки, як корпорації, що приймають депозити, а саме банківські установи. Тому, сьогодні актуалізуються питання вивчення досвіду діяльності банків України на ринку цінних паперів, дослідження характеру їх інвестиційної політики щодо вкладень саме у цінні папери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інвестиційної діяльності банків знайшли своє висвітлення у наукових працях О. Береславської, О. Вовчак, Б. Луціва, І. Лютого, Т. Майорової, А. Пересади та ін. Водночас, дослідження сучасних реалій реалізації банками своїх інвестиційних можливостей через здійснення інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів України потребують подальшого розвитку.

Метою статті є аналіз діяльності банківських установ на ринку цінних паперів України та виокремлення основних напрямів її активізації.

Виклад основного матеріалу. Успішне вирішення завдань підвищення темпів економічного зростання, що є особливо актуальним у сучасних умовах фінансової нестабільності, а також збільшення інвестицій багато в чому залежать від ефективної роботи фінансового ринку, зокрема такого його сегменту, як ринок цінних паперів. Згідно Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» ринок цінних паперів є сукупністю учасників цього ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів) [1]. Цей ринок

функціонує у тісному взаємозв'язку із різними сегментними ринками, що виділяються у структурі фінансового ринку. Однак, варто відмітити, що ринок цінних паперів вирізняється серед інших ринків притаманними йому характерними особливостями, а саме:

- на ринку цінних паперів продається і купується особливий товар – цінні папери;
- на ринку цінних паперів функціонують особливі учасники: емітенти, інвестори, посередники;
- ринок цінних паперів має двоступеневу структуру: первинний і вторинний ринок (організований і неорганізований);
- на ринку цінних паперів формується кон'юнктура, яка відображає пропозицію цінних паперів (надається емітентами та посередниками) та попит на цінні папери (створюється фінансовими можливостями інвесторів);
- регулювання ринку цінних паперів здійснюється двома «регуляторами»: державою (держрегулювання); саморегульвними організаціями: фондовими біржами, небіржовими фондовими торговельними системами, асоціаціями учасників фондового ринку, професійними асоціаціями брокерів, дилерів, реєстраторів, депозитаріїв тощо (саморегулювання ринку цінних паперів).

Отже, діяльність банків на ринку цінних паперів поділяється на такі види, що відображають роль банків при проведенні ними певних операцій з цінними паперами:

- діяльність банків як емітентів (пасивні операції);
- діяльність банків як інвесторів (активні операції);
- діяльність банків як професійних учасників ринку цінних паперів (посередницькі операції);
- проведення традиційних банківських операцій, пов'язаних з обслуговуванням ринку цінних паперів (розрахунково-касові та інші операції).

Відмітимо, що головною метою інвестиційної діяльності банків є забезпечення дохідності, що буде вищою, а ніж витрати, які пов'язані з обслуговуванням залучених банком коштів. Досягнення даної мети забезпечується рішенням певних завдань, серед яких можуть бути такі, як [2, с. 199]:

- збереження коштів (забезпечення захисту від інфляційних змін);
- зростання капіталу (орієнтація на ті цінні папери, які мають потенціал зростання курсової вартості);
- дохідність (придбання цінних паперів з метою отримання дивідендів за акціями та відсотків за борговими цінними паперами);
- ліквідність (інвестиції у фінансові інструменти, які можна продати в будь-який момент за сприятливими цінами);
- мінімізація ризику (купівля цінних паперів з низькою волатильністю з метою зменшення загального розміру ризику для банку).

Таблиця 1

Показники активності інвестицій депозитних корпорацій в цінні папери у розрізі їх емітентів за секторами економіки у 2015–2019 рр.*

Рік	Вкладення в цінні папери, усього млрд грн	В тому числі цінні папери						
		резидентів	в тому числі цінні папери					нерезидентів
			НБУ	інших депозитних корпорацій	інших фінансових корпорацій	сектору загального державного управління	інших нефінансових корпорацій	
31.12.2015	204,25	201,44	89,28	1,0	3,15	89,29	18,72	2,81
Питома вага, %	100,0	98,62	43,71	0,49	1,54	43,72	9,17	1,38
31.12.2016	335,42	334,93	68,16	1,0	2,4	247,88	15,48	0,49
Питома вага, %	100,0	99,85	20,32	0,30	0,72	73,90	4,62	0,15
31.12.2017	362,02	361,52	0	1,03	3,03	352,17	5,29	0,5
Питома вага, %	100,0	99,86	0	0,28	0,84	97,28	1,46	0,14
31.12.2018	420,86	419,79	0	0,99	2,46	411,56	4,76	1,07
Питома вага, %	100,0	99,75	0	0,24	0,58	97,79	1,13	0,25
31.12.2019	387,15	376,99	0	1	2,95	368,06	4,99	10,16
Питома вага, %	100,0	97,38	0	0,26	0,76	95,07	1,29	2,62

* складено автором за даними джерела [3]

Інвестиційна діяльність банків України у період з 2014–2019 роки характеризується обсягами вкладень депозитних корпорацій у цінні папери різних емітентів (табл. 1). Так, з даних табл. 1 видно, що в аналізованому періоді спостерігається непропорційний розподіл портфеля цінних паперів за секторами економіки. За період 2015–2019 рр. найбільшу питому вагу у вкладеннях банків в цінні папери становили вкладення в державні цінні папери. При чому, починаючи з 2017 р., вкладення у фінансові інструменти сектору загального державного управління склали майже 100 % (2017 р. – 97,28 %; 2018 р. – 97,79 %; 2019 р. – 95,07 %) усіх банківських інвестицій в боргові цінні папери, а саме ОВДП. Такий значний обсяг вкладень у державні цінні папери, поряд з іншими факторами, зумовлений активізацією вторинного ринку державних зобов'язань. Варто відмітити, у 2019 р. відмічається зростання вкладень у цінні папери нерезидентів, що за аналізований період зросли на 7,35 млрд грн або на 162 %. Однак, хоча дані табл. 1 свідчать про певну активізацію інвестиційної діяльності банківських установ на ринку цінних паперів, все ж у серед вітчизняних банків є такі, що не здійснюють вкладання в цінні папери (табл. 2).

Таблиця 2

Кількість та частка банків України, що не здійснюють вкладення у цінні папери

Дата	Кількість банків, що не здійснюють інвестиції у цінні папери	Кількість діючих банків	Частка кількості банків, що не здійснюють інвестиції у цінні папери, в загальній чисельності банків, %
01.01.2015 р.	47	163	28,83
01.01.2016 р.	17	117	14,53
01.01.2017 р.	7	96	7,29
01.01.2018 р.	3	82	3,66
01.01.2019 р.	1	77	12,98
01.01.2020 р.	0	75	0

*складено автором за даними джерела [4]

З даних табл. 2 видно, що у 2015 році відзначається найбільша частка банків, що не здійснювали вкладень у цінні папери, яка становила 28,83 % від загальної кількості діючих банків України всебанківська активізація вкладень в цінні папери, тобто всі 75 діючі банки здійснюють інвестиційну діяльність на ринку цінних паперів.

Висновки. З вищевикладеного, можна зробити висновок про те, що банківські установи можуть виступати на ринку цінних паперів як емітенти, інвестори, а також фінансові посередники, які надають посередницькі, консалтингові та інші послуги. Інвестиційна діяльність банків дає змогу спрямовувати необхідні ресурси у пріоритетні галузі економіки та вирішувати низку соціальних питань через залучення ними на ринок цінних паперів заощаджень (накопичень) юридичних та фізичних осіб. Тому, підвищення активізації інвестиційної діяльності банків на ринку цінних паперів сприятиме розширенню інвестування реального сектору національної економіки і залученню капіталу у розвиток національного господарства, а отже сталому економічному розвитку України.

Література

1. Про цінні папери і фондовий ринок : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
2. Кравчук І. С. Особливості реалізації банками інвестиційної політики на ринку цінних паперів України. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2012. № 1. С. 198–211.
3. Грошово-кредитна та фінансова статистика за грудень 2015–2019 рр. – URL: <https://bank.gov.ua/ua/publications?page=10&perPage=5&search=&document=&pubCategory=7&keywords>
4. Показники фінансової діяльності банків України на 01.01.2015-01.01.2020 рр. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>

Якубовський О. Р., Олійник А. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ БАНКОМ»

Актуальність дослідження. Внаслідок банківських криз, останнім часом, проявилось протиріччя між необхідністю антикризового підходу до управління банківськими установами та відсутністю комплексних і сучасних методик профілактики та подолання кризових явищ. Циклічність економічних процесів, зокрема періодичне виникнення криз у функціонуванні банківського сектору, виносить на перший план потребу в усуненні зазначеного протиріччя.

Банк складається із взаємопов'язаних елементів, зв'язків, відносин і являє собою їх цілісність, тобто є системним утворенням, яке може знаходитися в стійкому або нестійкому становищі. При цьому процеси розвитку системи банку циклічні і не усіма процесами можна управляти, що є свідченням складності системи. Вважаємо, що управління складними системами виступає антикризовим на усіх етапах функціонування і розвитку, а вміння передбачати та розпізнавати кризу визначає ефективність управлінських рішень. Таким чином, сутність антикризового управління банком розкривається через системний підхід, який дозволяє розглядати об'єкт дослідження як систему, що об'єднує організаційно-фінансові підсистеми, що і обумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти поняття «антикризове управління банком» досліджені багатьма науковцями, серед яких І. О. Бланк, М. А. Бас, А. О. Єпіфанов, В. В. Коваленко, О. В. Крухмаль, С. Б. Манжос та ін.

Відаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних та зарубіжних дослідників, на наш погляд, питання антикризового менеджменту банківських установ залишаються недостатньо розробленими як в теоретичному, так і у практичному аспектах. Першочергового вирішення потребують питання систематизації та уточнення підходів до визначення поняття «антикризове управління банком».

Метою статті є аналіз та систематизація підходів до визначення поняття «антикризове управління банком».

Виклад основного матеріалу. Як показує аналіз наукової літератури, ряд науковців сутність антикризового управління банком розглядають як поєднання заходів організаційного та фінансового менеджменту. Аналіз основних підходів до визначення антикризового управління банком наведено в табл. 1. Так, А. Кузнєцова вважає, що антикризове управління банком це управлінський процес, що має упереджувальний характер, здійснюється на стратегічних засадах, починається та продовжується з перших днів існування банку, постійно і завжди [2, с. 145].

Деякі науковці стверджують, що антикризове управління банківською системою – це комплекс управлінських дій, спрямований на підтримання стійкого, стабільного стану банківської системи протягом усього періоду її функціонування, який може бути швидко адаптований та змінений залежно від стану зовнішнього та внутрішнього середовища [6, с. 105].

Ряд науковців трактують антикризове управління банком як комплекс засобів та заходів правового, організаційного та фінансового характеру, які спрямовані на виявлення та попередження кризових ситуацій у діяльності банку, відновлення його ліквідності, платоспроможності, конкурентної позиції на ринку, а також забезпечення тривалої фінансової стійкості [6, с. 111].

Зазначені підходи до антикризового управління банківською установою не роблять наголос на чіткому розмежуванні цього поняття та ризик-менеджменту в діяльності банку. Також не враховується необхідність визначення та класифікації етапів кризи у банку з метою застосування антикризових інструментів, адекватних формам прояву та ступеню впливу кризових явищ. Недостатньо розкривається регуляторний та інституційний аспекти антикризового управління банками, наприклад, призначення тимчасової адміністрації, тощо.

Підходи до визначення поняття «антикризове управління банком»

Автор, джерело	Визначення
Постійно організоване управління діяльністю банку щодо діагностики, попередження, нейтралізації та подолання кризових явищ	
А. О. Єпіфанов [1, с. 183]	... це комплекс заходів щодо виявлення кризотворчих факторів, профілактики, своєчасної діагностики, попередження і нейтралізації кризових явищ, спрямований на досягнення цілей стратегії та прогресивний розвиток
А. Я. Кузнєцова [2, с. 145]	... це управлінський процес, що має упереджувальний характер, здійснюється на стратегічних засадах, починається та продовжується з перших днів існування банку, постійно і завжди
Недопущення та уникнення виникнення кризових ситуацій в діяльності банку	
І. О. Бланк [3, с. 425]	... це розроблення та реалізація заходів, спрямованих на швидке відновлення платоспроможності і відновлення достатнього рівня фінансової стійкості банку, яка забезпечує його вихід з кризового фінансового стану
Комплекс антикризових превентивних і реактивних заходів	
М. А. Бас [4, с. 25]	... це комбінація заходів організаційного та фінансового менеджменту, які здійснюються управлінською ланкою безпосередньо кожного банку та уповноваженими органами регулювання й нагляду за банківською діяльністю у час кризи, і дозволяють банківським структурам вийти з негативного періоду з найменшими втратами
Антикризове управління, як складова фінансової безпеки банку	
С. Б. Манжос [5, с. 16]	... це фінансові відносини, що представляють собою комплексну систему управлінських заходів щодо діагностики, попередження, нейтралізації та подолання кризових явищ з метою підвищення рівня фінансової безпеки, зниження наслідків ураження кризою та подальшого розвитку банку шляхом використання всього потенціалу сучасного менеджменту
Застосування соціально-економічних процедур оздоровлення	
В. В. Коваленко О. В. Крухмаль [6, с. 24]	... це процес застосування відповідних економічних та соціальних процедур із профілактики і/або оздоровлення банку з метою запобігання чи підвищення його платоспроможності

Таким чином, антикризове управління банком – це набір управлінських рішень та їхня реалізація, які необхідно запроваджувати ще тоді, коли банк знаходиться в нормальному працюючому стані, із метою діагностики, нейтралізації та подолання кризових явищ і їхніх чинників на макро-, мезо-, мікрорівнях економіки з метою мінімізації збитків від кризи, а також створення умов щодо подальшого розвитку банківської установи.

Отже, узагальнивши існуючі підходи, ми пропонуємо у відповідності із кризовою ситуацією діяльності банківської системи України таке визначення антикризового управління – управління, спрямоване на передбачення небезпеки кризи, аналіз її симптомів і усунення загроз появи кризових ситуацій, а у випадку їх появи – аналіз і прийняття швидких заходів ліквідаційного характеру з найменшими втратами та негативними наслідками [7].

Для більш глибокого розкриття змісту антикризового управління з позицій окремої банківської установи, узагальнивши існуючі підходи, ми пропонуємо використовувати таке визначення: «Антикризове управління банком – це комплекс форм впливу та заходів організаційного і фінансового характеру в діяльності банку, що спрямований на раннє виявлення, попередження, протидію та подолання кризових явищ із мінімальними затратами».

Висновки. Отже, багатогранність економічного та управлінського розуміння поняття «антикризове управління банком», на наш погляд, пояснюється подвійною природою кризи, яка одночасно створює і руйнує, тобто формує передумови та готує умови для подальшого розвитку банку. У даному випадку банк має змінити попередню стратегію діяльності на нову.

Таким чином, антикризове управління банком – це специфічна сфера діяльності банківської установи, що має на меті як подолання кризових явищ, так і запобігання їх виникненню. Основні

антикризові заходи реалізуються як на макрорівні, так і на рівні окремої банківської установи (усунення дефіциту ліквідності, капіталізація, тощо). Під час використання конкретних інструментів антикризового управління банком варто враховувати вплив інституційних чинників, а саме виконання регулятором функції кредитора останньої інстанції.

Під антикризовим управлінням банком слід розуміти комплекс форм впливу та заходів організаційного і фінансового характеру в діяльності банку, що спрямований на раннє виявлення, попередження, протидію та подолання кризових явищ із мінімальними затратами. Слід виокремити наявність функціональної (заходів на рівні окремої банківської установи, зокрема реструктуризація проблемних кредитів, докапіталізація шляхом збільшення статутного капіталу тощо) та інституційної (врахування аспектів регуляторного середовища та ринкових інститутів) складових цього поняття.

Література

1. Єпіфанов А. О. Управління ризиками банків : монографія / А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко [та ін.] ; за заг. ред. А. О. Єпіфанова, Т. А. Васильєвої. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 283 с.
2. Кузнєцова А. Я., Джулай В. О. Антикризове управління в банківському секторі економіки України: стан, проблеми і перспективи : монографія. Київ : УБС НБУ, 2012. 202 с.
3. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учеб. курс. – 2-е изд., перераб. и доп. Київ : Эльга: Ника-Центр, 2004. 656 с.
4. Бас М. А. Антикризове управління банківськими установами: теоретичний аспект. *Економіка. Фінанси. Право*. 2010. № 5. С. 25–27.
5. Манжос С. Б. Антикризове управління банківською діяльністю: форми і технології. *Науковий вісник херсонського державного університету*. 2014. Вип. 6. Ч. 5. С. 16–20.
6. Коваленко В. В., Крухмаль О. В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи: монографія. Суми : УАБС НБУ, 2007. 198 с.
7. Олійник А. В. Реструктуризація банківської системи України як інструмент протидії банкрутству банків. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2016. № 4. Т. 2. С. 190–196.

Яремчук І. В., Блажієвська А. С., Приступа Л. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ БАНКІВСЬКО-СТРАХОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Актуальність дослідження. В умовах посилення впливу глобалізаційних та інтеграційних процесів на розвиток національного та світового фінансових ринків істотних змін зазнають господарські та фінансові відносини, із подальшим посиленням взаємодії та функціональним поєднанням різних типів фінансових інститутів. Враховуючи це, важливими є питання вдосконалення взаємодії фінансових посередників на інноваційній основі, а саме банків і страхових компаній, зокрема із використанням моделей Bancassurance та Assurbanking, не лише задля підвищення їх конкурентоспроможності, а й з метою покращення якості та збільшення обсягів фінансових послуг, що надаються клієнтам.

Метою статті є дослідження актуальних питань вдосконалення співпраці банківських установ та страхових компаній у фінансово-кредитній системі України на засадах інноваційності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичний базис розвитку моделей взаємодії банків та страхових компаній у вітчизняному економічному середовищі закладено наступними економістами: Землячова О. А., Олійник Г. І., Пікус Р. В., Приказюк Н. В., Ткаченко Н. В. та ін. Актуальні питання особливостей розвитку банкострахування в Україні розглядалися у публікаціях:

Багмета К. В., Борисової А. Е., Олексина А. Г. та ін. Проте, організаційно-економічні аспекти вдосконалення співпраці банків і страхових компаній в умовах євроінтеграції і розвитку конкурентного середовища на сьогоднішній день залишаються гостро актуальними та потребують подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Під інтеграцією банків і страхових компаній розуміють процес взаємовідносин між економічними суб'єктами, виражений у співпраці з різних напрямків, включаючи об'єднання фінансових, технологічних і трудових ресурсів, для створення спільних продуктів і проведення загальної політики з метою вирішення певних завдань щодо підвищення прибутковості бізнесу, отримання конкурентних переваг і поліпшенню іміджу.

У свою чергу, науковці зазначають, що основними тенденціями функціонування ринку фінансових послуг є банківсько-страхова інтеграція, конвергенція банківсько-страхових продуктів, консолідація каналів збуту, а також консолідація системи державного регулювання за діяльністю фінансових установ. У міжнародній практиці цей процес дістав назву bancassurance (банко-страхування) [1, с. 125].

Банкострахування – це форма взаємодії банківських установ та страхових компаній з метою спільного продажу банко страхових продуктів, шляхом об'єднання каналів збуту, виходу на клієнтську базу партнера й якнайповнішого задоволення потреб споживачів у високоякісних послугах.

З інституційної точки зору, банкострахування – це спосіб організації процесу співробітництва між банківськими установами та страховими компаніями. З функціональної точки зору, банко-страхування розкривається через організацію та налаштування перехресних продажів банківських і страхових продуктів, через одну точку продажів, в основному – через мережу банківських філій та відділень банку [2, с. 21].

Порівняно з банківськими установами страхові компанії володіють більш довгостроковими та дешевими ресурсами, таку США лише один вид страхування життя забезпечує фінансування 30 % внутрішніх інвестицій. У Великобританії страхові компанії володіють більш, ніж 20 % акціонерного капіталу, що зареєстрований на Лондонській фондовій біржі. Саме такі передумови сприятимуть розвитку банків і страхових компаній в єдиному альянсі [3, с. 115]. Лише виконавши їх, страховик отримує право страхувати клієнтів банку при кредитуванні та інших послугах.

Аналіз розвитку інтеграційних процесів у банківсько-страховому секторі України дозволив дійти висновку, що банки та страхові компанії здійснюють взаємодію і співпрацюють у різних формах – від клієнтських і партнерських відносин, диверсифікації діяльності і взаємної інтервенції у суміжні сфери до взаємного вкладення капіталу у статутні фонди, створення банківсько-страхових груп, фінансових концернів та інтеграції у формі фінансових супермаркетів.

Одним з найбільш популярних продуктів банківського страхування у світі є Bankers Blanket Bonds (BBB) [4]. Така програма страхування забезпечує відшкодування банку прямих збитків, що були нанесені банку протиправними діями персоналу чи третіх осіб. Договір страхування за відповідною програмою передбачає набір винятково банківських ризиків, а саме страхування: нелояльності персоналу; від електронних та комп'ютерних злочинів; професійної діяльності банку.

Страховому відшкодуванню підлягають збитки завдані від нечесних або шахрайських дій, здійснених співробітником банку як одноосібно, так і у змові для зумисного нанесення збитків банку або отримання незаконної фінансової вигоди.

На сьогодні для банків залишається актуальним покриття ризиків при споживчому кредитуванні та страхування предметів застави, що є обов'язковим відповідно до законодавства. Проте, проблема полягає в тому, що згідно з нормативами НБУ резервування застрахованого зобов'язання прирівнюється до незабезпеченого, а отже нівелює всю мотивацію банківських установ активно використовувати інструмент страхування, як елемент гарантування.

Аналітичне дослідження страхових пропозицій, що реалізуються в Україні через мережу банківських установ, вказує на досить високий рівень стандартизованості та традиційності у пропонованих страхових продуктах, найбільш затребуваними з яких є автоцивілка, КАСКО, страхування майна та здоров'я, а також туристичне страхування. Крім того, дуже стандартними є умови страхування, не сегментованими залежно від потреб страхувальника, що не може у повній мірі задовольнити потреби клієнтів.

Залежно від тенденцій та результатів співпраці банківських установ і страхових компаній, можна вирізнити декілька моделей поведінки. Так, провідні вітчизняні банки, які спеціалізуються на наданні послуг фізичним особам, зокрема: АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Державний ощадний банк України», АТ «ОТП Банк», мають дуже широкий спектр страховиків-партнерів, що поділяються відповідно на лайф та нон-лайф страховиків. Також, пріоритетною є співпраця з успішними страховими компаніями, які займають лідируючі позиції на страховому ринку за обсягами страхових премій, відповідно створюючи позитивне ставлення до продуктів, що реалізуються. До основних партнерів належать, зокрема АТ «Страхова компанія «АРКС» (правонаступник ПрАТ «СК «АХА Страхування»), ПрАТ «СК «ПРОВІДНА», ПАТ «Страхова компанія «Універсальна», ПрАТ «Страхова компанія «УНІКА» та інші. Також є банки, які спеціалізуються на обслуговуванні юридичних осіб, в свою чергу, їх портфель страхових продуктів й страхові компанії-партнери дещо відрізняються. До прикладу АТ «Райффайзен Банк Аваль» співпрацює з ПрАТ «Страхова компанія «УНІКА», ПАТ «Страхова компанія «Універсальна», АТ «Страхова компанія «АРКС», ПАТ «Страхова компанія «Українська страхова група» та ПрАТ «Страхова компанія «УНІКА Життя», здійснюючи власну перевірку/відбір страхових компаній та додатково подаючи обґрунтування та рекомендації клієнтам банку щодо доцільності співпраці із страховиками [5].

До пропозицій інноваційного характеру у даній сфері можна віднести послугу «Додатковий захист» [6], яка передбачає страхування платіжних карток, що розробленою спеціально для клієнтів АТ «ОТП Банк» спільно з партнером – СК «Кардіф» (Cardif) та страхування від шахрайства з банківською картою від АТ КБ «ПриватБанк» [7], де партнерами виступають ПрАТ «Страхова компанія «УНІКА», ПрАТ «СК «ВУСО» та ПрАТ «Страхова Група ТАС». Також є банки, що співпрацюють із страховою компанією на умовах привілейованого контракту, так UKRSIBBANK BNP Paribas Group визначав ПрАТ «СК «АХА Страхування» – як стратегічного партнера, продовжуючи вже зараз співпрацю з АТ «Страхова компанія «АРКС». Крім того, державні банки АБ «УКРГАЗБАНК» та АТ «Укресімбанк», взагалі не пропонують як таких страхових продуктів своїм клієнтам, а їх модель Bancassurance передбачає співпрацю з акредитованими страховими компаніями стосовно страхування заставного майна, життя і здоров'я заставодавця.

В загальному, проблемним питанням є те, що прослідковується досить обмежена пропозиція страхових послуг, які пропонуються банківськими установами клієнтам та переважне сприйняття потенційними страхувальниками страхових продуктів не як додаткових можливостей щодо убезпечення та мінімізації збитків, а як однієї з умов надання кредиту або додаткового обов'язкового платежу. В цьому аспекті найважливішою стратегічною складовою ефективного розвитку банківсько-страхової співпраці в Україні є системна багаторівнева робота з підвищення рівня фінансової грамотності та страхової культури населення. Основною тактичною складовою покращення існуючої ситуації у даному сегменті фінансового ринку є зміна концепції позиціонування пропонованих страхових послуг.

Висновки. Отже, взаємовигідна інтеграція банківського та страхового секторів, метою якої є трансфер банківських ризиків страховій компанії, розширення каналів продажу страхових продуктів за допомогою мережі банківських відділень та інших видів взаємодії, може забезпечувати додаткові можливості для сталого розвитку фінансових інститутів, а отже і фінансової системи України в цілому.

Серед головних напрямів подальшого розвитку банкострахування в Україні, на нашу думку, будуть виступати підвищення довіри з боку населення до страховиків, удосконалення законодавства, підвищення конкурентоздатності банківських установ і страхових компаній, а також покращення інформованості потенційних клієнтів.

Література

1. Багмет К. В. Дослідження передумов банківсько-страхової інтеграції. *Вісник Української академії банківської справи*. 2013. № 2. С. 123–129.
2. Борисова А. Е. Визначення переваг та недоліків співпраці банку та страхової компанії в формі bancassurance з точки зору зацікавлених сторін. *Фінанси України*. 2015. № 9. С. 18–24.
3. Олексин А. Г. Особливості та проблеми співпраці страхових компаній та комерційних банків. *Ефективна економіка*. 2015. № 3. С. 114–118.

4. Банківське страхування. URL: <http://uibc.ua/ua/bbb-ua> ¶
5. Перелік страхових компаній, перевічених Банком, які відповідають вимогам Банку та з якими клієнти Роздрібного бізнесу можуть укласти Договори страхування на виконання зобов'язань за кредитом АТ «Райффайзен Банк Аваль». URL: <https://www.aval.ua/storage/files/insurance-public-information-about-perelik-ics.pdf>
6. Банківське страхування. URL: <https://www.otpbank.com.ua/privateclients/bancassurance/>
7. Захист від шахрайства. URL: <https://privatbank.ua/strahovaniye/zakhyst-vid-shakhraystva>

3. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку державного сектору економіки

Годлевська В. О., Сачинська Л. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Актуальність досліджень. На сучасному етапі економічного розвитку України належне виконання соціально-економічних функцій державою ускладнюється нестачею фінансових ресурсів, високим рівнем дефіциту державного бюджету та зростанням обсягів зовнішньої та внутрішньої заборгованості країни. Одним з інструментів подолання вказаних наслідків фінансової кризи є підвищення ефективності функціонування фінансів державного сектору економіки. При цьому основне призначення фінансів державного сектору економіки – сприяння зміцненню фінансової безпеки України та забезпечення подальшого розвитку стратегічних і базових галузей економіки, структуризація національної економіки в напрямку пошуку оптимальних меж співіснування державного і приватного секторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Однією з головних перешкод ефективного функціонування більшості галузей вітчизняної економіки залишається відсутність достатніх обсягів фінансування, що в першу чергу зумовлено низькою результативністю їх власної фінансово-господарської діяльності, а також високою вартістю позикових фінансових ресурсів. Фінансове забезпечення державного сектору економіки, крім вищезазначених причин, ускладнюється також і обмеженістю бюджетного фінансування, що спричиняє поступове накопичення не лише фінансових потреб, але і спричиняє акумуляцію морального та технічного зношення їх основних засобів [1].

Основні аспекти теорії економічної безпеки та фінансової безпеки як її складової зокрема, а також фінансової рівноваги та стійкості знайшли відображення в наукових працях вітчизняних та зарубіжних науковців а саме: О. В. Ареф'євої, О. І Барановського, І. Бланка, К. С. Горячевої, Т. Ю. Загорельської, М. М. Єрмошенка, С. М. Ілляшенка, Н. В. Куркіна, В. В. Шликова, В. Яковлева, П. І. Орлова та ін [2].

Проте значна частина питань щодо підвищення ефективності управління грошовими потоками у процесі фінансового забезпечення державного сектору економіки потребують подальшого вивчення та дослідження.

Мета статті: визначення ефективності фінансового забезпечення державного сектору економіки України в умовах прискореного розвитку глобалізаційних процесів, пов'язаних з поступовою інтеграцією України до розвиненого європейського простору.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі економічного розвитку України спостерігається значна нестача фінансових ресурсів, що супроводжується зростанням дефіциту бюджету та неналежним рівнем виконання соціально економічних функцій держави. На нашу думку, саме фінанси державного сектору економіки є потенційним джерелом нарощення фінансових ресурсів держави та одним з інструментів подолання наслідків фінансової кризи в країні, а тому, за сучасних економічних умов досить актуальним є дослідження сутності та особливостей функціонування фінансів державного сектору економіки.

Як свідчить аналіз наукової літератури, існує декілька точок зору стосовно місця фінансів державного сектору економіки у складі фінансової системи держави: деякі науковці вважають за доцільне виокремлювати фінанси державних підприємств у складі державних фінансів, але при цьому значно звужують складові державного сектору (наприклад, не враховують державні установи, заклади та організації); інші автори включають даний сегмент до складу фінансів суб'єктів

господарювання виходячи з того, що основним елементом державного сектору економіки є виробничі підприємства.

Фінансова система України складається з таких основних ланок: державний бюджет та місцеві фінанси, фінанси державних підприємств, установ та організацій, спеціальні цільові фонди та кредит.

Слід відзначити, що державний сектор економіки представлений більше ніж на половину загальнодержавними органами управління, які здійснюють обслуговування таких важливих ланок державних фінансів, як Державний бюджет, державний кредит, державне страхування [3].

Досліджуючи основне призначення фінансів державного сектору економіки, слід відзначити, що воно полягає в обслуговуванні сфери державних фінансів з метою сприяння зміцненню фінансової безпеки України та забезпечення подальшого розвитку стратегічних і базових галузей економіки, структуризації національної економіки в цілому та соціальних гарантій населенню.

Отже, все викладене дало нам підстави зробити висновок, що виходячи з призначення та ролі державного сектору економіки, дана ланка є невід'ємною складовою державних фінансів (рис. 1).

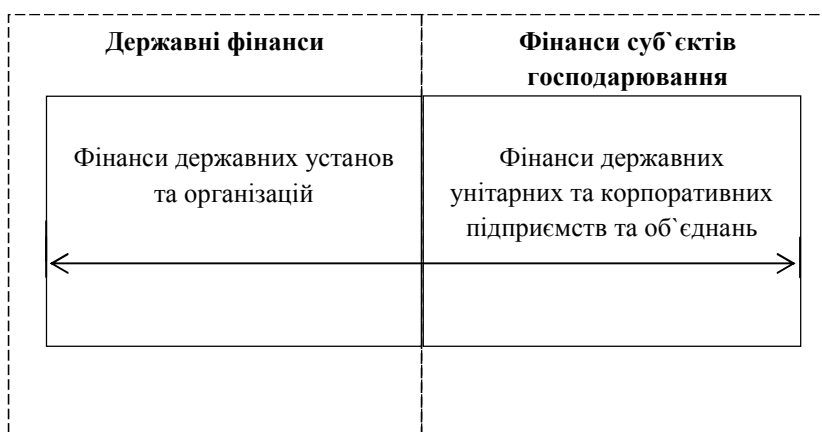

Рис. 1. Місце фінансів державного сектору економіки у складі фінансової системи [3]

Висновки. Проведений аналіз дозволив зробити висновок, що за рівнем централізації у складі фінансової системи виділяють такі сфери: централізовані та децентралізовані фінанси, які практично не відрізняються набором ланок, що їх утворюють. Але майже при одностайній думці щодо складу фінансової системи, підходи щодо визначення в ній місця фінансів державного сектору відрізняються [3].

Одним з напрямів підвищення ефективності фінансів державного сектору економіки є впровадження дієвої системи фінансового планування, спрямованої на встановлення обґрунтованих цільових показників формування фінансів державного сектору економіки та його ділової активності відповідно до існуючих економічних умов. З метою удосконалення процесу фінансового планування для суб'єктів державного сектору економіки, який діє в Україні, запропоновано впровадити систему цільового планування фінансової ефективності державного сектору економіки, що дозволить забезпечити досягнення заданих параметрів соціально-економічного розвитку України, своєчасно виявляти недоліки в розроблених фінансових планах і можливі резерви для підвищення ефективності функціонування даної ланки фінансової системи.

Література

1. Забаштанський М. М. Управління грошовими потоками концесійної діяльності. *Вісник Чернігівського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2012. URL: <https://economic-vistnic.stu.cn.ua/index.pl?task=arcls&id=1266>

2. Крючко Л. С. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємства. *Особливості сучасного функціонування та розвитку фінансової системи: національні та міжнародні аспекти* : зб. матеріалів доп. учасників I Всеукраїнської науково-теоретичної інтернет-конференції студентів і аспірантів. Миколаїв, 2013. С. 9–11. URL: <https://finance.mnau.edu.ua/files/tezi/tezi-dopovidej-2013111415.pdf>

3. Боярко І. М., Дехтяр Н. А., Дейнека О. В, Сутність, роль та особливості функціонування державного сектору : підручник. Суми : Університетська книга, 2012. 21 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/50439/25/Dekhthiar_state_finance.pdf

Кудрик Н. В., Гордєєва Т. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Актуальність дослідження. Місцевий бюджет – основний фінансовий план розвитку територіальних громад, районів і областей України. Місцеві бюджети є вагомим чинником соціально-економічного розвитку та фінансової стабільності регіонів, інструментом реалізації державної регіональної політики, джерелом фінансових ресурсів для утримання та розвитку місцевого господарства, забезпечення конституційних гарантій та соціальних потреб населення. Тому питання удосконалення процесу формування доходів місцевих бюджетів та пошук резервів їх збільшення є надзвичайно актуальним в умовах розширення повноважень, якими наділяються органи місцевого самоврядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування доходів місцевих бюджетів у вітчизняній фінансовій науці присвячені праці таких вчених-економістів: С. Буковинського, О. Василика, А. Даниленка, О. Кириленко, В. Кравченка, І. Луніної, І. Лютого, В. Опаріна, К. Павлюк та багатьох інших. Незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених формуванню доходів місцевих бюджетів, існують питання, які повністю не розкриті, саме тому існує потреба в подальшому дослідженні даної теми.

Метою статті є аналіз складу та структури доходів місцевих бюджетів, визначення існуючих проблем їх формування та обґрунтування напрямів зміцнення ресурсної бази органів місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу. Доходи місцевих бюджетів – це фінансові ресурси органів місцевої влади, що використовуються для забезпечення розвитку певного регіону та які повинні відповідати обсягам повноважень, встановленим законодавством. Доходи місцевих бюджетів умовно поділяють на власні та передані, тобто ті, які місцевим бюджетам передають з державного бюджету на безповоротній основі (міжбюджетні трансферти).

Власні доходи місцевих бюджетів формують:

– податкові надходження (забезпечують понад 88 % загальної суми власних доходів місцевих бюджетів): частина від загальнодержавних податків та зборів (податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток, рентна плата, акциз з пального та ін.), місцеві податки і збори (податок на майно, єдиний податок, туристичний збір та ін.);

– неподаткові надходження: плата за видачу ліцензій та дозволів, орендна плата, держмити, штрафи;

– інші надходження: кошти від продажу основного капіталу, цільові фонди, донорські кошти, отримані від ЄС та міжнародних організацій тощо.

Другу частину доходів місцевих бюджетів становлять кошти, які їм передають з держбюджету у вигляді дотацій та субвенцій (тобто, міжбюджетних трансфертів). За ці кошти не стягують платню і їх не потрібно повертати. Необхідність «перекидання» коштів з державного бюджету місцевим зумовлена неспроможністю ОМС профінансувати лише за рахунок власних доходів виконання всіх покладених на них повноважень.

За даними табл. 1, ми бачимо що у 2017 та 2018 рр. найбільшу питому вагу займають міжбюджетні трансферти, а саме у 2017 р. – 54,3 %, у 2018 р. – 53,15 %. Друге місце займають податкові надходження у 2017 році вони дорівнюють 40,03 %, а у 2018 році складають 41,34 %. У

2019 році у загальній структурі доходів місцевих бюджетів переважають податкові надходження у розмірі 48,27 %, а міжбюджетні трансферти вже займають друге місце і дорівнюють 46,44 %. Дана ситуація свідчить про наявність тенденції до збільшення частки податкових надходжень у загальній структурі доходів місцевих бюджетів.

Таблиця 1

Загальна структура доходної частини місцевих бюджетів за 2017–2019 рр. [1]

Показник	2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	млн грн	питома вага, %	млн грн	питома вага, %	млн грн	питома вага, %
Податкові надходження	201005,1	40,03	232532,9	41,34	270545,8	48,27
Неподаткові надходження	25972,9	5,17	28033,5	4,98	26108,4	4,66
Інші надходження	1873,6	0,37	2143,5	0,38	2928,8	0,52
Офіційні трансферти	272602,9	54,3	298939,7	53,15	260302,1	46,44
Всього	502098,3	100,00	562421,8	100,00	560531,3	100,00

У структурі податкових надходжень за всі три аналізовані роки переважає надходження податку на доходи фізичних осіб у 2017 році податок дорівнює 110652,7 млн грн, тобто 55,05 % всіх податкових надходжень, у 2018 році цей показник дорівнює 138158,8 млн грн і займає в структурі 59,41 %, а у 2019 р. питома вага податку збільшилась до 61,17 %, а розмір податку – 165504,4 млн грн. Проте значна частина податку на доходи фізичних осіб пере спрямовується до державного бюджету. Питома вага місцевих податків у структурі податкових надходжень зовсім незначна, за аналізовані роки вона приблизно становить 26–27 % (рис. 1).

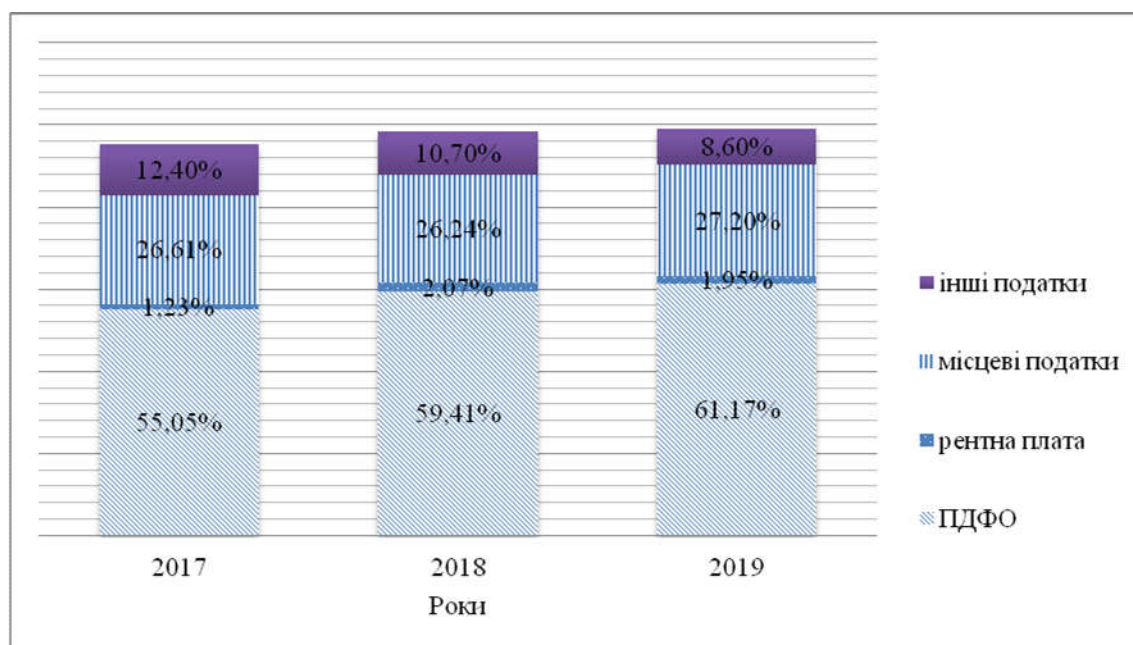

Рис. 1. Структура податкових надходжень до місцевих бюджетів за 2017–2019 рр. [1]

У табл. 2 представлена динаміка доходів у спеціальній і загальний фонди місцевих бюджетів. За даними таблиці, бачимо, що дохідність загального фонду місцевих бюджетів має тенденцію до

збільшення, а саме у 2018 році розмір доходів збільшився на 65187,8 млн грн (14,36 %) відносно попереднього року, а у 2019 році їх розмір складав 519525,4 млн грн, що більше на 387,7 млн грн (0,07%) за 2018 рік.

Таблиця 2

Динаміка доходів місцевих бюджетів за 2017–2019 рр. [1]

Дохід	2017 р., млн грн	2018 р., млн грн	2019 р., млн грн	Відхилення			
				абсолютне, млн грн		відносне, %	
Загальний фонд	453949,9	519137,7	519525,4	+65187,8	+387,7	+14,36	+0,07
Спеціальний фонд	48148,3	43284,1	41005,9	-4864,2	-2278,2	-10,10	-5,26
Разом	502098,3	562421,8	560531,3	+60323,5	-1890,5	+12,01	-0,34

Дохідність спеціального фонду навпаки має тенденцію до зменшення, у 2018 році доходи дорівнюють 43284,1 млн грн, цей показник менше за минулий 2017 року на –4864,2 млн грн, тобто на –10,10 %, зменшення у 2019 році становить –2278,2 млн грн (–5,26 %) порівнюючи з попереднім роком.

Показник загальної доходності нестабільний, у 2018 році він зріс на 60323,5 млн грн (12,01 %) порівняно з минулим роком, а у 2019 році навпаки зменшився на –1890,5 млн грн (–0,34 %) і дорівнював 560531,3 млн грн.

Отже, проаналізувавши стан доходної частини місцевих бюджетів можна виділити основні проблемні питання при їх формуванні [3]:

- перенаправлення значної частини податку на доходи фізичних осіб до державного бюджету;
- податок на доходи фізичних осіб є соціально не справедливим;
- переважання міжбюджетних трансфертів в структурі доходів місцевих бюджетів;
- незначна частка надходжень від місцевих податків і зборів;
- відсутність зацікавленості місцевих органів влади у максимальній мобілізації місцевих податків та зборів.

Основними напрямками зміцнення фінансової незалежності місцевого самоврядування повинно стати: створення бюджетної системи та міжбюджетних взаємовідносин, що відповідатимуть розвитку місцевого самоврядування; розмежування відповідальності центральних й місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері надання державних і громадських послуг; розширення власної доходної бази місцевих бюджетів усіх рівнів та створення відповідних стимулів для нарощування доходів; удосконалення системи розподілу міжбюджетних трансфертів та реформування місцевих податків і зборів [2].

Висновки. Для покращення стабільності варто підвищити ефективність і якість послуг та забезпечити економічне зростання на засадах соціальної справедливості, необхідно розв'язати наявні проблеми формування доходної частини місцевих податків. Для зміцнення фінансової основи органів місцевого самоврядування і надання їм досить широких повноважень необхідно прагнути до досягнення реальної бюджетної самостійності і фінансової децентралізації через удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин, посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів, підвищення ефективності управління коштами місцевих бюджетів та посилення контролю і відповідальності за дотриманням бюджетного законодавства.

Література

1. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> (дата звернення 02.11.2020)
2. Підхонний О. М., Журба О. Ю Проблеми забезпечення та шляхи збільшення доходів місцевих бюджетів. *Молодий вчений*. 2017. № 10 (50). С. 996–999. URL: <http://molodyvchenuy.in.ua/files/journal/2017/10/224.pdf> (дата звернення 02.11.2020)
3. Рябоконт О. Проблеми формування місцевих бюджетів в Україні. *Економіка та держава*. 2015. № 12. С. 134-136. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2015/35.pdf (дата звернення 02.11.2020)

Струк Ю. Ю., Струк Б. О., Форкун І. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Актуальність дослідження. Світова економічна криза, спровокована епідемією коронавірусу COVID-19, стала одним із викликів як для економіки України в цілому, так і для її регіонів. Поширення кризових явищ вимагає від керівництва країни приймати ефективні управлінські рішення щодо забезпечення мінімізації негативних наслідків кризи для економіки країни та добробуту громадян, зростання показників цінової стабільності та економічного зростання.

За таких умов кардинальні змінами мають стосуватися усіх сфер діяльності, в тому числі й системи охорони здоров'я, від ефективності функціонування якої залежить здоров'я кожної людини та нації в цілому. Сучасна система охорони здоров'я має характеризуватися високою якістю та доступністю медичної допомоги, дотриманням принципів загального охоплення населення, соціальної справедливості та стійкості, буде повністю орієнтована на потреби людей, які з кожним роком стають все масштабнішими. Значущість потреб та проблем формування та використання ресурсного потенціалу системи охорони здоров'я, її недостатнє фінансування в поєднанні з низькою ефективністю та нераціональністю використання ресурсів, обумовленою незбалансованістю структури, процесу і результату медичної допомоги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження теоретичних і практичних аспектів функціонування та розвитку системи охорони здоров'я, її ресурсного та фінансового забезпечення, здійснили провідні вітчизняні та зарубіжні науковці та практики: М. Білинська, Х. Барруа, Ю. Вороненко, С. Гончарук, А. Григоренко, Е. Далє, О. Демешко, Ю. Джигир, Г. Дзяк, Д. Долбнева, Л. Жаліло, Д. Карамішев, В. Лобас, В. Москаленко, З. Надюк, І. Рожкова, Т. Хабіхт, О. Шаптала та ін. Однак, незважаючи на значні напрацювання у цьому напрямі, відкритими залишаються проблеми пошуку можливостей удосконалення фінансування галузі, особливо на регіональному рівні.

Метою статті є визначення сучасних тенденцій, проблем і напрямків подальшого розвитку фінансового забезпечення системи охорони здоров'я в умовах викликів та загроз для економіки України.

Виклад основного матеріалу. Кожна людина має природне невід'ємне і непорушне право на охорону здоров'я. Суспільство і держава відповідальні перед сучасним і майбутніми поколіннями за рівень здоров'я і збереження генофонду народу України, забезпечують пріоритетність охорони здоров'я в діяльності держави, поліпшення умов праці, навчання, побуту і відпочинку населення, розв'язання екологічних проблем, вдосконалення медичної допомоги і запровадження здорового способу життя [1].

Основу державної політики охорони здоров'я формує Верховна Рада України шляхом закріплення конституційних і законодавчих засад охорони здоров'я, визначення її мети, головних завдань, напрямів, принципів і пріоритетів, встановлення нормативів і обсягів бюджетного фінансування, створення системи відповідних кредитно-фінансових, податкових, митних та інших регуляторів, затвердження загальнодержавних програм охорони здоров'я. Складовою частиною державної політики охорони здоров'я в Україні є політика охорони здоров'я на регіональному рівні, яка включає розробку та реалізацію місцевих і регіональних комплексних та цільових програм, що формуються органами місцевого самоврядування та відображають специфічні потреби охорони здоров'я населення, яке проживає на відповідних територіях.

Кошти Державного бюджету України та місцевих бюджетів, призначені на охорону здоров'я, використовуються для забезпечення медичної допомоги населенню, фінансування державних цільових і місцевих програм охорони здоров'я та фундаментальних наукових досліджень у цій сфері.

З 2015 р. уряд України забезпечує фінансування охорони здоров'я на рівні адміністративно-територіальних одиниць, використовуючи механізм субвенції. З рис. 1 видно, що їх частка у період

2015-2019 років становили в середньому 77% від державних витрат на охорону здоров'я. Місцеві органи самоврядування фінансували решту за рахунок власних ресурсів.

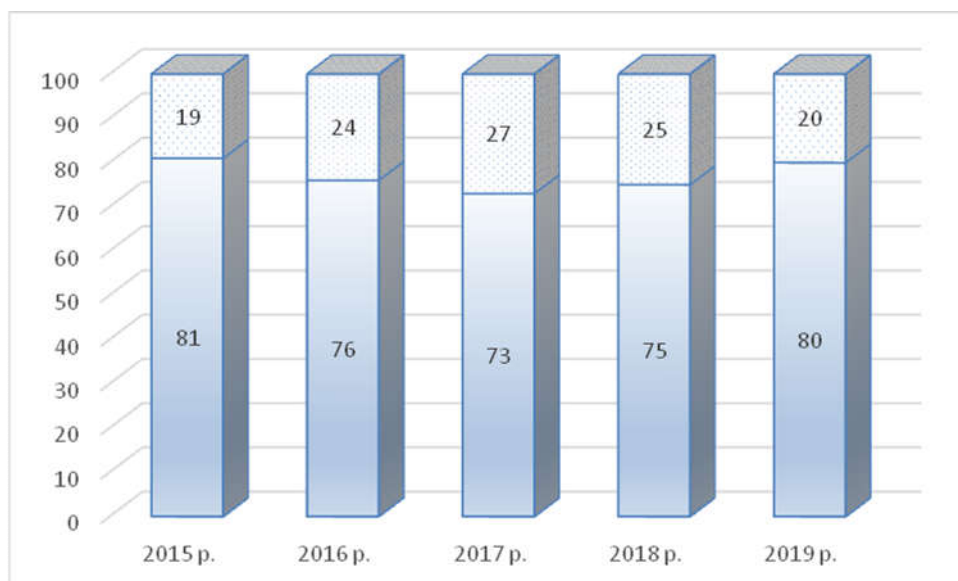

Рис. 1. Структура державних видатків на охорону здоров'я в 2015–2019 рр., %

*складено авторами за даними [2]

Загалом, видатки на охорону здоров'я зросли в реальному вираженні на душу населення (на 20 % з 2015 до 2020 року), однак таке збільшення частково пояснюється зниженням чисельності населення (на 2,9 % за аналізований період) та відбувається значно повільніше, ніж економічне зростання (табл. 1).

Таблиця 1

Тенденції фінансування галузі охорони здоров'я України у 2015–2020 роках

Назва показника	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р. план	2020/2015, %
Консолідовані бюджетні видатки на охорону здоров'я							
Реальні бюджетні видатки на охорону здоров'я на душу населення, грн	1657	1553	1850	1857	1959	1988	20,2
Реальні бюджетні видатки на охорону здоров'я, млрд грн	71,0	66,3	78,6	80,2	82,3	83,2	17,1
Видатки на охорону здоров'я, % ВВП	3,6	3,2	3,4	3,3	3,2	3,0	-14,8
Ключові фактори							
Чисельність населення, млн осіб	42,8	42,7	42,5	42,3	42,0	41,8	-2,4
Економічне зростання (зміни реального ВВП), %	-9,8	2,4	2,5	3,4	3,2	3,7	-
Консолідовані видатки, % ВВП	34,2	35,0	35,4	35,1	34,5	32,9	-3,7
Частка видатків на охорону здоров'я у консолідованих видатках, %	10,4	9,0	9,7	9,3	9,4	9,2	-11,5

*складено авторами за даними [4–5]

Крім того, консолідовані видатки на охорону здоров'я у відсотках до ВВП значно скоротилися (з 3,6 % до 3,0 %, тобто майже на 15 %), що свідчить про значно нижчі темпи зростання державних видатків на охорону здоров'я в порівнянні з загальними показниками зростання економіки загалом. У Європейському регіоні загальні видатки на охорону здоров'я складають 8,9 %, а у світі в цілому – 8,6 %. Проте через низький рівень ВВП, витрати держави на душу населення в Україні в 2019 році становлять – \$120, тоді як у Франції – \$3376, Німеччині – \$3909 [3].

Якщо така тенденція збережеться до 2021 року, залишаючись на рівні 3 % ВВП, то очікується, що реальні видатки на охорону здоров'я на душу населення зменшаться на 8,4 %. Видатки на охорону здоров'я не зростали нарівні з ВВП, оскільки державні видатки в цілому скорочувались, а пріоритетність охорони здоров'я у складі зменшеного обсягу видатків знижувалась [4].

Дані табл. 1 демонструють вплив цих двох основних факторів, через які Україна протягом 2015–2020 років не розширила бюджетний простір для системи охорони здоров'я відповідно до економічного зростання.

Висновки. Україна планує збільшення фінансування охорони здоров'я – складне завдання у нинішньому макрофіскальному контексті, глобально затьмареному коронавірусною хворобою (COVID-19) [4]. Потенційними джерелами додаткового фіскального простору можуть стати економічне зростання завдяки покращенню бізнес-клімату і зміцненню людського капіталу, покращене податкове та митне адміністрування. Уряд повинен переглянути позицію щодо пріоритетності охорони здоров'я та забезпечити впровадження нових механізмів фінансування на рівні спеціалізованої та високо-спеціалізованої медичної допомоги, що: дозволять ефективно функціонувати моделі державного гарантування пакета медичної допомоги та його доступність для всього населення України; сприятиме оновленню матеріально-технічної бази, забезпеченню інформаційного та кадрового ресурсу закладів охорони здоров'я на всіх рівнях медичної допомоги відповідно до міжнародних стандартів; сприятиме впровадженню інноваційних технологій у щоденній медичній практиці та забезпечення доступу до високотехнологічного лікування.

Література

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон : [прийнято Верховною Радою України 19.11.1992 № № 2801-XII] // Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
2. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu>
3. МОЗ України: Що було, є і буде URL: https://moz.gov.ua/uploads/2/13773-transition_book_healthcare.pdf
4. Бюджетний простір для системи охорони здоров'я в Україні. URL: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/463872/UKR-Budgetaryspace-for-health-ukr.pdf
5. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/expense>

4. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу в умовах євроінтеграції

Королук Т. С., Хрущ Н. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ І ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. В сучасних умовах, коли в країні складна соціально-економічна ситуація, великий вплив на стабілізацію та відновлення національної економіки має підприємництво, особливо частина малих та середніх підприємств. Адже, ефективна діяльність підприємств впливає на економічне зростання та забезпечує зайнятість в країні, що безпосередньо підвищує рівень життя населення. Сьогодні зрозуміло стає, що саме малий та середній бізнес найбільш своєчасно реагує на зміни на фінансовому ринку, а також, що важливо, саме він надає потрібної стійкості економіці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аспекти регулювання сектору малого та середнього підприємництва були предметом досліджень таких науковців, як В. Базилевич, З. Варналій, Т. Васильців, М. Войнаренко, М. Козоріз, А. Мельник, С. Мороз, Б. Мізюк, А. Чухно, В. Шевчук та інших. Наразі проблеми стану та тенденцій розвитку малих та середніх підприємств не втратили актуальність, особливо в умовах пандемії.

Метою статті є проведення аналітичної оцінки стану та тенденцій розвитку малих та середніх підприємств в Україні.

Виклад основного матеріалу. Суб'єкти малого бізнесу є одним із важливих джерел створення робочих місць. На малих підприємствах зайнято близько 20 % населення країни, що працює. Однак, впродовж останніх років, значення даного показника дещо знизилася, особливо це стосується зайнятості на малих підприємствах промисловості. Важливими характеристиками, які відображають ефективність діяльності малих та середніх підприємств в цілому, є фінансовий результат (чистий прибуток (збиток)) (табл. 1, 2).

Таблиця 1

Фінансовий результат малих підприємств України*

Рік	Чистий прибуток (збиток), тис. грн	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		У % до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат, тис. грн	У % до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат, тис. грн
2010	-19661443,1	57,0	24459975,0	43,0	44121418,1
2011	-10593564,3	63,5	32518806,9	36,5	43112371,2
2012	-14748310,9	63,0	35296165,2	37,1	50044476,1
2013	-29420914,2	65,0	35748243,3	35,0	65169157,5
2014	-179297518,8	65,7	45236579,9	34,3	224534098,7
2015	-118194421,9	73,5	89390371,4	26,5	207584793,3
2016	-32206794,2	72,8	99298703,5	27,2	131505497,7
2017	-20971864,0	72,3	107934736,0	27,7	128906600,0
2018	31868636,7	73,7	127658914,9	26,3	95790278,2
2019	89449378,4	73,3	162563009,8	26,7	73113631,4

* складено та розраховано за даними Державної служби статистики України [1]

За даними у табл. 1 спостерігаємо негативні тенденції щодо збільшення частки збиткових малих підприємств протягом 2010–2013 років. У той же час в абсолютному вимірі протягом 2010–2015 років збитки залишаються в середньому на рівні 184594,3. В цілому, сума збитків меншої кількості малих підприємств перевищує суму прибутків решти більшості малих підприємств. Слід зазначити, що криза кінця 2014 року призвела до значного погіршення фінансового стану малих підприємств. Хоча сума прибутків у 2015 році зросла приблизно на 10 млрд грн, однак збитки зросли на порядок і в абсолютному виразі збільшились на 179 млрд грн. У 2015 році в абсолютному вимірі збитки значно зросли, у 2014 році сума збитків перевищила прибутки майже в 1,63 рази, а у 2015 році – у 4,56 рази. Як позитивний результат реформ, які проводились в країні у 2016–2017 роках спостерігається тенденція до зменшення питомої ваги збиткових підприємств у загальній їх кількості. В цілому протягом 2010–2017 років малі підприємства отримували фінансовий результат – збиток. Результати 2018–2019 років свідчать про сприятливі тенденції для підприємницького клімату в Україні, а саме фінансовий результат малих підприємств додатний – прибуток, а відсоток підприємств, що отримали збитки зменшився до 26,3–26,7 %. Чистий прибуток підприємств у 2018 р. склав 31868,64 млн грн, а у 2019 році – 89449,38 млн. грн., темп приросту складає 180 %.

Таблиця 2

Фінансовий результат середніх підприємств України*

Рік	Чистий прибуток (збиток), тис. грн	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		У % до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат, тис. грн	У % до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат, тис. грн
2010	30742590,6	61,6	77666965,2	38,4	46924374,6
2011	19244536,8	64,1	76203595,1	35,9	56959058,3
2012	34611986,0	64,3	99292449,1	35,7	64680463,1
2013	-1567761,7	63,7	72185769,7	36,3	73753531,4
2014	-206223206,6	61,4	92790607,6	38,6	299013814,2
2015	-102769208,2	70,6	172570671,0	29,4	275339879,2
2016	15061836,3	75,5	157901673,1	24,5	142839836,8
2017	70105006,7	76,1	186142514,5	23,9	116037507,8
2018	119659853,9	77,7	224234012,1	22,3	104574158,2
2019	246950127,1	77,6	325215683,2	22,4	78265556,1

* складено та розраховано за даними Державної служби статистики України [1]

Аналіз діяльності середніх підприємств свідчить про збитковість їх діяльності у 2013–2015 рр., протягом цього ж періоду часу частка підприємств, які отримали збиток 38,4 – 29,4 %. Починаючи із 2015 року спостерігаємо зменшення частки підприємств, які отримали збиток до 22,3 в 2018 році та 22,4 % – у 2019 році. Таким чином, діяльність середніх підприємств за рівнем прибутковості, порівняно з діяльністю малих підприємств, вища.

Тенденція щодо прибутковості підприємств України у 2010–2019 роках наведено у табл. 3. Розрахунки свідчать, що після кризи 2014 року частка усіх підприємств України, які одержали прибуток, знаходиться в діапазоні 72,4–73,6 %. Показники за усіма видами підприємств у 2019 році дещо нижчі ніж у 2018 році. У 2019 році найвищий відсоток спостерігається серед середніх підприємств – 77,6 %, а найнижчий мікропідприємства – 72,1 %. У той же час, кількість прибуткових підприємств порівняно із 2010–2014 роками підвищилась.

Частка підприємств України, які одержали прибуток, %*

Рік	Усі підприємства України	Середні підприємства	Малі підприємства	Мікропідприємства
2010	57,3	61,6	57,0	56,9
2011	63,5	64,1	63,5	63,7
2012	63	64,3	63,0	62,9
2013	65	63,7	65,0	65,2
2014	65,5	61,4	65,7	66,1
2015	73,3	70,6	73,5	73,3
2016	73	75,5	72,8	71,9
2017	72,4	76,1	72,3	71,4
2018	73,9	77,7	73,7	72,8
2019	73,6	77,6	73,3	72,1

* складено та розраховано за даними Державної служби статистики України [1]

Динаміку рівня рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств України показано на рис. 1.

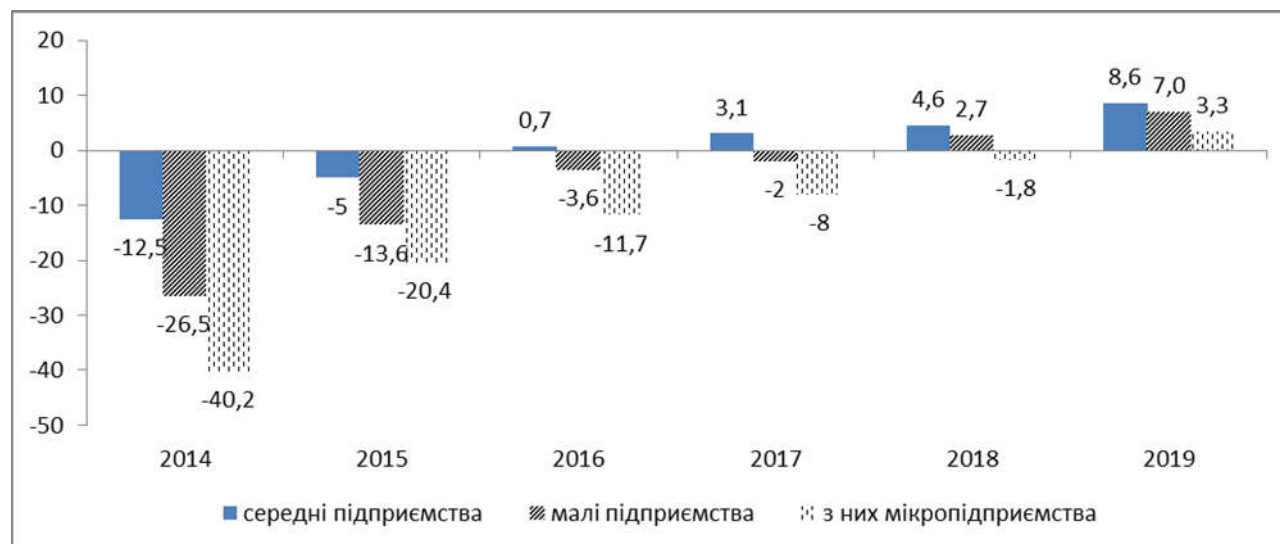

Рис. 1. Динаміка рівня рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств

* складено за даними [1]

Як видно з рис. 1, лише у 2019 році усі і малі і середні підприємства, (включаючи) мікропідприємства, були рентабельними.

Уряд України планує та вже розпочав проводити реформи, які спрямовані саме на стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу. Однак, для їх здійснення необхідно здійснити певні кроки: створити інфраструктуру підтримки малого та середнього бізнесу; бізнес-інкубатори, кластери, технологічні парки, центри підтримки підприємництва; розширити гарантії для малого бізнесу, особливо для молодих підприємців, інноваційних підприємств; забезпечити доступ до грантів та сертифікації малого бізнесу (ISO, НАССР, інші); створити умови для формування системи лізингу; сприяти підготовці і перепідготовці кадрів для роботи у структурах малого бізнесу, вдосконалити трудове законодавство. Проведення зазначених реформ сприятиме формуванню нових умов ведення МСБ, що дозволить залучити національні та іноземні інвестиції, забезпечити економічне зростання, підвищити добробут населення, а отже сформувати економічно самостійний та стабільний клас малого бізнесу [0, 0].

Висновки. Проведене дослідження свідчить про циклічність роботи підприємств України (до кризи 2014 року та після). Результати діяльності підприємств останніх років дають надію на відродження прибутковості підприємств в Україні. Однак, непередбачувані обставини – пандемія, скоріше за все, вплине негативно.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 09.10.2020).
2. Мороз С. Г., Барна М. Ю. Сучасний стан розвитку малого підприємництва в Україні та ефективність регуляторної політики в цій сфері. *Економічний дискурс*. 2019. № 1. С. 46–54.
3. Мороз С. Г. Стратегічні пріоритети регуляторної політики розвитку малого підприємництва та очікувані результати їх реалізації в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 19. С. 177–182.

Мельникова Н. В.

**Товариство з обмеженою відповідальністю «Астіл М»,
м. Харків**

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ «1С: ПІДПРИЄМСТВО 8.3»

Актуальність дослідження. У сучасних умовах операційна система «1С: Підприємство 8.3» набуває все більшої актуальності у зв'язку зі зростанням вимог до інформаційного забезпечення роботи підприємства, міжнародних стандартів фінансової звітності, підготовки та подання фінансової, податкової та управлінської звітності, до облікової політики підприємства, консультативної та технічної підтримки працівників підприємств та удосконалення організації роботи в цілому всього підприємства.

На сьогодні відсутній загальноприйнятий підхід до класифікації тлумачення «1С: Підприємство 8.3» та майже не освітлені: мета, завдання, функції та принципи даної системи.

Виклад основного матеріалу. Система «1С: Підприємство 8.3» розроблена російською компанією ПП «Фірмою 1С», що спеціалізується на розробці, підтримці та дистрибуції комп'ютерної програми і бази даних «1С». Зазначена фірма заснована в 1991 в Російській Федерації, яка має штат в кількості 1000 осіб. Засновником і директором фірми є Нуралієв Борис Георгійович. Програма «1С» була спочатку назвою власної пошукової програми, яка не більше ніж за 1 секунду допомагала знайти та отримати необхідну інформацію [1–3].

Мета створення системи «1С: Підприємство» – забезпечення швидкого доступу користувачів до тієї інформації, що необхідна їм відповідно до їхніх обов'язків. Зазначена програма призначена для ведення бухгалтерського, управлінського, фінансового обліку на українських підприємствах та управління всіма аспектами їх діяльності. Особливістю даної системи є те, що вона є універсальною, простою в експлуатації, має адекватну для свого ринку вартість та підходить для споживачів різного розміру бізнесу [2–4].

Найбільш розповсюдженою класифікацією системи «1С: Підприємство 8.3» є наступна класифікація стосовно типів підприємств: УТ (управління торгівлею), УТП (управління торговим підприємством, ЗУП (заробітна плата і управління персоналом), УНФ (управління невеликою фірмою) тощо.

Отже, система «1С: Підприємство 8.3» це хмарний сервіс, який має набір інструментів для організації роботи компанії. Система «1С: Підприємство 8.3» є однією з лідируючих програм з підготовки та подання фінансової, податкової та управлінської звітності на українському ринку [4, 5].

Система «1С: Підприємство 8.3» – це набір із декількох конфігурацій, що зібрані на одній панелі у вигляді дерева та дозволяє швидко знайти і відредагувати потрібний компонент.

Основними конфігураціями системи «1С: Підприємство 8.3» є:

– довідники, які містять однотипні набори даних, наприклад список номенклатури щодо сировини, матеріалів та товарів;

– реєстри відомостей, що зручно використовувати для зберігання даних та які згодом змінюються / оновлюються, наприклад курси валют, ціни на товари;

– реєстри накопичення використовуються для накопичення оперативної інформації по операціях підприємства, наприклад залишки товарів на складах, продажі товарів, інформація щодо взаєморозрахунків з контрагентами;

– план рахунків використовуються для розробки та налаштування плану рахунків підприємства, обліку бухгалтерських проводок;

– бізнес-процеси використовуються для структурування робочих процесів на підприємстві, постановці завдань для співробітників підприємства.

Можливості застосування операційної системи «1С: Підприємство 8.3» на підприємстві [4, 5]:

1. Система «1С: Підприємство 8.3» допомагає вести бухгалтерський облік, виробничий облік, фінансовий облік, складський облік, управляти взаємовідносинами з клієнтами.

2. Дозволяє зберігати та друкувати ділові документи у програмі за шаблонами: акти, договори, рахунки, довіреності, товарні накладні, тощо. А також дозволяє надсилати їх по email, в чаті або в посиланнях в sms.

3. Накопичує корисну інформацію про клієнтів, розділяє клієнтську базу на сегменти, реєструє взаємодії з ними, проводить масові розсилки.

4. Дозволяє управляти фінансовим станом підприємства за допомогою складання різного роду фінансових бюджетів, звітів, планів і контролю їх виконання.

5. Допомагає скласти квартальні та річні звіти, план продажів, розподілити план між співробітниками, стежити за навантаженням на менеджерів і аналізувати продажі.

Висновки. Отже, впровадження операційної системи «1С: Підприємство 8.3» на вітчизняних промислових підприємствах дуже актуально для умов України, оскільки саме ця система дозволяє налагодити в компанії злагоджену та ефективну роботу, автоматизувати введення фінансово-економічних даних, формування фінансових звітів, звітів продаж, тощо. Тому, розглядаючи сутність системи «1С: Підприємство 8.3» на мікрорівні, слід зазначити, що вона пов'язана з ефективним управлінням бізнес-процесів на підприємстві за допомогою налагодженого ділового спілкування між працівниками, автоматизованого управлінського, фінансового обліку, що в результаті надає змогу зменшити час при складанні звітності та збільшити інформативність отриманих фінансово-економічних даних підприємства.

Література

1. Харитонов С. А. Бухгалтерский и налоговый учет в «1С:Бухгалтерии 8» (редакция 3.0) : научное пособие. Изд. 5-е. М. : Издательство «1С-Публишинг», 2015. 735 с.

2. Шквір В. Д., Загородній А. Г., Височан О. С. Інформаційні системи і технології в обліку та аудиті : підручник. 3-є вид. Львів : Львівської політехніки, 2016. 400 с.

3. Использование прикладного решения «1С: Бухгалтерия для Украины». Редакция 1.2. М. : Фирма «1С», 2014. 471 с.

4. Кліменко О. В. Інформаційні системи і технології в обліку : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2008. 320 с.

5. Комп'ютерні технології в бухгалтерському обліку на прикладі програми «1С: Бухгалтерія 8.2» : навч. посіб. / В. М. Дякон та ін. Умань : Сочінський, 2012. 178 с.

Святенко Т. С., Остапенко Л. О., Онісіфорова В. Ю.
Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
м. Харків

СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ВИБОРУ

Актуальність дослідження. В сучасних умовах вітчизняні малі підприємства особливо потребують залучення будь-яких додаткових джерел фінансування. Таким джерелом для підприємств малого бізнесу може бути оптимізація податкового навантаження за рахунок обрання більш ефективної системи оподаткування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам роботи малих та середніх підприємств у вітчизняних умовах приділяла увагу в своїх роботах велика кількість дослідників [1–4], які присвятили свої роботи аналізу недоліків і переваг різних форм оподаткування результатів діяльності підприємств, а також проблемам адаптації вітчизняних систем оподаткування до європейських стандартів.

Мета статті: визначення ключових аспектів діяльності малого підприємства, які мають обґрунтовувати вибір ним певної системи оподаткування відповідно до чинного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Будь-яке підприємство прагне максимізації свого прибутку, в тому числі і за рахунок зменшення суми сплачуваних до бюджету податків. У підприємств, які за своїми обсягами діяльності можуть відноситися до малих, відповідно до законодавства України, існує вибір – вони можуть сплачувати податки як за загальною, так і за спрощеною системою.

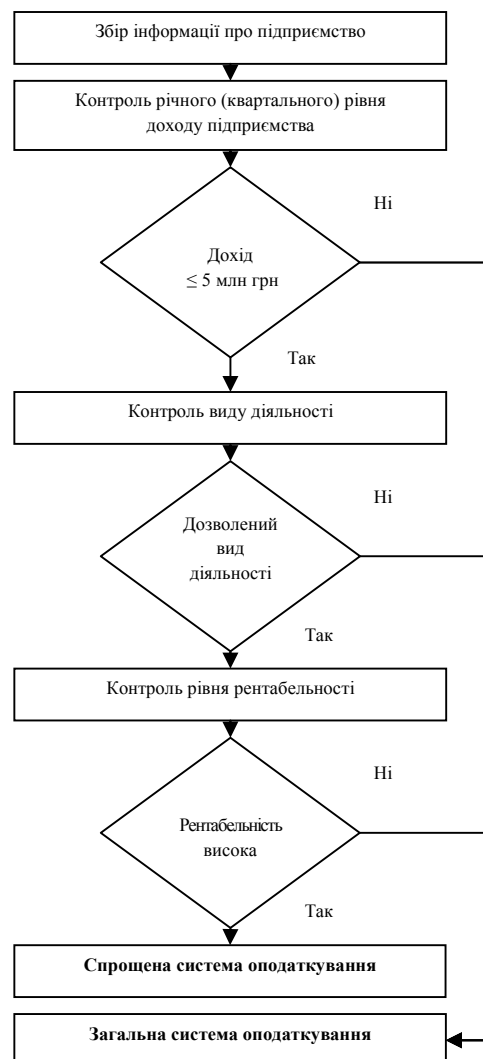

Рис. 1. Процедура вибору системи оподаткування підприємства

В діяльності підприємства існують певні особливості, які визначають те, яка саме форма оподаткування буде для підприємства більш вигідною [5]. Бо наразі не можна сказати, що спрощена система оподаткування безумовно є найбільш привабливою для малих підприємств. Все це обумовлює необхідність ґрунтовного підходу до проблеми вибору системи оподаткування. В загальному вигляді процес такого вибору та прийняття рішення відображено на рис. 1.

Отже, головними аспектами, на які малому підприємству слід звернути увагу при прийнятті рішення про вибір системи оподаткування, є наступні:

- аналіз обсягів квартального та річного доходу підприємства для визначення можливості використання спрощених систем оподаткування взагалі;
- аналіз виду діяльності підприємства, з метою визначення законності використання спрощеної системи оподаткування;
- аналіз рівня рентабельності, на основі якого слід робити вибір [4].

Висновки. Отже, навіть для підприємств малого бізнесу використання спрощеної системи оподаткування не завжди є найбільш вигідним, бо, як показує практика, така система оподаткування вигідна переважно у випадках, коли підприємство має високий рівень рентабельності.

Література

1. Кириченко О. А., Ваганів К. Г. Стратегія розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 1. С. 103–126.
2. Онісіфорова В. Ю., Сідельнікова В. К. Алгоритм та критерії вибору системи оподаткування малого підприємства в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 11/2. С. 25–27.
3. Онісіфорова В. Ю., Сідельнікова В. К. Спрощена система оподаткування: сучасний стан, переваги, недоліки та перспективи. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва* : зб. наук. пр. Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. Харків : Стиль-Издат, 2019. С. 158–166.
4. Юрій С. М. Податкова система України: становлення та розвиток. Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету. 2013. Ч II. С. 1–5.
5. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

5. Фінанси домогосподарств у забезпеченні інноваційного розвитку різних сфер економіки в умовах дії євроінтеграційних процесів

Мейш В. О., Мороз С. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ТА РОЛЬ ФІНАНСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ КРАЇНИ

Актуальність дослідження. Фінанси домогосподарств суттєво впливають на розвиток фінансової системи країни внаслідок найактивнішої участі членів домогосподарств у самих різних фінансових відносинах. Дослідження сучасного погляду на фінанси домогосподарств складає важливу частину фінансової науки у зв'язку з тим, що Україна вступила до принципово нового етапу свого розвитку, де фінансові відносини домогосподарства набувають великого значення в соціально-економічному розвитку суспільства. Дослідження фінансів домогосподарств, їх фінансових відносин та інтересів мають бути пріоритетними, оскільки зростання добробуту кожної окремої людини укріплює всю систему держави та зменшує негативні прояви, які притаманні кожній сфері, де взаємодіють різні економічні суб'єкти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Участь домогосподарств у фінансово-економічних відносинах спричинила виникнення необхідності дослідження місця і ролі даного суб'єкта у складі фінансової системи держави та була висвітлена в наукових публікаціях О. Глущенко, М. Тарасюк, Н. Героніної, В. Глухова, Т. Кізими, І. Санько, В. Суркіна, С. Юрія. Проте, враховуючи відносну новизну функціонування домогосподарств як учасників фінансових відносин, у сучасній науковій літературі існує широкий спектр різноманітних підходів щодо відокремлення фінансів домогосподарств у самостійну складову фінансової системи України, що потребує подальшого вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Основою домогосподарства є сім'я. Однак ці поняття не є синонімами. В економічному змісті під сім'єю розуміється група осіб, пов'язаних родинними відносинами і ведуть спільне господарство для сімейного споживання. Основним ознаками домогосподарства є наявність між людьми відносин, що виникають при організації спільного побуту, ведення домашнього господарства. При цьому, на відміну від сім'ї, для домашнього господарства родинні стосунки не обов'язкові, а члени домогосподарства діють з урахуванням загальногосподарських інтересів в питаннях життєдіяльності. Крім цього, домогосподарство може складатися з однієї особи, яка здійснює діяльність з самостійного ведення домашнього господарства. Таким чином, поняття домогосподарства засноване на побутовому рівні, в рамках якого окремі особи або група людей забезпечують себе всім необхідним для життя.

У ринковій системі господарювання роль сектору домашніх господарств зростає і все більшого значення набувають їх економічні функції [1, с. 56]:

- виконання домогосподарствами функції забезпечення споживчого попиту – необхідна умова дії ринкового механізму;
- забезпечення інвестицій в економіку шляхом прямого і непрямого (через фінансовий ринок) вкладення заощаджень;
- участь у формуванні доходів бюджетів всіх рівнів;
- розвиток виробничої діяльності всередині сектору домашніх господарств за допомогою створення некорпоративних ринкових підприємств;
- стратегічної функцією домашніх господарств в сучасному суспільстві стає розширене відтворення людського капіталу, забезпечення ринку праці, розвиток всіх галузей економіки і, перш за все, «економіки знань».

Домашні господарства як суб'єкти економічних відносин мають рівну з іншими економічними суб'єктами ступінь економічної свободи і відповідальності, що є визначальним фактором фінансової взаємодії домашніх господарств з усіма економічними агентами. В умовах ринку фінансові відносини зачіпають майнові відносини, тому вони виступають як відносини між різними власниками. У зв'язку з цим домогосподарства, виступаючи власниками доходів, можуть приймати будь-які господарські рішення щодо їх використання. Розподіляючи і витрачаючи грошовий дохід, домашні господарства можуть реалізовувати свої потреби, свою шкалу переваги, реалізуючи свої інтереси.

Фінанси домогосподарства – це економічні відносини щодо формування та використання грошових коштів з метою забезпечення матеріальних і соціальних умов життя членів господарства та їх відтворення [1, с. 51].

В сучасних умовах господарювання фінансів домогосподарств відводиться пріоритетна роль, оскільки вони є найважливішим елементом фінансової системи і індикатором стану суспільства. Їх залучення в оборот розглядається як обов'язкова умова подальшого розширення фінансового ринку, джерело інвестування для корпоративного сектору.

Фінансові ресурси домогосподарств постійно використовуються і знаходяться в русі, здійснюючи кругообіг. Основними стадіями кругообігу є доходи і витрати. Доходи домогосподарств включають власні (заробітна плата, дохід від підприємницької діяльності, дохід від підсобного господарства), залучені кошти (кредити), кошти, що надходять в порядку перерозподілу національного доходу (допомоги, пенсії, бюджетні позички).

Якщо в домогосподарстві відбувається не тільки споживання, але і виробництво, то воно можуть розглядатися як підприємство.

На відміну від фінансів підприємств, де витрати структуруються на споживання і накопичення, витрати домашніх господарств поділяються на споживання, накопичення і заощадження. Грошові витрати спрямовуються на покупку товарів і послуг, обов'язкові платежі та збори, придбання нерухомості.

Заощадження включають частину доходу домогосподарств після сплати податків, які не витрачається на придбання споживчих товарів та послуг. В широкому сенсі слова до них відносяться виплати за борговими зобов'язанням.

Заощадження домогосподарств – важливий елемент стабільності національної економіки [2, с. 71]. Заощадження поділяються на грошові фонди (наприклад, страхової і резервний фонди), кошти, з яких населення буде направляти для подальшого споживання і інвестицій (кошти, які використовуються в якості джерел доходу). Страховий фонд або фонд самострахування служить для підтримки рівня поточного споживання в разі зниження доходів. Резервний фонд або фонд самозабезпечення пов'язаний з придбанням товарів тривалого використання, здійснення дорогого лікування і т.д. Доходи від інвестицій в акції та облігації та інші фінансові інструменти формують фонди накопичень домогосподарств. За формою фінансові ресурси домогосподарств можуть бути представлені у вигляді грошових коштів (фондів), нематеріальних активів (прав), зобов'язань (боргів).

У певному відношенні організацію фінансів домогосподарств можна зіставити з організацією фінансів підприємства. Тут також формуються грошові фонди цільового призначення та здійснюється їх цільове використання. Надлишки коштів, які утворюються у домогосподарств в сприятливі роки, можуть бути спрямовані на конкретні «інвестиції» з подальшим їх перерозподілом в менш сприятливі роки. Основою організації фінансів домогосподарств є процеси розподілу доходів на фонди споживання, накопичення і податкові відрахування і самострахування.

Домашнє господарство в умовах ринкової економіки є самостійно господарюючим суб'єктом, тобто повністю залежить від результатів власної діяльності.

Більшість дослідників виділяють розподільну і контрольну функцію фінансів домогосподарств [3, с. 101].

Розподільна функція забезпечує кожного члена домогосподарства необхідними фінансовими ресурсами в формі грошових фондів спеціального цільового призначення. Об'єктом розподілу є наявний дохід домашнього господарства, то є та частина сукупного доходу, яка залишилася в його розпорядженні після виплати обов'язкових платежів.

Контроль за рухом фінансових ресурсів здійснюється у всіх сферах фінансових відносин домогосподарств. Інструментом контролю над фінансами домогосподарств є бюджет, який дозволяє контролювати доходи і витрати домогосподарства, оцінити результати господарської та інвестиційної діяльності [4, с. 13].

Характеризуючи сферу фінансових відносин, необхідно зазначити, що з аналогією з корпоративними фінансами зовнішні грошові відносини домашніх господарств виникають при взаємодії з фінансовою системою держави, підприємствами, фінансовим ринком, іншими домашніми господарствами. Основою для даної сфери фінансових відносин виступають закони відтворення в цілому.

Внутрішні фінансові відносини домашніх господарств виникають при розподілі фінансових ресурсів до фондів, що мають різне цільове призначення. Для цієї сфери регулюючу роль відіграють специфічні закономірності розвитку людського капіталу. Крім того, в рамках можливостей бюджету здійснюється підтримка непрацюючих і соціально незахищених членів домогосподарства, визначається для них рівень добробуту, гарантується їм прожитковий мінімум. Тим самим визначається соціальна функція фінансів.

Перехід української економіки до моделі інвестиційного зростання неможливий без адекватного прискореного розвитку фінансової системи, в тому числі сектору фінансів домогосподарств. Безліч чинників або гальмують, або сприяють процесам нарощування фінансових активів домогосподарств, формування їх Підсумовуючи сказане, можна зробити

Висновки. Домогосподарства у фінансовій сфері виконують насамперед функцію розпорядження фінансовими ресурсами, які їм фактично належать. Фінанси домашніх господарств відіграють значну роль в суспільному відтворенні, головна суть якого полягає в забезпеченні безперервного процесу відновлення робочої сили фінансовими ресурсами, і створенні засад для інвестиційного розвитку національної економіки. Попри певні проблеми, що існують в сучасних економічних реаліях та погляди окремих вчених-науковців щодо нераціональності виокремлення фінансів домогосподарств в окрему сферу фінансової системи держави, вважаємо, що згодом фінанси домогосподарств можуть зайняти вагоме місце в її структурі та здійснюватимуть активний вплив на розвиток вітчизняної економіки. На наш погляд, позитивні зрушення та динамічний розвиток у сфері фінансів домогосподарств стануть можливими за умови надання достатньої та належної уваги з боку держави інтересам, потребам і проблемам людини як найвищої цінності в суспільстві.

Література

1. Фінанси : підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. Київ : Знання, 2008. 611 с.
2. Опарін В. М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) : монографія. Київ : КНЕУ, 2005. 240 с.
3. Нагайчук Н. Г. Уточнення змісту поняття «фінанси домогосподарств» у розрізі навчальної дисципліни «фінанси». *Фінансовий простір*. 2018. № 2 (14). С/ 100–105.
4. Тарасюк, М. В. Роль та особливості функціонування фінансів домогосподарств у ринковій економіці. *Інноваційна економіка*. 2019. № 9. С. 11–16.

6. Загальні проблеми інноваційного розвитку економіки в умовах євроінтеграції

Бочуля Н. В., Мейш А. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА – СИСТЕМНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ, СУСПІЛЬСТВА, ДЕРЖАВИ

Актуальність дослідження. Проблему забезпечення національної безпеки не можна віднести до новітніх. Але й до нині вона залишається не розв'язаною. Особливої актуальності національна безпека набуває в умовах світової економічної кризи, яка не обійшла й Україну.

Національна безпека відноситься до пріоритетних цілей Української держави і є одним з основних факторів безпечного суспільного розвитку. Не зважаючи на розмаїття наукової літератури, присвяченої як проблемам національної безпеки, так і групам інтересів, слід звернути увагу на відсутність комплексного дослідження ролі та місця організованих груп інтересів у системі національної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти забезпечення національної безпеки розглядалися у дослідженнях, які проводили К. О. Біла, В. Т. Білоус, П. П. Круть, М. Б. Левицька, Ю. Є. Максименко, В. В. Медведчук, М. І. Мельник, Н. Р. Нижник, Г. О. Пономаренко, Г. П. Ситник, З. Д. Чуйко та ін.

Вагомий вплив на формування поглядів автора на адміністративно-правову природу національної безпеки здійснив доробок таких вчених, як О. Ф. Андрійко, І. Л. Бородін, А. С. Васильєв, З. С. Гладун, Є. В. Курінний, Д. М. Лук'янець, В. М. Марчук, О. І. Остапенко, І. М. Пахомов, В. Ф. Сіренко, І. А. Тимченко, В. В. Цветков, В. О. Шамрай та ін. Проте зазначені дослідження та наукові праці стосувалися лише окремих напрямків у сфері забезпечення національної безпеки. Між тим саме проблема адміністративно-правової природи національної безпеки залишається практично не дослідженою, особливо стосовно обґрунтування теоретичних засад і напрямів підвищення ефективності її адміністративно-правового регулювання, що підтверджується результатами дослідження.

Мета статті. Національна безпека відноситься до числа пріоритетних цілей України і є одним з основних факторів її стабільного розвитку. Забезпечення національної безпеки являє собою важливу частину політики держави й пов'язане з формуванням громадянського суспільства. В умовах нових викликів і загроз українському суспільству та державі їх основним спільним завданням є об'єднання зусиль, поглиблення діалогу й співробітництва у формуванні політики національної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Загальна теорія національної безпеки особливе місце відводить системі забезпечення національної безпеки. В сучасних умовах для України це абсолютно виправдано і небезпідставно, адже виникнення загроз, пов'язаних, наприклад, із геополітичними змінами або тиском збоку потужних іноземних держав вимагає негайного реагування. Забезпечення національних інтересів – ось чого має прагнути і відстоювати наша держава. Усвідомлення того, що у кожній державі власні національні інтереси – ключ до успішного ведення політики, реформування законодавства та визначення пріоритетів.

Безпека є головною умовою суспільного життя та першою функцією державності. Неспроможність втілити й гарантувати цю базову соціальну цінність призводить до неминучого занепаду суспільств та держав. Економічний добробут і правління законів є важливими умовами комфортного соціального співіснування людей, однак доцільним та виправданим це існування робить захищеність від фундаментальних загроз.

Національна безпека гарантується шляхом визначення та подальшої нейтралізації загроз державності, суспільному ладу й політичному устрою, національній ідентичності. Небезпеку формує все, що руйнує державну незалежність, породжує нестабільність та спалахи насильства, розмиває

й нищить усталені та ідентифікуючі уявлення національної політичної спільноти про себе і світ. Держава керує загрозами: частину з них усуває; частину «заморожує»; решту – терпить і сприймає як виклики своєї історичної долі, що цю державу політично гартують, вказуючи їй місце в історії.

Проблеми національної безпеки належать до найважливіших, найскладніших багатоаспектних та інтегральних явищ суспільного і політичного життя. Розв'язання проблеми забезпечення національної безпеки є ключовим завданням теорії та практики державного управління. Ця проблема набуває особливої актуальності на сучасному досить суперечливому і складному етапі державного будівництва України.

Національна безпека – це категорія, яка характеризує ступінь захищеності життєво важливих інтересів, прав та свобод особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз або ступінь відсутності загроз правам і свободам людини, базовим інтересам і цінностям суспільства та держави.

У процесі досліджень сформувалися два принципових підходи щодо з'ясування сутності національної безпеки. За першим вона розглядається (ідентифікується) в контексті національних інтересів а за другим – у контексті базисних цінностей суспільства. Але в межах обох підходів виникає ключова проблема – необхідність визначення множини національних інтересів або національних цінностей.

Національна безпека – системна характеристика розвитку людини, суспільства, держави. Сьогодні фахівці сходяться на тому, що національна безпека – досить складне соціально-політичного явище, яке відображає наслідки багатогранної життєдіяльності, накопичений історичний досвід, уподобання і культуру кожної людини (індивіда), суспільства, держави, земної цивілізації загалом. Найбільш поширеною, як уже зазначалося, є думка, що «національна безпека» є поняттям, яке характеризує ступінь (міру, рівень) захищеності життєво важливих інтересів, прав та свобод особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз або ступінь відсутності загроз правам і свободам людини, базовим інтересам і цінностям суспільства та держави[5].

Основними документами, які регулюють питання національної безпеки в Україні є Указ Президента України № 105/2007 «Про Стратегію національної безпеки України» та закон України «Про основи національної безпеки України». Враховуючи час прийняття цих документів, динаміку світових змін, можемо вважати їх дещо застарілими та функціонально непридатними [1]. Ґрунтовний аналіз проблеми забезпечення національної безпеки потребує подальшої диференціації національної безпеки за сферами життєдіяльності суспільства і держави, в яких органам державної влади необхідно розробляти та вживати комплекс заходів щодо захисту національних інтересів.

Аналіз проблемних питань щодо забезпечення національної безпеки за сферами життєдіяльності суспільства та держави займає чільне місце в багатьох роботах. Зокрема, розрізняють: державну, економічну, енергетичну, політичну, інформаційну, екологічну, воєнну безпеку. Водночас деякі дослідники складові національної безпеки називають не сферами, а видами національної безпеки. Але, в цьому разі це не є суттєвим. Поділ національної безпеки на види, сфери чи якісь інші складові є досить умовним. Це спричинене недостатнім науковим обґрунтуванням меж, які окреслюють ту чи іншу сферу (вид, складову тощо). Незважаючи на це сфери національної безпеки часто отримують відповідну назву в керівних документах з питань забезпечення національної безпеки (концепціях, стратегіях тощо) [2].

Серед складників національної безпеки держави особливе місце посідає економічна безпека, оскільки лише забезпечення економічного зростання дасть змогу успішно вирішити комплекс проблем суспільного розвитку в Україні. Необхідність усебічного дослідження проблем економічної безпеки держави не лише зумовлюється потребою подальших теоретичних розробок, що враховують національні особливості у цій сфері, а є практичним завданням державного управління. Економічну безпеку можна визначити як загальнонаціональний комплекс заходів, спрямованих на постійний і стабільний розвиток економіки держави, що включає механізм протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам.

Таким чином, економічній безпеці притаманний інтегральний характер, оскільки вона є результатом спільних зусиль усього народу, і це проявляється через дії всіх гілок влади на всіх рівнях (від центрального до місцевого), наявних у державі сил і засобів, об'єднань громадян і окремих осіб.

У широкому розумінні національна безпека України – це спосіб самозбереження українського народу, який досяг рівня організації у формі незалежної держави. Цей спосіб уможливило його

вільне існування і саморозвиток, надійний захист від зовнішніх та внутрішніх загроз. Національну безпеку України можна визначити як систему державно-правових і суспільних гарантій стабільності життєдіяльності та розвитку українського народу загалом та кожного громадянина зокрема, захист їхніх базових цінностей і законних інтересів, джерел духовного та матеріального розвитку від можливих реальних і потенційних, внутрішніх та зовнішніх загроз.

Визначення і коригування базових національних інтересів суспільства є функцією державних органів влади, політичних організацій. Чітке її здійснення має велике значення для забезпечення національної безпеки. Остання сама по собі є важливим національним інтересом.

Проблема у сфері національної безпеки України виникає у разі загрози її національним інтересам. Діяльність із забезпечення національної безпеки спрямовується на усунення загрози українському народу та його національним інтересам. Під загрозами національній безпеці України треба розуміти потенційно і реально небезпечні процеси та дії (природні й соціальні), здатні зашкодити національним цінностям або унеможливити реалізацію життєво важливих національних інтересів [6].

Висновки. Визначальними чинниками, що впливають на стан національної безпеки України, є внутрішньополітична обстановка, зовнішньополітичний курс та ефективність державної політики в секторі безпеки. З огляду на аналіз чинників розвитку міжнародної обстановки та наявних зовнішніх і внутрішніх політичних проблем, виникає нагальна потреба сформувавши ефективну систему захисту національних інтересів держави, здатну адекватно реагувати на сучасні загрози й виклики.

Враховуючи викладене, слід відмітити, що на сучасному етапі становлення державності є доцільним, щоб реальна та ефективна політика у сфері забезпечення національної безпеки будувалась на основі чіткого урахування суттєвих факторів, які на неї впливають, знання їх основних характеристик, пріоритетів і граничних значень.

Кожний з цих факторів впливає на стан національної безпеки по-своєму, що потребує їх системного та комплексного врахування у процесі розвитку нашої держави, державного устрою у нашій країні, та безпосереднього усунення проблем та прогалин у забезпеченні національної безпеки за умов тенденцій загального світового розвитку та власне глобалізації.

Література

1. Закон України «Про основи національної безпеки України». URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>.
2. Закон України «Про розвідувальні органи України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>
3. Горбуліни В. П. Визначення цілей формування державної політики національної безпеки України. *Стратегічна панорама*. 2006. № 13. С. 13–26.
4. Дзьобань О. П. Національна безпека України: концептуальні засади та світоглядний сенс / О. П. Дзьобань. Харків : Майдан, 2007. 283 с.
5. Пасічний Р. Національна безпека України в епоху глобалізації. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2012. Вип. 24. С. 108–112.
6. Стратегія розвитку України – 2020 / Офіційний вебпортал Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua>

**Возовик І. А., Кудрик Н. В., Приступа Л. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький**

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Актуальність дослідження. Страхування є одним з сучасних механізмів забезпечення фінансової стабільності діяльності економічних суб'єктів, що постійно розвивається та вдосконалюється у

відповідності до потреб споживачів та умов функціонування конкурентного середовища. Загальними домінуючими тенденціями розвитку світових та національних фінансових ринків є інтернаціоналізація та глобалізація, що характеризуються прискоренням концентрації страхового капіталу, зменшенням кількості страховиків та перестраховиків, активним процесом злиття страхових компаній різних країн. Водночас трансформаційні процеси, притаманні наразі страховому ринку України, орієнтовані на подальшу інтеграцію у європейський економічний простір, обумовлюють необхідність подолання низки стримуючих факторів розвитку.

Метою статті є дослідження сучасних тенденцій та проблем забезпечення стабільної діяльності страхових компаній України в умовах посилення євроінтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку страхового ринку України та ключових його галузей є постійним предметом досліджень вітчизняних вчених-економістів, серед яких Н. М. Внукова, О. М. Залетов, А. М. Єрмошенко, В. Д. Базилевич, О. Д. Заруба, С. С. Осадець, О. Ф. Фурман та ін. Зважаючи на те, що стабільність діяльності є ключовим пріоритетом ведення страхового бізнесу та сприйняття страховика клієнтами, подальших досліджень потребують питання даної проблематики із урахуванням напрацьованого міжнародного досвіду та особливостей динамічних перетворень вітчизняного бізнес-простору.

Виклад основного матеріалу. Традиційно основними критеріями забезпечення стабільної діяльності страховиків є [1, с. 571]: достатність власного капіталу, врівноважена тарифна політика, збалансованість страхового портфеля, наявність безпечної програми перестраховування, адекватні методи формування страхових резервів, оптимальна інвестиційна політика, оптимальний рівень рентабельності та високий рівень платоспроможності. Інформація про стабільність та надійність фінансової установи необхідна клієнтам і партнерам страховика, власникам і потенційним інвесторам, а також державі, що регулює страховий ринок.

Ключова роль у стабілізації страхової діяльності належить оптимізації страхового портфеля і використанні можливостей регулювання ринку за допомогою правильно складеного страхового договору і умов його виконання. При цьому фінансова стійкість залежить, перш за все, від розміру і складу страхового портфеля та пов'язаною з цим можливістю територіальної розкладки збитків і визначення рівнів страхових тарифів. Це обумовлює і більш високі тарифи в малих страхових компаніях і змушує їх шукати відповідні ринкові ніші на страховому ринку, тобто займатися тими видами страхування, де менша конкуренція і виключені значні ризики.

Іншим напрямом роботи по зміцненню фінансової стійкості різних страхових компаній є оптимізація та конкретика ділового і правового змісту договору страхування. Наприклад, страховик може обумовити страхувальнику певні вимоги, спрямовані на зменшення ризику [2, с. 101]. Досвід зарубіжних країн показує, що диференціація ризиків забезпечує більш стабільну ринкову позицію страховика за рахунок комбінування ризиків і стимулювання страхувальників до укладання комплексних договорів за рахунок певного зниження тарифів. Відповідно, при цьому тариф може бути нижчим, ніж при укладанні декількох договорів по окремим видам ризиків. Крім того, економічний ефект у даному разі також полягає і у економії витрат на ведення справи.

Разом з тим зарубіжний досвід підтверджує, що реальну можливість зменшення ціни на страхові послуги дає участь страховика в комерційній діяльності, яка базується на характері обігу коштів у процесі страхової діяльності, оскільки від моменту надходження платежів страховиків на рахунок страховика до їх виплати як страхового відшкодування проходить певний час, який визначається строком дії договору. Крім того, страховик формує резервні фонди, кошти яких довгий час можуть не використовуватися. Це дає можливість страховику брати участь не тільки в комерційних операціях, а й у прямому інвестуванні, враховуючи при цьому мобільність наявних у нього коштів і кон'юнктури ринку.

Вибір напрямів для інвестування вітчизняними страховиками дещо відрізняється від підходу іноземних страхових компаній. Зокрема, у світовій практиці активи інституційних інвесторів лише на 4–7 % формуються за рахунок банківських інструментів, тоді як основна частина коштів інвестується в акції (близько 60 %) та боргові цінні папери (близько 25 %). Така ситуація зумовлюється низькою доходністю банківських депозитів у розвинутих ринкових країнах та високою доходністю

інструментів фондового ринку. Водночас в Україні банківські депозити залишаються традиційно популярним напрямом здійснення інвестицій, адже порівняно з іншими інструментами фінансового ринку вони дають досить високий гарантований дохід. Крім того, робота з банками щодо розміщення коштів на депозитних рахунках характеризується низькими витратами. Активна робота з цінними паперами, передусім акціями, потребує наявності в штаті страхової компанії спеціалістів з управління цінними паперами. Зазначена особливість роботи з фінансовими інструментами, а також той факт, що з розвитком вітчизняної банківської системи рівень доходності банківських депозитів знижуватиметься, підвищують важливість співпраці страхових компаній з компаніями з управління активів [3, с. 856].

В ракурсі стабільності фінансового забезпечення діяльності страхових компаній базовим концептом є фінансова стійкість, яку можна розглядати як «здатність швидко адаптуватися до змін в оточуючому середовищі, зберігаючи з деяким ступенем ймовірності стійкість свого фінансового стану у довгостроковому періоді навіть під дією негативних чинників, що виявляється у виконанні всіх взятих на себе страхових зобов'язань перед усіма суб'єктами ринку» [4, с. 23]. Забезпечення фінансової стійкості страховика є складним процесом, пов'язаним з постійним контролем всіх сфер його діяльності і своєчасною реакцією його менеджменту на зміну внутрішнього і зовнішнього середовища. Збільшенню отриманого прибутку та підвищенню фінансової стійкості сприяє також впровадження інноваційних послуг та новітніх технологій. Розвиваючи інноваційну діяльність в усіх напрямках функціонування, страхова компанія має можливість впродовж тривалого періоду часу отримувати надприбутки та нарощувати фінансові ресурси для впровадження нових послуг і новітніх технологій.

У розвинутих країнах велика увага приділяється страховому маркетингу, який включає: вивчення ринку з метою визначення страхових потреб; формування на основі останніх страхових послуг; визначення ціни на страхову послугу (страхового тарифу) по кожному виду страхування та способи її виплати; роз'яснювальну роботу по діючих договорах і видах страхування; рекламу нових послуг, вибір конкретних страхувальників та організацію їх обслуговування. Маркетинг розглядається як один з методів комерційної діяльності страхових компаній і дослідження ринку страхових послуг. Служби маркетингу створюються перш за все для гнучкого пристосування діяльності страхових компаній до змін економічної ситуації та кон'юнктури ринку. Разом з іншими службами відділи маркетингу створюють єдиний механізм управління процесами, спрямованими на задоволення попиту страхового ринку і отримання прибутку від страхових операцій.

Одним із найбільш актуальних в сучасних умовах функціонування ринкової економіки критерієм забезпечення стабільної діяльності страховика є здійснення кризис-менеджменту. Управлінські підрозділи страховика повинні досліджувати причини і наслідки попередніх негативних явищ в економіці, формуючи на основі обробленої інформації коротко- й довгострокові стратегії антикризових заходів. За рахунок такої політики можна запровадити комплекс дієвих превентивних заходів ще на ранніх стадіях дестабілізації як страхового, так і інших суміжних ринків фінансових послуг (фондового ринку, валютного ринку, ринку нерухомості, банківського ринку), що в результаті дасть змогу страховику вийти з кризи не тільки швидкими темпами, але й з мінімальними втратами [5].

Висновки. Проведене аналітичне дослідження свідчить, що процес розвитку українського страхового ринку об'єктивно супроводжується проблемами, які на різних етапах були характерні для провідних страхових ринків зарубіжних країн. Безпосередньо негативний вплив на забезпечення стабільної діяльності страхових компаній України чинять недостатній фінансовий потенціал українських страховиків, низька технологічність здійснення страхових операцій та недосконалість конкурентного середовища. Тому, подальший ефективний розвиток страхового сектору в Україні, безумовно потребує застосування напрацьованих міжнародною практикою моделей, механізмів та технологій, їх адаптацію до вітчизняного бізнес-середовища, гармонізацію державного регулювання у страховому секторі у відповідності до євроінтеграційного вектору розвитку.

Література

1. Городніченко Ю. В. Тенденції та перспективи розвитку страхового ринку України. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 569–573. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/98.pdf (дата звернення: 04.11.2020).

2. Дегтяр А., Соболев Р. Напрями розвитку та ефективного регулювання страхового ринку України. *Світ фінансів*. 2016. Вип. 4(57). С. 98–102. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2010-1/doc/3/01.pdf> (дата звернення: 04.11.2020).

3. Рудь І. Аналіз страхового ринку України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 10. С. 856–859. URL: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/178.pdf> (дата звернення: 04.11.2020).

4. Потій В. З., Журавльова О. Є. Економічна сутність фінансової стійкості страхових компаній та особливості її визначення. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2011. № 4. С. 20–23.

5. Сташкевич Н. М. Застосування фінансових важелів в підвищенні фінансової стійкості страховиків URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2377/> (дата звернення: 04.11.2020).

Дичок Х. Г., Мантур-Чубата О. С.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ЗНАЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО ІМІДЖУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність дослідження. У найзагальнішому вигляді головна мета створення ефективного корпоративного іміджу полягає в тому, щоб з його допомогою впливати на думки й оцінки людей - клієнтів, споживачів, покупців, а також конкурентів і партнерів. На сьогоднішній день імідж є найбільш досліджуваним явищем в сфері публік рілейшнз. Цій темі присвячена велика кількість робіт, але від цього вона не втрачає своєї актуальності. А навпаки, підкреслює її значуще місце в свідомості людей, яких безпосередньо чи опосередковано стосується сфера публік рілейшнз.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою, що стосується корпоративного іміджу, його створення та функціонування займалися такі вітчизняні та закордонні вчені як Г. Почепцов, А. Ульяновський, С. Афанасьєв, В. Зазикін, Ф. Шарков та ін.

Мета статті: дослідити значення корпоративного іміджу в діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу. Імідж є результатом комунікативної цілеспрямованої свідомої роботи підприємства. Управління іміджем можна назвати запланованим спрямованим наданням інформації з прогнозованим реагуванням цільової аудиторії на цю інформацію. Зазвичай надання такої інформації повністю кероване. Цей процес можна назвати специфічним виробництвом і поданням інформації з заздалегідь очікуваним результатом її впливу.

Невід’ємним атрибутом будь-якої системи є її структура. Не є винятком і корпоративний імідж. В системі корпоративного іміджу російський науковець Ф. І. Шарков виділяє такі компоненти [5]:

– імідж товару (послуги). Імідж товару являє собою уявлення людей про унікальні характеристики, якими, на їх думку, володіє товар;

– імідж споживачів товару. Для товарів широкого вжитку імідж споживачів включає уявлення про стиль життя, соціальний статус та характер споживачів;

– внутрішній імідж організації. Під внутрішнім іміджем організації Ф.І. Шарков розуміє уявлення про нього людей, зайнятих в цій організації. Персонал розглядається тут не тільки як фактор конкурентоспроможності організації, одна з ключових груп суспільності, але й як важливе джерело інформації про організацію для зовнішніх аудиторій. Основними детермінантами внутрішнього іміджу виступають культура організації та соціально-психологічний клімат в колективі;

– візуальний імідж організації – уявлення про організацію, субстратом яких є зорові відчуття, що фіксують інформацію про інтер’єр офісу, торгових і демонстраційних залів, фірмову символіку організації;

– соціальний імідж організації – уявлення широкої громадськості про соціальні цілі і ролі організації в економічному, соціальному і культурному житті суспільства;

– бізнес-імідж організації – уявлення про організацію як суб’єкта ділової активності. В якості складових бізнес-іміджу організації виступає ділова репутація, обсяг продажів, відносна частка ринку, інноваційність технології, різноманітність товарів, гнучкість цінової політики.

Дещо ширше імідж класифікує А. Ульяновський. Його класифікація базується на традиціях петербурзької наукової школи і поділяє імідж за наступними критеріями [4]:

- ступенем проєктивності;
- об'єктом;
- охопленням;
- відповідності суті – стрижневої ідентичності об'єкта.

Інколи вважають, що про імідж фірми не варто піклуватися, що він створюється сам собою, і до того ж його значення важко обчислити і тим більше виразити в цифрах. Але, насправді, імідж організації так само важливий, як і її виробничі та економічні показники, хоча він й не фігурує в обліково-фінансовій документації. Якщо організація має недостатньо хорошу репутацію, її продукція не буде сприйматись ринком. Не тільки закордонний, але вже і наш діловий вітчизняний досвід, свідчать про необхідність турботи про підвищення престижу фірми, створення їй відповідного образу з боку громадськості, управління його сприйняттям.

Вкрай важливо пам'ятати, що імідж організації існує завжди, незалежно від того, чи прикладають до його формування певні зусилля, чи ж він формується стихійно. Тож вибір стоїть не між тим, чи «мати імідж» чи «не мати іміджу», а між тим, чи «керувати своїм іміджем» чи «дозволити іміджу складатися випадково і керувати вашою репутацією». Зрозуміло, що немає жодних гарантій, що стихійно сформований імідж буде сприятливим, а витрати на коректування несприятливого іміджу зрештою можуть виявитися значно вищими, ніж своєчасні інвестиції. Імідж організації має відносну стабільність. Потрібен тривалий час і великі зусилля, щоб змінити уявлення людей, адже людина завжди йде шляхом досягнення максимальної внутрішньої узгодженості [4, с. 95].

Імідж певної компанії, її образ, формується не тільки силою людей, які працюють в цій сфері, а саме маркетологів та рекламистів. Зазвичай багато залежить від того, наскільки якісну продукцію пропонує організація, її актуальність, відношення до споживача та його оцінка. Це має не менше значення, ніж реклама, акції та інше. Гарний імідж повинен бути цільовим, гарно продуманим, індивідуальним. При створенні іміджу фірми потрібно звертати увагу на те, чим займається фірма (на даному етапі, та перспективи в майбутньому), та якими характеристиками відрізняються товари даного виробництва, від інших на ринку. Створення образу фірми краще довірити професіоналу своєї справи, адже заощадження на цьому може призвести до негативних наслідків. Лише певна частина іміджу є часткою фірми – у вигляді певних атрибутів, інше належить споживачу та організовується засобами PR [1, с. 49].

Важливим для розуміння сутності корпоративного іміджу є питання про його структуру, тим більше що в ряді досліджень вдосконалення іміджу розглядається як проблема створення його оптимальної структури. Запропоновані рядом авторів моделі корпоративного іміджу відображають скоріше не структуру даного явища, а його зміст, тобто впорядковану сукупність елементів і процесів, що складають об'єкт сприйняття.

Структура іміджу, яка виступає як єдність сталих зв'язків між його елементами, відповідає структурі соціальної психіки, а точніше – буденної свідомості, в полі якого і формується імідж [1]. Буденна свідомість – це сукупність уявлень, знань, установок і стереотипів, які ґрунтуються на безпосередньому повсякденному досвіді людей і домінуючих в соціальній спільності, до якої вони належать.

Виділяють різні складові структури іміджу, наприклад:

1. Візуальний імідж: цілеспрямований вплив на зорові відчуття, що фіксують інформацію про дизайн, фірмової символіки та інших носіях графічної інформації (реклама).
2. Соціальний імідж: впровадження з свідомість цільових груп уявлень про соціальні цілі і ролі організації в економічному, соціальному та культурному житті суспільства.
3. Бізнес-імідж: формування уявлень про суб'єкта ділової активності (ділова репутація, обсяг продажів, відносна частка ринку, інноваційність технологій, різноманітність товарів, гнучкість цінової політики т. д.), бізнес-імідж організації володіє відносною стабільністю.

Кожен елемент структури іміджу, що впливає на уявлення людей протягом тривалого часового відрізка повинен бути заповнений самою організацією: відсутній елемент, в силу певних

стереотипів, масову свідомість заповнює самостійно, створюючи тим самим бар'єр важко здолати існуючої установки при подальшому впровадженні інформації. Особливе значення імідж має для великих і добре відомих структур, що існують в центрі уваги ЗМІ, на очах громадськості. Корекція іміджу подібних структур ведеться постійно, за допомогою впливів на громадську думку для забезпечення сприятливого поведінки громадськості щодо організації [5].

Висновки. На сьогоднішній день мало просто бути, потрібно бути найкращим, щоб стати і якомога довше затриматись прибутковою компанією та не затонути в бурхливому вирі ринкових відносин. Адже з швидким розвитком суспільства, швидким темпом росте і кількість товарів та послуг. Стає набагато важче виділитись з маси та затриматись в полі зору громадськості. Бути цікавою їй. Тут і з'являється потреба в нових засобах впливу на свідомість. Одним із таких і став імідж. Слід пам'ятати, що добре продуманий, та досконало реалізований план по формуванню іміджу компанії, в результаті на 100% виправдовує кожен вкладений в нього грошову одиницю

Література

1. Джи Б. Имидж фирмы. Планирование, формирование, продвижение / Б. Джи. СПб. : Питер, 2009. 224 с.
2. Корпоративний імідж. URL: <https://ua-referat.com>
3. Роль медіа-рілейшнз у формуванні корпоративного іміджу ТОВ «Т-Стиль». URL: <https://naub.oa.edu.ua/2013/rol-media-rilejshnz-u-formuvanni-korporativnoho-imidzhu-tov-t-ctyl/>
4. Фалович В. А. Економічні, соціальні та психологічні аспекти сучасних маркетингових технологій : монографія. Тернопіль: 2019. 91–108 с.
5. Формування іміджу підприємства та його значення URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/12790/1/APPRMU2019_P049.pdf

Іванченко А. В., Хачатрян В. В.

Вінницький торговельно-економічний інститут

**Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця**

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Актуальність дослідження. В умовах глобальної економіки і ролі державного регулювання формується суттєва залежність внутрішнього виробництва і національних ринків від світового ринку, який в значній мірі починають визначати об'єкти і структуру національного виробництва і збуту. Консолідація таких ринків в світовій економіці супроводжуються перетворенням конкуренції в міжнародний процес. При цьому в кінцевому результаті інтерференції міжнародної конкуренції на національну напруженість останньої зростає, спостерігається уніфікація методів і її форм на національному рівні.

Виклад основного матеріалу. Виділяються фактори, які вказують певний вплив на інтенсивність конкуренції, серед них: ємкість ринку, його можливий потенціал, бар'єри входу (державні регулювання, необхідні інвестиції, конкурентні позиції основних виробників і структури галузі в цілому, ступінь залучення їх в дану галузь, однорідність ринку, диверсифікація, допустиме впровадження технологічних інновацій), вид товару, легкість доступу до ринку.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження теоретичних основ та практичного застосування теорії конкурентоспроможності знайшли своє відображення в працях закордонних учених: Арнаут І., Беленький П., Погрішук Б. та ін.

Мета статті: дослідження аспектів конкурентоспроможності підприємства.

Виклад основного матеріалу. Дослідження та обґрунтування теоретичних аспектів щодо сутності конкурентоспроможності, а також вивчення факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, що здійснюють вплив на конкурентоспроможність підприємства в умовах ринкового середовища. Загальноприйнятим виділяють наступні форми конкуренції – конкуренцію підприємств і конкуренцію продуктів.

Споживачі в силу своїх індивідуальних потреб і особливостей можуть мати різні цінності показники конкурентоспроможності. Вибір цих показників є однією із найскладніших задач. Важливо не тільки участь споживчих властивостей, але й, по-перше, вибрати з них ті що визначають, по-друге, перевести і включити їх в показники конкурентоспроможності, доступні для оцінки споживачам.

Виділяють наступні вхідні бар'єри, які попереджають появу нових конкурентів: політика держави, яка не сприяє проникненню на ринок конкурентів (включаючи можливість встановлювати високі митні внески для іноземних компаній); диференціація продукції; потреба в значних капітальних вкладеннях; економне виробництво, яке дозволяє утримати витрати на низькому рівні, який недоступний для конкурентів; витрати переорієнтації, пов'язані зі зміною постачальників; необхідність створення нової мережі каналів розподілення.

У виробництві випуск масового товару все частіше замінюється концепцією lean production, що перекладається як «раціональне виробництво». Це реалізується при дотриманні таких принципів: командна робота, коли кожний із учасників знає свою роль і задачу у досягненні цілей компанії; постійний інтенсивний інформаційний обмін; ефективно і цільове використання всіх видів ресурсів і мінімізація втрат і відходів; неперервне вдосконалення своїх умінь співробітниками, внутрішніх відносин, виробничо-технологічних процесів і представлення товарів на ринку.

Експериментальні оцінки показують, в порівнянні з масовим виробництвом приблизно вдвічі скорочуються витрати на робочу силу, виробничої площі, потрібний об'єм інвестицій, час на розробку товару-новинки, технологічного виробництва, якщо орієнтуватись на описані принципи вище. Сучасний ринок ставить виробника в умови, коли йому потрібно враховувати дуже точні потреби покупців. Доступність інформації в запитах ринку обумовлює інформаційний характер методів обліку задоволення потреб. Кон'юнктура ринку дуже швидко змінюється, для того щоб зберегти стійке положення на ринку необхідно мати знання про процеси його змінення в динаміці, а вивчення ринку обумовлюється специфікою.

Враховуючи революційний розвиток ІТ і пов'язані з цими змінами швидкості доступу до необхідної споживачам інформації, уточнені ними в ході вибору вимог до товару і можливість швидкого переключення переваг, можна стверджувати, що в даних умовах реалізації товару співбесіднику при використанні простих і дешевих засобів просування не будуть сприяти виключенню конкурентів із цільового сегменту. Можливість репродукування товарів фактично усувають «винятковість», котра стоїть в списку основних конкурентів переваг товарів.

Висновки. Враховуючи нові тенденції світового розвитку, індустріально-технологічного розвитку країни приймають міри для регулювання процесів конкуренції. Тому проблема конкурентоспроможності в Україні і участь в її вирішенні держави мають більш виражений характер, ніж в індустріально-технологічних розвинених країнах.

Література

1. Арнаут І. П. Дослідження підходів щодо дефініції конкурентоспроможності підприємства. *Інноваційна економіка*. 2012. № 3. С. 111–114.
2. Беленький П. Ю. Дослідження проблем конкурентоспроможності. *Вісник НАН України*. 2007. № 5. С. 9–18.
3. Погріщук Б. В. Системоутворюючі чинники підвищення результативності процесів управління конкурентоспроможністю у сільському господарстві. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки*. 2012. Вип. 1 (4). Т. 3. С. 182–187.

**Коротя О. Ю., Водолазська О. А.
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
м. Дніпро**

ДІДЖИТАЛ-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК НОВІТНИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. Економічне зростання та розвиток технологій неодмінно пов'язані між собою, більше того, цифрові технології – це найсильніший драйвер зростання економіки. Сьогодні економічні умови сприяють інвестиціям у технології, бо ринки, які знаходяться у процесі розвитку, задля стимулювання економічного зростання мають збільшений попит на технологічні розробки, в той час як розвинені ринки шукають нові способи зниження витрат та стимулювання інновації.

Експерти вважають, що ХХІ ст. є ерою цифрової економіки світового масштабу. Баланс сил також коливається, скорочується цифрова дистанція між країнами, що розвиваються, та розвиненими економіками. Оскільки великі компанії, які знаходяться у країнах, що розвиваються, вкладають значні кошти у технології, часто обходячи своїх партнерів, які працюють на розвинених ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі економічного розвитку України особливої актуальності набуває прикладний аспект діджиталізації, тому й важливо проаналізувати останні дослідження та публікації з окресленої тематики. Проблеми становлення та розвитку діджитал-економіки висвітлюються в працях багатьох зарубіжних дослідників, а саме В. Айзексон, Б. Ларралде, А. Тоффлер, Х. Тоффлер, Р. Хаген, А. Швієнбахер, Т. Шольц [1-4]. До вивчення та розробки цієї теми долучилися також вітчизняні фахівці, наприклад Ю. М. Бажал, К. Ю. Кононова, Н. М. Краус. Проте динамічні зміни діджитал-економіки зумовлюють постійні суспільні трансформації, що змінює бачення діджиталізації.

Мета статті: обґрунтування сучасного бачення прикладних аспектів прояву діджиталізації суспільства, визначення набору інструментів діджиталізації діяльності вітчизняних суб'єктів бізнесу та некомерційних установ.

Виклад основного матеріалу. Діджиталізація економіки сприяє залученню нових інвестицій як у виробництво, так і у сферу робіт і послуг, що, на думку експертів, може забезпечити 5 % росту ВВП України до 2021 року. В усьому світі частка традиційної економіки зменшується, а цифрової – збільшується. За даними Всесвітнього економічного форуму, у 2015 році частка цифрової економіки у загальносвітовій економіці перевищила 20 % і продовжує стрімко зростати [5]. Цифрова економіка відкриває нові можливості для держави та громадян. Впровадження нових інформаційно-цифрових технологій сприятиме розбудові сильних державних інститутів, підготовці та прийняттю ефективних управлінських рішень, запровадженню електронного врядування та якісному наданню адміністративних послуг громадянам.

В Україні впровадження діджиталізації успішно йде у напрямках електронного е-бізнесу, е-комерції, ІТ (інформаційних технологій), ТКП (телекомунікаційних послуг), дещо відстає у безготівкових розрахунках. Засоби е-бізнесу передбачають використання ІТ на основі внутрішньофірмових і корпоративних інформаційних мереж, що впливає на зовнішні відносини між контрагентами, партнерами, внутрішню структуру компаній. Процес форсовано з появою Інтернет, оскільки створено підґрунтя розширення клієнтської бази, сфер безготівкового обігу, сучасних фінансових інструментів (платіжні картки, системи), нових ринків, пов'язаних мережевими системами і телекомунікаціями. Для державного сектору економіки е-бізнес може не містити комерційної складової, наприклад, при наданні адміністративних послуг чи послуг у сфері освіти, охорони здоров'я.

Як показує досвід розвинутих країн, діджитал-технології не лише здатні безпосередньо забезпечити економічне зростання, а й створюють самопідтримуючий синергетичний ефект за рахунок численних екстерналій, що поширюються на економічну, соціальну, технологічну, інтелектуальну й інфраструктурну складові розвитку. Наприклад, згідно з розрахунками експертів ЄС, у разі призупинення цифрової трансформації щороку втрачатиметься майже 600 млрд євро [7].

Стратегія єдиного ринку цифрових технологій ЄС побудована на трьох основних напрямках, а саме: створення передумов для кращого доступу для споживачів та бізнесу до цифрових товарів та послуг у Європі; створення інституціональних рамок, які б гарантували рівні умови для розвитку цифрових мереж та інноваційних послуг; заходи, спрямовані на максимізацію потенціалу зростання цифрової економіки у контексті забезпечення розвитку економіки та суспільства. Результати діяльності країн-членів ЄС у сфері цифрових розробок відстежуються за допомогою аналізу Індексу цифрової економіки та суспільства (the Digital Economy and Society Index – DESI) [6]. Цей композитний індекс узагальнює відповідні цифрові показники у Європі та відслідковує еволюцію цифрової конкурентоспроможності країн – членів ЄС.

Вітчизняний ринок ІТ має стати фундаментом розвитку інформаційного суспільства в Україні. Тому необхідним для України є прискорення впровадження ІТ в усі сфери суспільного життя і виробництва. Це дозволить підвищити їх конкурентоспроможність, ефективність, продуктивність у всіх сферах, рівень інформаційної безпеки; забезпечить перехід економіки до моделі науково-технічного та інноваційного розвитку; примножити частку наукомісткої продукції, що сприятиме збільшенню якості та доступності послуг, таких як освіта, наука, культура, охорона здоров'я; розширити доступ людини до національних та світових інформаційних електронних ресурсів; створити нові робочі місця, поліпшити умови праці та життя; збільшити впровадження нормативно-правових аспектів інформаційного розвиненого суспільства.

Висновки. На сьогоднішній день економіка України має прикладний, теоретичний та законодавчий базиси для того, щоб укріпити свої позиції серед інших країн світу. Однак її діджиталізація поки що має здебільшого інноваційний характер. Внаслідок чого необхідною вимогою для національної економіки є компонування теоретичних досліджень із потребами сучасності.

Література

1. Isaacson, W. (2017). The Innovators: How a Group of Hackers, Geniuses and Geeks Created the Digital Revolution. Ky`yiv: Nash format [in Ukrainian].
2. Scholz, T. (2017). Uberworked and Underpaid: How Workers Are Disrupting the Digital Economy. Cambridge, UK: Polity Press.
3. Hagen, R. (2018). The End of Ownership: Personal Property in the Digital Economy. Science and Public Policy, Vol. 45, Iss. 1, 137–139.
4. Toffler, A., Toffler, H. (2005). Revolutionary wealth. N. Y.: Knopf.
5. Як цифрова економіка змінить Україну / Вебсайт України. URL: www.epravda.com.ua/rus/columns
6. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
7. Usty`menko, V. A. (Ed.). (2016). Legal support for the implementation of state policy on economic reconstruction. Chernihiv: Desna Polihraf [in Ukrainian].

Максименко П. К., Водолазська О. А.
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
м. Дніпро

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ DUE DILIGENCE ДЛЯ БІЗНЕСОВИХ СТРУКТУР В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. В останні роки ситуація в економіці України залишається складною. В умовах кризового періоду підприємства шукають шляхи збереження свого бізнесу та можливості відстояти свої конкурентні позиції на ринку. Досить часто вони вдаються до операцій

поглинання й злиття, які є одними з найризикованіших. Тому для компанії як потенційного інвестора дуже важливо знати реальний стан об'єкту інвестування. Саме для зібрання повної та правдивої інформації про фінансовий стан, правовий статус й позиції на ринку компанії, в яку є намір інвестувати, доцільним вважається проведення комплексної перевірки «due diligence».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з проведенням процедури «due diligence», в Україні малодосліджені, проте зараз усе частіше піднімаються у працях багатьох вітчизняних науковців, таких як: Л. Гуцаленко, Д. Кондратенко, А. Кузьменко, А. Сігарчук та ін.

Мета статті. Дослідити поняття «due diligence» й визначити можливості його використання вітчизняними підприємствами.

Виклад основного матеріалу. Термін due diligence був введений в юридичний обіг в США на початку ХХ століття. Спочатку він означав операцію з розкриття інформації брокером інвестору про підприємство, акції якого торгуються на фондовій біржі. В наш час під цим терміном розуміється збір та аналіз інформації для проведення діагностики об'єкта інвестування з метою оцінки різноманітних ризиків й наслідки, які можуть виникнути у разі інвестування [2].

Due diligence (в перекладі з англійської означає забезпечення належної сумлінності, дью ділідженс) – це процедура формування об'єктивного уявлення про об'єкт інвестування, що містить в собі інвестиційні ризики, незалежну оцінку об'єкта інвестування і безліч інших факторів. В першу чергу due diligence спрямований на всебічну перевірку законності й комерційної привабливості планованої угоди або інвестиційного проекту. Повнота інформації, що надається при даному виді перевірки дозволяє інвесторам або діловим партнерам більш глибоко оцінити всі переваги і недоліки співпраці [4]. Отже, метою процедури due diligence є уникнення або максимальне зменшення наявних підприємницьких ризиків (економічних, правових, податкових, маркетингових). Така експертиза не є чимось новим для країн з розвинутою економікою. Due diligence присутня й в Україні, але наші інвестори не поспішають звертатися до таких методів перевірки, а покладаються на власну інтуїцію чи вважають за правильним повністю довіритись контрагенту у цьому питанні. Отже, метою процедури due diligence є уникнення або максимальне зменшення наявних підприємницьких ризиків (економічних, правових, податкових, маркетингових). Така експертиза не є чимось новим для країн з розвинутою економікою. Due diligence присутня й в Україні, але наші інвестори не поспішають звертатися до таких методів перевірки, а покладаються на власну інтуїцію чи вважають за правильним повністю довіритись контрагенту у цьому питанні.

Варто зауважити, що на українському ринку пропонуються послуги з проведення due diligence, але в законодавстві нашої країни досі не прописано питання регулювання даної перевірки. Навіть при підготовці спеціалістів українські заклади вищої освіти не виокремлюють такий напрямок аудиту, тому підходи та якість можуть значно відрізнятись у різних компаній[3].

Значною відмінністю цієї експертизи від інших є повнота інформації. Це дозволяє інвесторам або діловим партнерам більш точно ознайомитись з об'єктом інвестування й оцінити всі переваги і недоліки співпраці. На практиці існують різні методи здійснення due diligence, але предметом перевірки завжди є визначення та оцінка ризиків угоди, а також їх розподіл в належному порядку [1]. Основні ризики, на виявлення яких спрямована процедура due diligence, наведено на рис. 1.

Рис. 1. Можливості оцінки ризиків з використанням процедури due diligence [1]

Однак треба відмітити, що в Україні нерідко компанії намагаються взяти все у свої руки та провести такий комплексний аудит самостійно. Частіше всього, підприємства просто не довіряють стороннім консультантам, або таким чином намагаються зекономити власні кошти, бо така експертиза обходиться дуже дорого. Проте, такий підхід не є ефективним, оскільки це доволі трудомісткий процес, яким мають займатись кваліфіковані фахівці.

Висновки. Беручи до уваги умови ведення бізнесу в Україні в сучасних реаліях, ризиків, з якими стикаються підприємці, дуже багато й деякі з них доволі критичні, що може призвести до збитків від укладеної угоди.

Отже, проведення due diligence стало необхідною частиною процесу інвестування. Цей захід допоможе захистити інтереси інвестора та уникнути багатьох ризиків у майбутньому.

Література

1. Гуцаленко Л. В. Дью ділідженс – гарант успішності інвестиційного проекту в бізнес-сфері. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 7. С. 20–31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2017_7_4.
2. Кондратенко Д. В. Мужилівський В. В. Due diligence як комплексна система захисту від підприємницьких ризиків та побудови стратегії. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. Вип. 52. С. 37–45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2015_52_7.
3. Кузьменко А. Due Diligence в українських реаліях. *ЮРИСТ & ЗАКОН* – 2017. № 31. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA010661.
- Сітарчук А. Ю. Сутність due diligence і можливості використання в Україні. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2013. № 1. С. 267–269. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU_2013_1_51.

Надейко М. М.

**Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк**

МОНІТОРИНГ РЕЙТИНГІВ У ПРОЦЕСІ АНАЛІЗУ МЕНЕДЖМЕНТУ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Актуальність дослідження. У період світової пандемії та реальної невизначеності умов зовнішнього середовища щодо здійснення статутної діяльності тисячі підприємств опинились в умовах виживання. Не зважаючи на це, соціальна відповідальність частини суб'єктів господарювання зростає. Перепрофілювання на інші види готової продукції, безкоштовне перевезення медпрацівників, організування їхнього харчування, передача частини приміщень для обсервації стало реальністю. Це тимчасове явище. Але удосконалення та систематизування заходів, що формують систему менеджменту соціальної відповідальності на постійній основі є актуальним завданням. Існуючі методики аналізу не дають однозначної відповіді щодо стану менеджменту соціальної відповідальності конкретного об'єкта господарювання. Тому аналізування стану та рівня корпоративної соціальної відповідальності за різними векторами її здійснення варто починати з моніторингу узагальненої інформації із доступних джерел. Одним з яких є різного роду рейтингування на рівні національної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінка соціальної відповідальності складний процес, тому що цьому процесі аналізуються як кількісні так і якісні показники. Основні методики аналізу менеджменту соціальної відповідальності викладено у працях іноземних та вітчизняних дослідників: Лепіхіна Т., Мохова Є., Перекрестов Д., Поварич І., Шабашев В., Кашин В., Нещадін А., Тульчинський Г. та українських Воробей В., Журовська І., Буян О., Березіна О., Баюра Д., Ворона О., Мазурик О., Черних О., Грицина Л., Євтушенко В. Результатом перерахованих наукових напрацювань має бути певне місце підприємства у рейтингу соціальної активності в межах визначеної оціночної системи.

Жодна з цих методик не дає однозначної відповіді, що могла б бути використана управлінським персоналом з метою прийняття рішення у напрямку удосконалення процесу впровадження заходів націлених на удосконалення соціальної відповідальності перед стейкхолдерами. Тому, на нашу думку, варто починати з аналізу існуючих рейтингів на рівні національної економіки.

Метою статті є узагальнення результатів національних рейтингів соціально відповідального підприємництва за останні 5 років.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Глобального договору ООН рівень соціально відповідальної діяльності підприємств оцінюється за такими основними групами показників: економічна та екологічна результативності; результативності організації праці; результативність у сфері прав людини; результативність взаємодії з суспільством; результативність у сфері відповідальності за продукцію. Наведені показники узагальнюються та опубліковуються на добровільних засадах у складі соціальної звітності підприємств, які приєдналися до Глобального договору ООН щодо соціальної відповідальності бізнесу.

Всі перераховані методики формуються на основі поширеного в міжнародній практиці методу індексів. В українських наукових джерелах [1, с. 163] найчастіше відзначаються: Індекс Domini Social Investment (DSI 400) (оцінюються соціальні, екологічні й управлінські показники найбільших по капіталізації підприємств); Індекс стійкості Доу Джонса (Dow Jones Sustainability Index) (критеріями оцінки виступають економічна основа для розвитку підприємства, соціальна активність, екологічна діяльність); Індекс FTSE4Good (фінансові, соціальні й екологічні показники підприємства), Індекс корпоративної добродійності (Corporate Philanthropy Index); Метод Лондонської групи порівняльного аналізу (London Benchmarking Group) (аналіз соціальної залученості підприємства).

З 2012 року Центром «Розвитку корпоративної соціальної відповідальності» визначається Індекс прозорості та підзвітності (базується на методології компанії Beyond Business (Ізраїль) компаній України щодо впровадження технологій КСВ та інформування громадськості, в тому числі основних стейкхолдерів компанії, про політику і практики в сфері КСВ. Головна відмінна ознака даного Індeksu в тому, що об'єктом оцінки є вебсайт компанії і перевірити достовірність його результатів може будь-який користувач інтернету [2]. Вебсайти компаній оцінюються за 4 основними критеріями: звітність (наявність нефінансового звіту, підготованого за стандартом Глобальної ініціативи зі звітності, Глобального договору ООН або іншими стандартами, наявність звіту про екологічну та соціальну діяльність тощо) – 40 % від загального результату; зміст (рівень розкриття інформації за основними сферами КСВ) – 35 % від загального результату; навігація (зручність користування сайтом) – 10 % від загальної інформації; доступність (мова, контактна інформація) – 15 % від загального результату [3, с. 55].

Після визначення Індeksu прозорості та підзвітності складається національний рейтинг найпрозоріших компаній України з різних галузей економіки (компанії обираються за списком топ-100 («Інвестгазета») в цілому та рейтинги найбільш прозорих компаній в окремих секторах економіки. Починаючи з січня 2012 р. кожного місяця Центр «Розвиток КСВ» оцінював 10 найбільших компаній певного сектору за методологією Індeksu прозорості та підзвітності.

Для прикладу, у 2012 році у десятку лідерів входили такі підприємства як: компанія Систем Кепітал Менеджмент (СКМ), «ДТЕК», «Метінвест» із середнім показником прозорості лідерів українського бізнесу (топ-100) – 24 %. У 2016 році частина лідерів змінилась – «Арселор Міттал Кривий Ріг» і «ДТЕК», «СКМ», Концерн «Галнафтогаз», «Нафтогаз» і «Кернел», «МХП», «Метінвест», ТОВ «САВ-Дистрибушн» («Фокстрот»), і НАЕК «Енергоатом», відповідно середній відсоток прозорості – 56,5 %. Тобто відбулося значне зростання прозорості. То на 2019 рік бачимо таку картину. До топ-лідерів увійшли такі підприємства, як: АТ Укргазбанк, ПрАТ Карлсберг, АТ ПУМ, ДП НАЕК Енергоатом, АК Нафтогаз, НАЕК Укренерго, ПрАТ «Арселор Міттал» Кривий Ріг, ПрАТ Укргідроенерго, АТ Фармак, ПрАТ Укрзалізниця. Але вже середній відсоток прозорості знизився до 42,3 %.

На рис. 1 можна прослідкувати як змінюється середній показник прозорості лідерів українського бізнесу (топ-100), % за 2011–2019 рр.

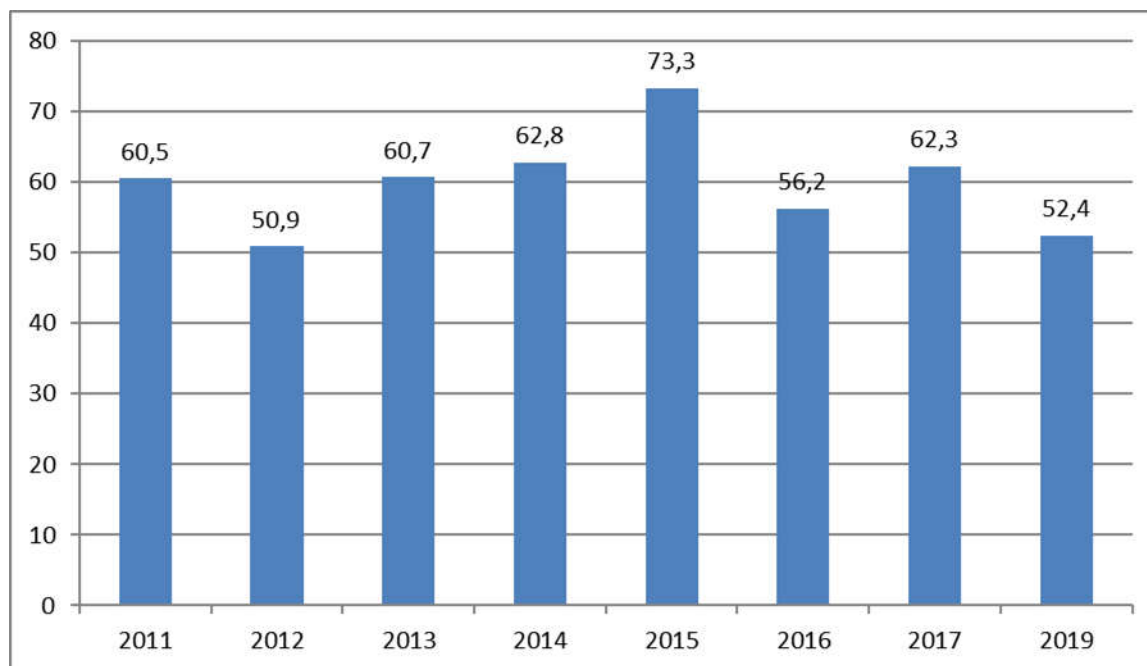

Рис. 1. Середній показник прозорості лідерів українського бізнесу (топ-100)*, % за 2011–2019*

*розрахунок здійснюється для 10 підприємств лідерів

Примітка : побудовано автором на основі джерел [4–7]

Проаналізувавши дані рейтингу за 2011–2019 рр. за індексом прозорості, можна зробити висновки:

1. Середній Індекс прозорості топ-100 українських компаній коливається в середньому на 122 %. У порівнянні з роком введення даного рейтингу в Україні картина не змінилась.

2. Значно покращила рівень прозорості компанія «Енергоатом» з 42 % у 2016 до 53 % у 2019.

3. Кількість нефінансових звітів коливається. Наприклад після деякого зростання з 4 звітів (у 2014 р.) до 16 (у 2015 р.), 2016 р. – 10, 2017 р. – 8, 2018 р. – 5, 2019 р. – 6, відбулось зменшення у 2016 р. Це пояснити тим, що компанії, які готують звіти, не увійшли до топ-100 найбільших.

Загальний рівень розкриття інформації за категорією «Звітність» становить 1,2 з 20 можливих балів. Можна стверджувати, що з 2015 року звіти стали більш інформативними щодо напрямків корпоративної соціальної відповідальності у більшості респондентів. Найчастіше зараз компанії розкривають інформацію про свої політики і програми у сфері охорони довкілля, трудових відносин, роботи з громадами та деяких питань корпоративного управління (керівництво компанією, склад наглядових рад, інформація для інвесторів, антикорупційні програми).

4. Можна стверджувати, що з 2015 року звіти стали більш інформативними щодо напрямків корпоративної соціальної відповідальності у більшості респондентів. Пріоритети у висвітленні питань КСВ залишаються практично незмінними з 2011 року.

5. Компанії здебільшого надають інформацію про КСВ у сфері трудових відносин та екології, бізнес-профіль організацій та власну продукцію; мало інформації – з питань антикорупції, управління КСВ та діалогу зі стейкхолдерами. Пріоритети у висвітленні питань КСВ залишаються практично незмінними з 2011 року. Нефінансові звіти за 2019 р. оприлюднили на своїх сторінках тільки 6 компаній. Ймовірно, головні причини низького рівня підготовленості звітності – пандемія COVID-19, в результаті якої частина компаній перенесла терміни підготовки нефінансових звітів, та відсутність нормативно-правового регулювання питання відповідальних органів влади за збір та аналіз звітів про управління.

6. Найбільший рівень розкриття інформації – у компаній секторів «Виробництво фарм-препаратів» – 47 %, «Фінанси та страхова діяльність» – 40 %; найменший – у компаній секторів «Будівництво» – 7 %.

7. Чисельність компаній, які досягли «достатнього» рівня відкритості (до 50 %), зростає з 8 (2014 р.) до 15 (2015 р.). В 2016 р. відбулося зменшення до 7, в 2017 р. зменшення до 6, а в 2019 р. вдалося досягти збереження на рівні 6.

8. Половина КСВ-звітів протягом періоду 2015-2019 рр. підготовлена відповідно до GRI 4.0 («Арселор Міттал Кривий Ріг» (основний), «ДТЕК» (G4 розширений), «Кернел» (основний)) або з елементами GRI 4.0 (Концерн «Галнафтогаз» та інші АТ Фармак для прикладу) . Слід зазначити, що частина компаній чітко не дотримується стандартів звітності за GRI 4.0 – відсутні від 2 до 10 показників, які повинні бути у звіті. Така ситуація, на нашу думку, досить небезпечна, оскільки вводить в оману громадську думку.

9. Перелік підприємств поповнюється новими членами топ-100, а саме в 2015 – Фокстрот, Нестле Україна, Кернел Трейд, в 2016 – агрохолдинг МХП, в 2017 – Укренерго, Нова пошта, мобільний оператор Lifecell в 2019 – Укргідроенерго, АТ Фармак, АТ Укрзалізниця, Укргазбанк, банк АТ ПУМБ. Вперше увійшли до топ-10 компанії ТОВ «Нова пошта», «Укренерго» та «Лайфселл» в 2017.

Висновки. Прозорість є підтвердженням того, що суб'єкта господарювання немає чого приховувати. У світовій практиці перебування підприємства у топ-10 є показовим для інвесторів. Через відсутність необхідності формування нефінансової звітності підприємства не завжди мають можливість систематизувати інформацію з метою подачі заявки для потрапляння у такого роду рейтинги. Лише законодавчо встановлене зобов'язання формування таких звітів та методичні рекомендації до його структури сприятимуть більшій прозорості та підвищенню рівня соціальної відповідальності.

Література

1. Буян О. А. Підходи до оцінки ефективності корпоративної соціальної відповідальності підприємств в Україні. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка»*. 2012. Вип. 6 (2). С. 159–165.

2. Офіційний сайт Центру «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності»: сайт. URL: <http://csr-ukraine.org/> (дата звернення: 28.03.2020).

3. Євтушенко В. А. Оцінка корпоративної соціальної відповідальності: методи, об'єкти, показники. *Вісник НТУ «ХПИ»*. 2013. № 46 (1019). С. 53–63.

4. Презентовано шостий індекс прозорості і КСВ українських компаній. URL: <http://csr-ukraine.org/article/transparency-index-2016-2/> (дата звернення: 20.09.2020).

5. Презентовано Індекс прозорості українських компаній – 2015. URL: <http://csr-ukraine.org/article/> (дата звернення: 11.08.2020).

6. Віннічук Ю., Головнєв С. 200 найбільших компаній України 2018 року. *Бізнес цензор*. URL: <https://biz.censur.net/r3147570> (дата звернення: 20.10.2020).

7. Що таке нефінансова звітність і хто в ній зацікавлений? : *Офіційний сайт CSR MarketPlace*. URL: <http://www.csrinfo.org.ua/> (дата звернення: 02.10.2020).

**Остапенко Л. О., Святенко Т. С., Онсіфорова В. Ю.
Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
м. Харків**

КОРПОРАТИВНЕ МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНСТРУМЕНТ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

Актуальність дослідження. Проблема пошуку ефективних засобів мотивації персоналу ніколи не втрачає своєї актуальності. Однак сучасні умови, а саме медична реформа в Україні та пандемія COVID-19, значно підвищують ефективність заходів мотивації персоналу, пов'язаних з організацією ефективного медичного обслуговування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема ефективної мотивації та стимулювання персоналу є дуже популярною серед дослідників, тому їй присвячена велика кількість наукових робіт та практичних досліджень. Однак, не зважаючи на це, недостатньо уваги приділено аналізу особливостей корпоративного медичного страхування, як заходу мотивації персоналу [1–3].

Мета статті: дослідження корпоративного медичного страхування як заходу мотивації персоналу в умовах України.

Виклад основного матеріалу. В загальному вигляді всі види страхування можна розділити на дві принципові групи: 1) обов'язкові види страхування, тобто такі, використання яких вимагає від громадян або підприємств законодавство; 2) добровільні види страхування – такі види страхування, які використовуються та оплачуються підприємствами та громадянами добровільно, відповідно до власних потреб та схильності до ризиків.

На практиці добровільне страхування також поділяється на види, залежно від складу послуг, платника та кількості застрахованих осіб: індивідуальне – вид страхування, який враховує ризики конкретної особи; колективне – страхування, що враховує ризики групи осіб [1].

Говорячи про корпоративне медичне страхування, на нього слід дивитися, враховуючи обидва вище зазначені аспекти. Тобто воно, з одного боку, є добровільним видом страхування, бо не є обов'язковим з точки зору законодавства, а, з іншої точки зору, воно є колективним видом страхування, бо страхуванню підлягає не окрема особа з її увявленням про існуючі для неї ризики, а колектив підприємства з страхуванням загальних для нього ризиків.

В умовах підприємства може використовуватися велика кількість різних видів добровільного колективного страхування: пенсійне страхування; накопичувальне страхування життя; добровільне медичне страхування. Безумовним лідером в групі добровільного колективного страхування на практиці є медичне страхування персоналу. Тобто, корпоративне медичне страхування – це вид добровільного колективного медичного страхування персоналу підприємства, який пропонує отримати медичну допомогу в лікувально-профілактичних закладах за рахунок коштів страхових компаній після оплати підприємством відповідного страхового полісу [1].

В умовах недостатньої якості послуг державної медицини, особливо на другому рівні, та пандемії, що поширюється надзвичайно стрімкими темпами, корпоративне медичне страхування безумовно стає найбільш ефективним серед усіх видів матеріального та нематеріального стимулювання працівників. Однак існує низка проблем на шляху поширення системи корпоративного медичного страхування в Україні, а саме [2, 3]:

- достатньо висока вартість страхового полісу, з якісним пакетом послуг, на які поширюється страхове покриття;

- незацікавленість страхових компаній у одиничному страхуванні, або у страхуванні маленьких колективів, бо це значно підвищує збитковість такого виду страхування для них;

- незацікавленість деяких медичних установ та мереж аптек у поширенні медичного страхування через зростання контролю за їх діяльністю та витрачанням коштів;

- певні протиріччя у законодавстві та у Конституції України, які на практиці ускладнюють реалізацію відносин між страховими компаніями, медичними установами та підприємствами.

Висновки. Корпоративне медичне страхування є тим інструментом мотивації персоналу, який має дуже значне поширення у розвинених європейських країнах і має безумовні перспективи для стрімкого розвитку в Україні, не зважаючи на низку поточних обмежень та труднощів у реалізації.

Література

1. Святенко Т. С. Види корпоративного страхування. *Сучасні напрямки розвитку економіки і менеджменту на підприємствах України* : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. Харків : ХНАДУ, 2018, С. 60–62.

2. Остапенко Л. О. Медичне страхування працівників: особливості розвитку в Україні. *Сучасні напрямки розвитку економіки і менеджменту на підприємствах України* : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. Харків : ХНАДУ, 2018, С. 33–35.

3. Онісіфорова В. Ю. Медичне страхування працівників як перспективний напрямок підвищення рівня кадрової безпеки підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва* : зб. наук. праць Харківського національного автомобільно-дорожнього університету. Харків : ХНАДУ, 2015. № 3 (10), Т. 2. С. 51–54.

Наукове (електронне) видання

Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика

**Збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і
молодих учених**

Відповідальні за випуск:
Хрущ Н. А., Доценко І. О.

*Відповідальність за достовірність поданих матеріалів
несуть автори публікацій*

Матеріали конференції розміщені на сайті кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Хмельницького національного університету за адресою: <https://fbs.khnu.km.ua/>

